cunoscut, pentru că e un descîntec, totdeauna nou, totdeauna operant.

Trei iezi cucuieți,
Ușa mamei descuieți,
Că mama v-aduce vouă :
Frunze-n buze,
Lapte-n țițe,
Drob de sare
În spinare,
Mălăieș
În călcăieși,
Smoc de flori
pe subsuori.

Capra seamănă cu unul din acele portrete compozite ale lui Arcimboldo. Nu aduce cornul abundenței, îl însumează în ea, în toate părțile ființei sale. Nu le suportă, le produce. E Omul Universal sub ipostaza Caprei divine, ca Isis-Hator sub aceea a Vacii Sfinte. Nici un loc în ființa ei care să nu fie acoperit de plenitudini și binecuvîntări. Așa cum ne-o prezintă descîntecul, reamintește statuia Artemizei de la Efes, acoperită cu mamele.

În privința versului incipient, cităm o observație interesantă a lui Ovidiu Bîrlea : „S-ar putea ca inițial, acest vers să fi sunat, **Trei iezi cucuiezi**, cu rimă internă, în care cuvîntul de la sfîrșitul primului emistih este repetat cu un prefix lipsit de sens". Observația ne va servi mai tîrziu. Vom vedea dacă într-adevăr prefixul este lipsit de sens.

Cu toate că am mai spus-o în repetate rînduri, nu șovăim să revenim asupra problemei fundamentale a genealogiei mitului. Nici un moment nu ne trece prin minte să presupunem o filiațiune orizontală între mitul grecesc și cel românesc, mai exact între formele lor respective. Nu putem să admitem nici coincidența, pe simplul calcul al probabilității. În esența lui, Mitul este ptototipal, etern, deasupra spațiului, timpului și Devenirii, pe care el le creează, mai exact le aduce de la potență la act. Se oglindește simultan, de sus în jos, în toate părțile lumii, ca soarele în toate apele pămîntului sau în miriada de fațete a unui cristal. Schema justă este a unui punct central care proiectează un număr nenumărabil de raze pe circomferință. În speță, mitul mamei milostive e de cînd lumea, poate chiar o precede. Aceasta fără prejudiciul problemei unei civilizații a Caprii, cu o arie geografică precisă, de care vom vorbi.

E curioasă insistența, am putea spune solemnitatea cu care capra își ia rămas bun de la iezi, cînd pleacă să facă piața de toate zilele, ca și cînd nu ar fi ceva obișnuit ; solemnitate care interzice umanizarea mitului, „psihologizarea" lui, cum ne-ar ispiti excepționalul dar de viață al lui Creangă. Iată despărțirea, chipurile banală și cotidiană :

„— Dragii mamei copilași, eu mă duc în pădure, ca să mai aduc ceva de-a mîncării. Dar voi încuieți ușa după mine, ascultați unul de altul și să nu cumva să deschideți pînă ce nu-ți auzi glasul meu. Cînd oi veni eu, am să vă dau de știre, ca să mă cunoașteți și-am să vă spun așa."

Urmează incantațiunea pe care am citat-o mai sus.

„— Auzit-ați ce-am spus eu ?
— Da mămucă, ziseră iezii.
— Pot să am nădejde în voi ?
— Să n-ai nici o grijă, mămucă, apucară cu gura înainte cei mai mari. Noi sîntem odată băieți și ce-am vorbit odată, vorbit rămîne.
— Dacă-i așa, apoi veniți să vă sărute mama ! Dumnezeu să vă apere de cele rele și mai rămîneți cu bine.
— Mergi sănătoasă, mămucă, zise cel mai mic, cu lacrimi în ochi și Dumnezeu să-ți ajute ca să te întorci cu bine și să ne aduci de mîncare."

S-ar zice că a fost Potopul, că numai casa Caprei se înalță deasupra apelor, că mama capră are de străbătut nouă mări și nouă țări ca să aducă mîncare copiilor înfometați, cînd, citit literal, e vorba de coșnița zilnică. În dimensiunea mitică, expediția Amaltheei moldovenești are solemnitatea rituală a culegerii fruptului lumii, a smintînirii Galaxiilor, ca să aducă copiilor divini Ambrozia și Nectarul, omagiu al cosmosului. Nu e vorba de hrana zilnică ci de o autentică comuniune.

Punerea în gardă e atît de insistentă, atît de gravă, pentru că primejdia e din **Illo Tempore**, adică de totdeauna și din fiece clipă. Sub Olimp se deschide totdeauna Hades-ul, Olimp invers, ca două triunghiuri unite prin baza lor ; și gura Iadului e aceea a vechiului vrăjmaș, a lupului, căscată ca să înghită fructele Cerului, fără de care nici el nu ar putea trăi. Substanța Infernului nu viază decît prin esențele olimpice care cad în el, ca sămînța lui Onan pe pămînt. De ce e lup, la masculin și nu **lupa** ca la Dante ? Pentru că e în antagonism complementar cu capra, entitate feminină. Că antagonismul e și complementarism o arată cu preciziune autorul:

„Un dușman de lup — și-apoi știți care?
— **chiar cumătrul caprei** (subl. n.) care de mult pîndea vreme de prilej ca să pape iezii, trăgea cu urechile la păretele din dosul casei, cînd vorbea capra cu dînșii."

Există un soi de complementarism între Paradis și Infern cînd sînt privite dintr-un punct median ; am putea adăuga, chiar un fel de solidaritate, un fel de interdependență, pentru că Iadul se situează la rădăcina Arborelui Lumii iar Raiul, în coroana lui.

Mai este o rațiune pentru care capra uranică și-a ales cumătru pe talpa iadului : și cele mai înalte intelecțiuni, ca să subziste în lumea noastră trebuie să se încarneze. Au nevoie de un fixativ, de un principiu de sezisabilitate, cum îi spune Böhme, care e Sarea alchimică, sarea bază și, incontestabil, aceasta este Talpa Iadului, rădăcina lumii. Reamintim ce spuneam despre cele trei **Gune**, despre cele trei Iele. Infernul este un aspect al gunei descendente **Tamas**, dacă nu complet coextensiv ei. Și cum nimic nu există în univers care să nu fie rezultatul dozării indefinite a celor trei **gune**, în proporții variabile, înseamnă că lupul este necesar în economia Universului. Și un Serafim trebuie să aibă o doză de **tamas** în el, altfel și-ar risipi ființa. S-a spus, cu mare dreptate, că o hostie, piine euharistică, are nevoie de tendința descendentă, pentru ca elementele ei constitutive să se agregheze, cum spune Fritjhof Schuon[1]). Cum am mai putea numi „infernală" pe **Tamas**, în cazul acesta special ? Ceea ce nu împiedică Infernul să fie o specificație a lui **Tamas**, în anumite împrejurări. Totdeauna simbolul trebuie studiat în contextul lui.

Simbolismul lupului e complex, bivalent. În vechi momente ciclice a avut un sens pozitiv, personificînd pe Apolo Lykios. În grecește Lykos înseamnă și lup și lumină... Zeus s-a născut pe muntele Lykaios, din Arcadia, după unele versiuni, muntele Lupului-Lumină. Reamintim pe

[1]) Fritjhof Schuon : „De l'unité transcendente des religions", Paris, Gallimard, 1948.

lupoaică, mama adoptivă a lui Romulus şi Remus echivalent exact al Amaltheei, şi pînă la un anumit punct, al caprei noastre. Dacă în basmul lui Creangă lupul este abisul iadului, în **Lupul cel năzdrăvan** de Ispirescu e salvator, providenţial, demiurgic, Maestru Spiritual. În alte poveşti, e unul din cei patru căţei, păzitori providenţiali ai lui Făt-Frumos, lîngă Urs, Vulpe şi Iepure.

Lupul are o strînsă legătură cu Dacii.

„După Strabon, Dacii s-au numit mai întîi **daoi**. O tradiţie păstrată de Hesyhius ne învaţă că **daos** era numele frigian al lupului. P. Kretschmer explicase cuvîntul prin rădăcina **dhau** : a strînge, a apăsa, a sugruma (deci, o forţă compactantă, tot aşa de necesară, de inevitabilă în univers ca şi forţa dilatantă, **n.n)**. Printre vocabulele ieşite din această rădăcină, să notăm pe lydianul Kandaules, numele trac al zeului războiului Kandaon, iliricul dhaunos (lup), zeul Daunus, etc. Oraşul Daous-dava, în Mesia Inferioară, între Dunăre şi Haemus, însemna literal «satul lupilor».

Deci, Dacii se numeau ei înşişi «lupi» în vechime sau «cei ce sînt la fel cu lupii». Tot după Strabon, Sciţii care nomadizau la răsăritul Mării Caspice, purtau, la fel, numele de **daoi**. Autorii latini îi numeau **dahae** şi unii istorici greci **Daai**. Numele lor etnic deriva foarte probabil, din iranianul **(saka) dahae,** lup. Să reamintim pe Lykaonii din Arcadia, pe Zeus Lykaios arcadian şi pe Apolo Lykagenes ; acest ultim supranume a fost explicat ca «acel al Lupului» adică, născut din Leto-Latona, schimbată în lupoaică... Asia centrală cunoaşte, în mai multe variante, mitul unirii între un lup supranatural şi o principesă, uniune ce ar fi dat naştere, fie unui popor, fie unei dinastii".[2]) Reamintim stindardul dacic, balaurul cu cap de lup.

Cumătria dintre capră şi lup, ar putea avea şi un aspect ciclic, fără să le excludă pe celelalte, fiecare valabile pe planul lor. Capra a făcut alianţă cu lupul într-o epocă străveche, cînd fiara avea încă aspectul luminos. A devenit sumbru în cursul degenerării unui ciclu ce goneşte spre sfîrşitul lui. Că o epocă, însumînd multe milenii, a fost contractată într-o singură anecdotă, nu trebuie să ne mire, pentru că după cum am mai spus-o, cronologia obişnuită nu încape în mit, care se foloseşte de un timp contractat şi se desfăşoară în durate eliptice. Două evenimente care se succed în basm, pot fi despărţite uneori de eoni. Putem cita un exemplu din Biblie: succesiunea Abraham, Isac, Iacob, tată, fiu, nepot, e emblema unei întinderi milenare de timp.

Notam mai sus analogia dintre perechea capră-lup cu aceea a Amaltheei-Cronos, care-şi înghiţea copiii. Or, Saturn, înainte de a avea aspectul, îndeobşte cunoscut, de zeu sumbru şi sinistru pe care-l posedă în mitologia tardivă, cînd fiul său Zeus regenta lumea (utilizat în Alchimie ca o desemnare a Plumbului, metal „ignobil") a fost în primăvara ciclului Regentul vîrstei de Aur. Analogia cu simbolismul lupului, ambivalent şi el, e evidentă. Tot aşa s-ar putea, ca aşa zisa cumătrie, să fi fost în realitate, o căsătorie, urmată de despărţire şi antagonism, cînd ciclul ieşind din indistincţiunea lui primordială, s-a rezolvat în nenumărate cupluri de complementare, devenite mai tîrziu opoziţiuni

[2]) **Mircea Eliade : „De Zalmoxis à Gengis Khan", Paris, Payot, 1970, p. 13—15.**

înverşunate şi lupte pe viaţă şi pe moarte. În vîrstele prime ale ciclului, nu sînt deosebiri precise între frăţie, căsătorie, filiaţiune, cumătrie, pentru că toate acestea se întîmplă într-un timp divin, în care afinităţile se amestecă, se combină între ele în noduri de şerpi. Ceea ce e promiscuitate, tabu în lumea noastră, e sinteză **in divinis**. Astfel, în mitologia românească, complementarismul şi verbal şi hierogamatic Ian-Sînzian-Iana-Sînziana, pe lîngă hierogamie poate implica o frăţie tacită, subiacentă, mai ales prin comparaţie cu alte mituri. „Iana" este „sora Soarelui", care o vrea soţie. Pudibonderia şi adaptarea tardivă creştină a mitului interzice în baladă căsătoria dintre Soare şi Lună, ca şi cum ea nu se întîmplă pe cer ! În realitate, Luna primeşte în plin lumina Soarelui, la maximul ei, amîndoi aştrii se suprapun la ecplise. În alte balade, fata rătăcită în pustie (sufletul), cere cucului ce zbura deasupra ei, s-o scoată din nou în lume, oferindu-i succesiv şi într-o proximitate crescîndă, să-i fie verişoară, surioară, în sfîrşit soţioară. De abia atunci cucul primeşte. Reamintim că sub formă de cuc, Zeus s-a unit cu sora lui, Hera. Vom avea de vorbit pe larg despre simbolismul cucului, în legătură cu o cimilitură citată de Creangă în **Amintiri**. Reamintim, de asemenea, căsătoriile-incesturi din aproape toate mitologiile (Zeus-Hera, frate-soră, Zeus-Persefone, tată-fiică). O amintire istorică tardivă a acestor gesturi din **illo tempore**, o constituie căsătoriile faraonice.

Capra pleacă în lume după treburi ; îndată lupul se înfăţişează la uşă şi începe să depene descîntecul la care trăsese cu urechea. Cei doi iezi mai mari se şi reped să deschidă ; dar cel mai mic îi opreşte :

> „— Sărăcuţul de mine ! Să nu cumva să faceţi pozna să deschideţi că-i vai de noi ! Asta nu-i mămuca. Eu o cunosc de pe glas ; glasul ei nu-i aşa de gros şi răguşit, ci-i mai subţire şi mai frumos !"

Verbul nu minte dar ecoul lui în lume poate fi înşelător. Diavolul poate maimuţări orice,

numai sunetul primordial **Paraşabda**, nu, pentru că e coextensiv şi, în fond, identic cu Logosul. Or, limba lupului e limba soacrei din povestea precedentă : încă un fir de continuitate dintre cele două basme şi cele două entităţi. Dar pe prima o exorcizează o zînă, îi înţeapă limba cu un ac, dizolvînd toate coagulatele malefice, presărînd-o cu sare şi piper, ingrediente sacre, alb şi negru, cu simbolism centrifug şi centripet, restabilind condiţiile pentru proferarea Verbului. În acest fel, nu mortifică limba babei decît ca s-o reintegreze în Verb. Dar aceasta este o operaţiune de înaltă teurgie şi în basmul al doilea nu mai este Kali care s-o ducă la bun sfîrşit. Lupul face şi el ce poate şi se duce la un fierar, reprezentant tipic şi definitoriu al Vîrstei de Fier, ca să i-o ascută. Operaţie grosolană comparată cu subtilitatea celei dintîi. În hagiografia creştină se spune că diavolul poate lua cu totul înfăţişarea lui Hristos, dar dacă vorbeşte se dă de gol : glasul lui e un cîrîit deritmic, fără unduire, parcă nu s-ar propaga în aer. Lupul se înfăţişează din nou în faţa căsuţei caprei, repetînd pe modul strident formula de recunoaştere. Cei doi iezi mai mari se şi reped să deschidă.

> „— Ei vedeţi ? zise iarăşi cel mai mare, dacă mă potrivesc eu vouă... „Nu-i mămuca, nu-i mămuca". D-apoi cine-i dacă nu ea ? Că doar şi eu am urechi. Mă duc să-i deschid.
>
> — Bădică ! Bădică ! zise iar cel mai mic, ascultaţi-mă şi pe mine. Poate mai de-apoi a veni cineva şi a zice :
>
> Deschideţi uşa
> Că vine mătuşa !
>
> ş-atunci voi trebuie numaidecît să deschideţi ? D-apoi nu ştiţi că mătuşa-i moartă de cînd lupii albi şi s-a făcut oale şi ulcele sărmana ?"

La prima vedere s-ar părea că locuţiunea stihuită e un mod aforistic-ţărănesc de a se exprima. La recitire atentă, se vede că este vorba de o mătuşă precisă, bine individualizată, deşi mitică, contemporană cu „lupul alb". Chiar solidară. Or, „Lupul Alb", e aspectul pozitiv, benefic al lupului, adică **lupul-lyke**, luminos, al obîrşiilor ciclului, căruia lupul negru din basmul nostru îi este o oglindire inversată, satanică ; lupul alb, este adevăratul „cumătru" al caprei, nu rămăşiţa reziduală din basm, am putea spune, contemporanul nostru. E aproape inutil să subliniem că Alb-Negru al celor doi lupi e un complementarism, de data asta în succesiune, similar cu sarea şi piperul, din „Soacră", cu străvechiul şi cel mai important simbol extrem-oriental al Yin-Yang-ului, cu sigizia Harap-Alb.

Cine este această enigmatică „mătuşă", numai adîncimile memoriei şi înţelepciunii populare o ştiu. În orice caz, solidară cu „lupul alb" contemporană, **in divinis**, cu el. E o „bătrînă a Veacurilor", după cum **Adi-Manu** e un „Vechi al Timpurilor" ? O străbună a ciclului ? O Sfîntă Duminecă ? Gaia ? Nu ştim. Perechea s-a stins, altfel spus, s-a resorbit de mult, în indistincţiunea primordială.

Iedul cel mare nu ţine seamă de spusele celui mai mic şi deschide uşa : cînd colo, lupul. Iedul cel mic se vîră iute în horn, cu picioarele pe prichici, tace ca peştele. Cel mijlociu, se ascunde iute sub un chersin.

O progresie în ascundere. Iedul cel mare, prosteşte, în lumina zilei, al doilea dosit sub un chersin, al treilea se estompează în înălţime, în fumul şi întunericul vertical, ca o axă, pe alt plan decît fraţii lui mai mari.

> „Şi, nici una, nici două, lupul, haţ, pe ied (cel mare n.n.) de gît, îi rătează capul pe loc şi-l mănîncă aşa de iute şi cu aşa poftă, de-ţi părea că nici pe o măsea nu are ce pune."
>
> Apoi se aşează pe chersin ; şi,
>
> „ori chersinu s-a crăpat, or cumătrul a strănutat... Atunci iedul de sub chersin, să nu tacă ? Îl păştea păcatul şi-l mînca spinarea, sărăcuţul !
>
> — Să-ţi fie de bine nănaşule !
>
> — A !... ghidi, ghidi, ghiduş ce eşti ! Aici mi-ai fost ! Ia vină-ncoace la nănăşelul să te pupe el !"

Şi-l mîncă şi pe el ! Cel mai mic tăcea chitic, „ca peştele în borş la foc".

Subliniem în treacăt, cvasi-identitatea mitului cu acel al Scufiţei Roşii, în elementele lui esenţiale. Şi acolo e o „mătuşă", bunica fetiţei. Şi în basmul Scufiţei, lupul, aviditatea radicală, înghite pe fetiţă. În versiunea Perrault, cu aceasta se termină basmul ; în altele, lupul e omorît şi varsă la lumina lumii din nou pe Scufiţă, calota emisferică a cerului. Tot acelaşi dublu sfîrşit îl găsim şi în diferitele versiuni ale „Caprei", care precum am spus, nu se exclud, ci se completează unele pe altele.

Lupul pleacă şi îşi vede de drumurile sale Putem spune că nu e o fiinţă ci o tendinţă fundamentală personificată, atractul invers al Naturii, Aviditatea-Radix, foamea nesăţioasă care mistue tot şi la sfîrşit pe ea însăşi.

Înainte de a cerceta mai de aproape, natura exactă a acestei avidităţi, credem că e instructiv să dăm cîteva referinţe din Dante, avînd în vedere autoritatea în adevăr „altisimă" a Florentinului în Doctrina Perenă. Vom vedea că simbolul e universal, că deci, nu e vorba de incontinenţe individuale, ci de funcţiuni cosmice. În primul cînt al „Divinei Comedii", Dante se află iniţial, înainte de a ajunge la poarta Infernului, într-un codru sălbatic, **una selva oscura**, acelaşi în care se află Eneas în cartea a VI-a a **Eneidei**. Acolo îi apar trei fiare, un leu, un linx

și o lupoaică, **una lupa,** pe care ar fi prea sumar și expeditiv să le identificăm cu defecte morale, cum o fac îndeobște comentatorii, cu o regretabilă superficialitate. Iată cum descrie autorul pe lupoaică :

„Ed una lupa, che di tutte brame
sembiava carca nella sua magrezza
e molte genti fe'già viver grame." [3]

[„Și o lupoaică, ce de toate foametele, părea încărcată în slăbiciunea ei și multe neamuri le-a făcut să trăiască în spaimă."]

punct cu punct, epitet cu epitet, se poate spune la fel și de lupul lui Creangă.

„... la bestia senza pace," [4]

[„bestia fără pace"] cum îi spune Dante, cîteva versuri mai jos,

„E ha natura si malvaggia e ria
che mai non empie la bramosa voglia.
e dopo 'l pasto ha piú fame che pria." [5]

[„Și are o fire așa de perversă și rea
Că nu-și mai umple nesățioasa dorință
Și după ospăț îi e foame mai mult ca înainte."]

versuri care arată o vînă subterană esoterică, din care s-a inspirat și Dante și Creangă și nenumăratele versiuni care există în lume, ceea ce ne dispensează să vorbim de „împrumuturi".

Am vorbit de simbolismul universal, luminos și pozitiv al lupului. La Dante și la Creangă, lupul apare sub aspectul negativ, tot așa de universal. Despre ce e vorba în el ? **De plano,** trebuie înlăturate ca superficiale interpretările morale și sentimentale, cel puțin dacă vrem ca sonda să ajungă la adîncimi. **Lupul mănîncă pe cine trebuie să mănînce,** fie din cauza salubritătii cosmice, fiind vorba de elemente ce nu merită să supraviețuiască, ancombrante, fie că e vorba de ființe ce trebuie să renască a doua oară, regenerate, adică de elita ciclului. Pe plan macrocosmic și pentru a situa problema la înălțimea și amploarea cuvenită, amintim și pe lupul Fenrir care, după mitologia Eddelor, va sfîșia pe Odin, Omul Universal, adică lumea, la sfîrșitul timpurilor. Dar un ciclu moare ca să nască unul nou. E vorba de un agent cosmic bazal, vorace și nesățios, care mistuie și reduce la indistincțiune tot ce e trecător, lumea manifestată, la starea germinală, **operație condiționînd renașterea.** În adevăr, voracitatea nesățioasă a atractului invers al naturii transformă în latențe, în semințe, elementele componente ale cosmosului, care astfel devin generatorii ciclului următor, ale unor Ceruri și Pămînturi noi, printr-o înlănțuire logică și ontologică. De aici simbolismul matricial al pîntecelui lupului, care mistuie printr-o mișcare centripetă lumea, pentru ca prin alta, succesivă și solidară, s-o verse din nou afară centrifug. Astfel, pîntecele lupului simbolizează ceea ce Hindușii numesc **sandhya,** punctul critic indistinct care desparte și leagă două cicluri consecutive de existență, poarta strîmtă, cum i se spune în creștinism, punct generator al ecuației timp-spațiu, el fiind principiul și al timpului și al spațiului, ca și ale tuturor condițiilor limitative. Simbolismul lupului e macrocosmic cînd e vorba de sfîrșitul unei lumi, microcosmic, cînd concernă moartea și transfigurarea unei ființe în stază de realizare inițiatică. Iisus spune lui Nicodim : „Amin, amin grăesc ție, de nu se naște cineva de sus (din apă și din Duh) nu va putea să vadă împărăția lui Dumnezeu". Și Nicodim, învățatul din Israel a spus : „Cum poate omul să se nască

fiind bătrîn ? Au poate a doua oară să intre în pîntecele maicii sale și să se nască ?" [6] exact ceea ce trebuie să facă : să reintre, reducîndu-se la punct, în **sandhya,** în pîntecele lupului, de unde va fi expulzat din nou, renăscut în altă lume. În treacăt citatul arată că această învățătură esențială, se pierduse în Israel, deoarece un învățat ca Nicodim nu o mai înțelegea. Și ca o parafrazare, Iisus spune mai tîrziu :

„Adevărat, adevărat zic vouă: dacă grăuntele de grîu care cade pe pămînt nu va muri, rămîne singur ; iar dacă va muri, aduce multă roadă".

Cel ce își iubește viața, o va pierde și cel ce își urăște viața în lumea aceasta, o va păstra pentru viața de veci" [7].

Intrarea în pîntecele lupului e ceea ce se numește „regressum in utero", în psihanaliza modernă, redus caricatural la traumatismele psihice. În Alchimie, disciplină sapiențială, problema e complet altfel pusă. Astfel, în **Rosarium Philosophorum, Gabricus** (unul din numele Materiei) este dizolvat în atomii lui componenți, după ce a intrat în pîntecele Beyei (unul din numele matricei cosmice) [8]. În altă versiune a mitului, [9] Marte dă Lupului care e fiul lui Saturn, bîntuit de foamea cea mai ascuțită (fame acerrima occupatus) să mănînce corpul regelui. Dar aceasta nu e numai prima parte a operațiunei, urmată riguros de reînvierea mortului. Cele două faze ale operațiunei sînt perfect indicate într-o gravură din cartea alchimistului M. Meyer

---

3) **Dante Alighieri: „Infernul", C.I., vv. 49—51.**
4) **Ibidem, v. 58.**
5) **Ibidem, v. 97—99.**

6) **Ev. Ioan, III, 3—4.**
7) **Ev. Ioan, XII, 24—25.**
8) **„Nam Beya ascendit super Gabricum et includit eum in suo utero, quod nil penitus videri potest de eo... et in partes individibilis dividit", adică în atomi.**
9) **Reprodusă de K.G. Jung în : „Psychologie und Alchimie". Zürich, Racher Verlag, 1944, Figura 175, p. 462.**

Scurinium Chymicum (Francoforti, 1687). În primul plan, lupul sfîșie și mănînce pe Rege ; în planul din fund, același lup se află în mijlocul unui foc care-l face cenușă, regenerind și eliberînd astfel pe rege, teafăr și renăscut. Dacă în locul regelui, am pune iezii, gravura ar putea ilustra, versiunile complete ale mitului Caprei. Este de asemenea, o ilustrațiune a secvenței lykos-lyke, lup-lumină, lup negru-lup alb.

E firesc ca în prima etapă, Moartea să fie întovărășită de alaiul spaimelor inerente tangenței cu necunoscutul. Redăm o întîmplare din viața unui scriitor genial, care ca nimeni altul și-a țesut existența cu zonele nocturne ale lumii. E o simplă spaimă, dar la un Fiodor Dostoievski, capătă proporții de viziune. Am găsit-o în cartea lui Dmitri Merejkovski : **Sufletul lui Dostoievski, profetul revoluției ruse.**

„Odată, în copilăria lui, pe o distanță limpede de la începutul toamnei, cum se găsea singur la marginea unei păduri, micul Fiodor auzi în dosul lui, în mijlocul tăcerii adîncii, un țipăt mare : «Lupul !» și nebun de spaimă, strigînd în gura mare, se repezi de-a dreptul peste cîmp, spre țăranul Marei care ara ; ajuns la el, se agăță cu o mînă de coarnele plugului, cu alta de mîneca lui. Acesta îl liniști : «Ce ai, ce ai ? Ce lup ? Ți s-a părut. Te voi apăra. Hristos să fie cu tine !» Și țăranul făcu semnul crucii asupra băiatului, cu degetele lui pline de pămînt... De atunci, adeseori Dostoievski a auzit : «Lupul ! Lupul ! Iată Bestia, iată Antihristul !»... și atunci se repezea la țăranul Marei și acesta îl apăra și îl calma «cu un surîs aproape matern» : «Nu-ți face griji. N-am să las să te prindă lupul ! Hristos să fie cu tine» Și făcea asupra lui semnul crucii." [10]

Am socotit interesant să arătăm că întîlnirea cu lupul, fiind mitică, își are oglindiri pe toate planurile de viață, că unul din cei mai mari scriitori ai vremii, contemporan aproape cu noi, a trăit-o aevea existențial. Și pentru că am scris acest ultim cuvînt, elementele valabile și neiluzorii din angoasa contemporană, se actualizează din cauza presimțirii gurii căscate a lupului cosmic, abis mai vast decît pămîntul și cerul. Prin aceasta, existențialismul își are una din filiațiuni în Mitologie : în tradițiile celtice lupul antropofag, era asimilat cu oceanul Abisului.

Dar, înșir-te mărgărite, după acest excursum, reluăm firul basmului. Înghițirea hulpavă a iezilor mai mari, a fost acel **regressum in utero**, de care vorbeam mai sus, uter simbolizat de burta lupului. Iedul cel mic scapă, mai exact lui nu-i este necesară, pentru că se refugiază în alt uter, superior, peștera hornului întunecat, după cum Zeus nu a mai avut nevoie să treacă prin pîntecele lui Saturn, ca frații săi, pentru că s-a adăpostit în peștera de pe muntele Ida, **Axis Mundi**, priveghiat de Capra siderală.

A noastră se întoarce acasă, dar nu mai era decît iedul cel mai mic care să-i deschidă. Nu-i mai rămîne altceva decît să pregătească răzbunarea, care, transpusă pe plan universal, semnifică restabilirea și întărirea ordinei năpădită de puterile Haosului. În recriminările ei capra se jeluiește :

„— Ia las'că l-oi învăța eu ! Dacă vede că-s o văduvă sărmană și c-o casă de copii, apoi trebuie să-și bată joc de casa mea ?"

Se identifică deci, fără nici un văl, cu **văduva**

Ilustrații de Sabin Ștefănuță

simbolică, din toate inițierile : Isis, Demeter, Maica Domnului, Iștar, pe care o găsim în nenumărate basme românești, văduvită, golită de principiul ei solar. Acest simbolism e corolar cu acel al Orfanului.

Și se pune pe lucru și s-apucă de făcut bucate, adevărat praznic cum se cuvine pentru mort de aproape.

Lîngă casă era o groapă adîncă (unde e o gură de Rai, se cască și Iadul). Capra umple groapa cu jăratec, ca să ardă focul mocnit. După asta, așează o leasă de nuele numai întinată și niște frunzari peste dînsa ; peste frunzari toarnă țărînă și peste țărînă, așterne o rogojină. Într-un cuvînt face totul ca să inspire încredere lupului adică ceea ce reprezintă el în acest moment al basmului : un ciclu uman în plină descompunere, dar stupid încleștat pe iluzia securității și a solidității, mascîndu-i focul ce-i mocnește sub picioare. Și ca tron derizoriu, al iluzorului, al efemerului și al fragilității, „îi face un scăueș de ceară, anume pentru lup", spune Creangă cu o rigoare și precizare verbală, de-a dreptul uluitoare.

Apoi, capra pornește prin pădure, pînă ce dă de o prăpastie grozavă și întunecoasă și pe o tihărae dă cu „crucea peste lup" spune admirabil basmul. Îl poftește la praznic. Bruta, orbită de lăcomia-i fără fund, nu bănuiește nimic și acceptă.

Lupul se așează pe tronul său efemer de ceară aproape topită și

„începe a mînca hilpav ; și gogîlț, gogîlț, gogîlț, îi mergeau sarmalele întregi pe gît.

— Dumnezeu să ierte pe cei răposați, cumătră, că bune sarmale ai mai făcut !

Și cum ospăța el, buf ! cade fără sine în groapa cu jăratec, căci scăueșul de ceară s-a topit și leasa de pe groapă nu era bine sprijinită : nici mai bine, nici mai rău, ca pentru cumătru.

[10]) **Dmitri Merejkovski : L'âme du Dostoiewksy, le prophète de la revolution russe", Paris, Ed. Bossard. 1922, p. 10—11.**

Ei, ei ! Acuma, scoate lupe ce-ai mincat !"

adică, nu numai praznicul dar si pe cei doi iezi mai mari, cum se intîmplă de fapt în alte versiuni. Am amintit mai sus că același lucru se întîmplă si cu Scufita Roșie, redată uneori lumii. Versiunile completîndu-se, mitul se reintregeste.

Lupul nostru se preface în scrum, adică revine la elementul lui originar, Materia Primă.

Referintele traditionale la sfîrșitul Vîrstei Negre prin foc la Ekpyrosis si la azvîrlirea Bestiei în Abis sînt numeroase. Alegem două :

Una în Apocalyps, XIX, 20 : „Și fiara a fost prinsă si împreună cu ea a fost prins si proorocul mincinos. [...] Amîndoi au fost aruncați de vii în iazul cel de foc..."

Iar în XX, 1—3 : „Apoi am văzut un înger pogorîndu-se din cer [...] a pus mina pe balaur, pe sarpele cel vechi care este diavolul si satana [...] l-a aruncat în adinc si l-a închis acolo si a pecetluit intrarea deasupra lui."

A doua referintă e din Dante ; vestind pe Veltro, Ogarul simbolic, care la sfîrșitul timpurilor va lupta cu lupoaica, spune :

„Questi la caccerà per ogni villa
fin che l'avrà rimessa nello'inferno
là onde invidia prima dipartilla."

(Inferno I, 109—III).

[„Acesta (Ogarul) o va alunga din toate locurile — pînă o va arunca în Infern, de unde, la început, a trimis-o Invidia."]

Prin „Invidia" se întelege tehnic de către Dante si de tovarășii lui „Fedeli d'Amore" Aviditatea radix, Atractul invers, foamea compactantă bazică, devorînd Materia Universului, pentru a o primeni.

Mai mentionăm în treacăt cîteva aspecte din acest inepuizabil mit. Cititorul atent va vedea înrudirea dintre ele.

Lykson, al cărui nume înseamnă Lup înșelător, fiul lui Pelasgos, a civilizat cel dintîi Arcadia si a instituit cultul lui Zeus Lykaios, Zeus lup-lumină. A mîniat însă pe Părintele zeilor și al oamenilor, omorînd un copil si amestecîndu-i carnea cu mîncarea oferită Zeului, care îi era oaspete. Acesta l-a prefăcut în lup si i-a făcut casa scrum, dîndu-i foc, adică, exact ce-i face capra lupului în basmul nostru, capra, mama adoptivă a lui Zeus. Aceste similitudini si contaminări de mituri sînt firești, cînd stim că au ieșit din aceeași matriță comună, după cum spune si Fritjhof Schuon (op. cit.) uneori că din cauza identitătii lor functionale diferite persoaje sau evenimente se topesc într-unul singur, iar alteori desemnări de persoane sau evenimente să nu reprezinte decît analogii.

Că acest sfîrșit de basm e în realitate un ritual de initiere, a cărui finalitate este a doua nastere (regeneratio), o dovedește similitudinea lui cu sărbătoarea romană, **Lupercalia.**

„Zeul-Lup are un caracter antitetic. Cum o indică mitul alăptării gemenilor divini, încarnează principiul vital. Dar în toate religiile antice este si un animal infernal. Zeul-Lup domnește asupra lumii mortilor. Lupul, după o conceptie foarte răspîndită în Antichitate, **e în același timp tatăl oamenilor și mormîntul lor ;** cum a spus-o E. Reinach, **îi cheamă la viață și-i resoarbe** (sublinierile sînt ale noastre). O serbare în onoarea zeului tine de domeniul funerar.

Sărbătoarea „Fauni sacra", mentionată de Ovidiu, în Faste II, 268, are un caracter funerar.

„Se invoca întîi Faunus (Pan), apoi se sacrifica un tap (unul din iezii basmului nostru). Doi tineri din neam nobil erau dusi lingă victimă. Un grup de oameni numit **Lupercii**, își tăiau curele din pielea tapului sacrificat. Încinsi cu aceste cingători, o alergare rapidă îi purta în jurul Palatinului. Odată alergarea terminată, un banchet ritual reunea pe actorii acestui straniu simulacru." [11]

La Creangă : „Și auzind caprele din vecinătate de una ca asta, tare le-a mai părut bine ! Și s-au adunat cu toatele la priveghi si unde nu s-au așternut pe mincate si pe băute, veselindu-se împreună..."

Lăsăm cititorului plăcerea să aplice în amănunt detaliile din articolul lui Lambrecht. Are toate datele pentru acest exercitiu de ascutime mintală.

Ospătul de la sărbătoarea **Lupercalia** cit si acel al caprelor din povestea lui Creangă este ceea ce numește G. Dumezil un „Festin d'Immortalité", un ospăt ritual cu caracter euharistic.

Mai mentionăm :

Amaltheea a avut cu Hermes pe Pan, frate de lapte cu Zeus. După unii mitologi, Amaltheea a fost transformată în constelatia Caprei, după altii în aceea a Capricornului. Mitologia nefiind cantitativă, diferitele perspective se completează, nu se exclud. Capricornul se găsește astrologic în Ianua Coeli, în vîrful Cerului, în Poarta lui, în momentul solstițiului de iarnă. Faptul este o justificare a celor spuse la început. Creangă, în **Capra cu Trei Iezi** desăvîrșește actualizarea Axei lumii, care unește Cerul cu Pămîntul, vîrful inferior fiind înfipt în tenebrele **Soacrei cu Trei Nurori,** care astfel se situează la solstițiul de vară, numit „Ianua Inferni". Identificasem pe cele trei nurori cu cele trei Iele, cărora li se mai zice și Rusalii și Sînziene. Or, marea sărbătoare păgînă a Sînzienelor se plasează la solstițiul de vară, la Ianua Inferni. Atunci eficacitatea și virulența lor sînt mai puternice, în vederea topirii miasmelor care ies din lumea întunecată. Vîrtejul lor sumbru restabilește echilibrul. Mi se pare semnificativ că humuleșteanul a descris cei doi poli, unind Ianua Inferni cu Ianua Coeli, în două basme consecutive, urmîndu-se unul pe celălalt. De aceea trebuie totdeauna să se respecte secvența, nu numai în publicare, dar și în contrar, fiind oarecum voința autorului, implicită în succesiunea și solidaritatea povestirilor.

Dacă groapa cu jăratec e identificabilă cu incendiul care va aprinde lumea la sfîrșitul zilelor, o regăsim și în Athanorul hermetic, de formă cilindrică și el, cuptor al lui Hermes, matrice a tuturor palingeneziilor, în care arde totdeauna un foc lent, imperios cerut de Arta Regală. Și acest detaliu esențial îl știa Creangă :

„...apoi umple groapa cu jăratec și cu lemne putregăioase ca să ardă focul mocnit".

Dacă nu se respectă cerința fundamentală, germenii vii ai lui Magnum Opus, iezii din pîntecele lupului, ar fi calcinați. Temperatura unui pîntece de mamă nu e aceeași cu a unui furnal de combinat siderurgic. Se poate simți prin acest exemplu deosebirea între un foc distrugător și unul viu.

S-ar putea ca divina Capră să fi fost totemul unei vaste Împărății mitice, preistorice dar nicidecum ireale, de la care nu ne-au rămas decît zvonuri, cărora, în lipsă de altceva, ar fi

---

[11]) **G. Lambrecht : „Les Lupercales, une fête prédéiste ?" în :** Hommage à Joseph Bidez et à Franz Cumont, **Bruxelles, Latonus, f.a., p. 170—173.**

imprudent să nu le acordăm nici o audiență. Aşa s-a întîmplat cu o faimoasă tradiţie, aceea a Atlantidei. Atîta vreme cît veştile de la continentul pierdut se limitau la informaţiile din „Critias“ şi din „Timeu“ ale lui Platon, Insula scufundată a trecut drept un mit, în sensul modern al cuvîntului ; de cînd au început să apară semne mai „palpabile“ despre existenţa ei, Atlantida nu mai este mitică şi e păcat ; ca mit era mult mai interesantă, in adevărul ei pur.

Aici trebuie să insistăm puţin, pentru că problema Atlantidei şi a tradiţiei ei respective, în raporturile ei cu tradiţia hyperboreană, nordică, în adevăr primordială în ciclul nostru de umanitate, este capitală, pentru înţelegerea dezvoltării ciclice şi, lucru semnificativ, o cheie majoră pentru decriptarea operei lui Creangă şi a basmului românesc. Altfel spus, epoca lui Creangă, printre altele, e şi o cheie ciclică.

Sîntem reduşi la cele mai sumare informaţii cînd vrem să studiem preistoria, din cauza lipsei progresive, pe măsură ce ne urcăm în timp, a documentelor scrise ; şi preistoria începe foarte devreme, prin secolul VII înaintea erei noastre, cu excepţia Egyptului, Mesopotamiei şi Chinei. Ne rămîn doar tradiţiile orale şi ele aşternute pe hîrtie, cu milenii mai tîrziu, după ce au avut loc evenimentele pe care le povestesc. Şi, pentru ca lucrurile să se încurce şi mai mult, întîmplările au o coloratură net mitică, ceea ce permite primului venit să le respingă în bloc, în numele sacrosanctului bun simţ şi al experienţei de toate zilele.

Personal, admitem autenticitatea şi valoarea informatorie a predaniilor orale, mai tîrziu scrise, despre timpurile străvechi şi considerăm ca un semn de extremă superficialitate neatenţia cercetătorilor. Faptul că Momsen escamotează legenda întemeierii Romei şi a regalităţii nu rezolvă problema întemeierii „Urbs“-ului. Prejudecăţile s-au risipit de atunci, şi nici un istoric nu şi-ar mai putea permite să deconecteze inceputul Romei de mitul ei. Se simte acum că legenda şi istoria formează un tot.

Vedele afirmă categoric tradiţia habitatului primitiv al Hinduşilor, nu în ţara desemnată astăzi cu numele de India, ci într-un ţinut extrem nordic, chiar polar [12]). Informaţia este cu atît mai preţioasă, cu cît Tradiţia hindusă e ieşită direct din marea Tradiţie Primordială a ciclului, de origine nordică. Grecii o numeau „hyperboreană“, (Suprem Nordică). Homer vorbeşte de Ogygia „unde sînt revoluţiile Soarelui“, expresie enigmatică ce nu ar putea avea altă semnificaţie decît că, acolo, soarele are o mişcare de rotaţie în jurul Zenitului, fără să apună niciodată.

Ca să ajungă în locul de astăzi, Tradiţia Nordică a trebuit, în mod necesar, să se scoboare din zona polară de-a lungul unei Axe Nord-Sud, cu diferite etape. Se spune că acest ax se află pe zona unui meridian care desparte exact în două pămînturile locuibile, din punct de vedere al suprafeţei, străbătînd, în acelaşi timp, cea mai mare întindere de pămînt şi acesta este meridianul Marei Piramide.

Pe de altă parte, tradiţia despre Atlantida, situează în Oceanul Atlantic, deci în Occident, „Insula scufundată sub valuri“. Amintirea ei nu a putut subzista decît transmisă de locuitorii care au scăpat de diluviu, după cum o indică mitul Potopului lui Noe, care de fapt se referă la Atlantida.

[12]) **Lokamanya Bal Gangadhar Tilak :** Origine polaire de la tradition védique, **Milano, Ed. Archè, 1979.**

La prima vedere s-ar părea că ambele tradiţii se exclud, pentru că multe şcoli pseudo esoteriste din Occident consideră Atlantida ca matca tuturor tradiţiilor din lume. Dar cine are date exacte despre Tradiţia Primordială şi localizarea ei geografică, îşi dă seama că Hyperboreea şi Atlantida nu se exclud şi că ultima era riguros subordonată primei, pentru că tradiţia atlantă a fost o readaptare relativ tardivă a Tradiţiunei Hyperboreene. Între ele nu a putut exista o concurenţă, ci doar o răzvrătire a civilizaţiei atlante, sancţionată providenţial prin potop.

„Poziţia însăşi a centrului atlanteian pe axa Occident-Orient indică subordonarea sa în raport cu centrul hyperborean, situat pe axa polară Nord-Sud. În adevăr, cu toate că ansamblul celor două axe, în sistemul complet al celor şase direcţii ale spaţiului, este ceea ce s-ar putea numi o cruce orizontală, axa Nord-Sud nu trebuie mai puţin privită, ca relativ verticală în raport cu axa Orient-Occident.

Se mai poate, conform simbolismului ciclului anual, să se dea primului ax numele de ax solstiţial şi celui de-al doilea, acela de ax echinocţial şi aceasta permite să se înţeleagă de ce punctul de plecare al anului nu este acelaşi în toate formele tradiţionale. Punctul de vedere normal, în directă conformitate cu Tradiţia Primordială, este solstiţiul de iarnă ; faptul de a începe anul la unul din echinocţii indică rataşarea la o tradiţie secundară, ca aceea a tradiţiei atlantice“ [13]).

Acestea sînt tradiţii orale, tardiv puse în scris. S-ar putea conjectura că migraţia din Atlantida, în ajunul dezastrului, să fi luat calea ţărilor europene riverane cu Oceanul Atlantic şi al Africii de nord. Migraţia a putut ajunge pînă în Egipt, Egeea, Siria, Chaldeea, Asiria, Fenicia, deci, cum spuneam, de-a lungul unui ax în direcţia Vest-Est. În regiunile sus-citate trebuie să se fi produs o inevitabilă întîlnire cu axul hyperborean, coborînd din Nord spre Sud. Dar,

[13]) **René Guénon:** „La place de la Tradition atlantéenne dans le Manvantara; **in** „Le Voile d'Isis“, **anul 1931, p. 495—496.**

pe vremurile acelea, întîlnirea însemna şi joncţiunea tradiţiilor respective, din care aveau să rezulte diferitele forme de tradiţii, proprii sfîrşitului de Manvantara. În orice caz, nu e vorba de o resorbire a tradiţiei atlante în tradiţia hyperboreană, ceea ce ar fi suspendat mersul ciclului, ci „de fuziune între forme prealabil diferenţiate, care să dea naştere la alte forme adaptate la noi circumstanţe de timp şi de locuri ; şi faptul că cele două curente apar oarecum autonome poate contribui la întreţinerea iluziei unei independenţe a tradiţiei atlante“ [14]). În altă parte, Guénon sugerează că în tradiţiile nou constituite, ar fi pur hyperboreană doctrina metafizică, pe cînd ar fi atlanteene doctrinele cosmologice, ocupîndu-se exclusiv de lumea „intermediară“, ca Alchimia, Astrologia, Cosmogonia, Ştiinţa numerelor şi multe altele. Metafizica se ocupă exclusiv de căutarea Supremului, a Sinelui brahman. Precizăm că în Occident, ştiinţele cosmologice intermediare sînt înglobate sub denumirea generală de **Hermetism.** Îndeobşte, ar fi atlant tot ce ţine de **cultul Marei Mame**, de aspectul feminin al Supremului (şi nu de personagii feminine intermediare, fie ele informale, ca Iana-Sînziana, Zînele, Sînzienele, care se găsesc şi în Tradiţia Primordială). Se consideră ca fiind rezultatul unei asemenea fuziuni civilizaţiile egiptene, caldeene, siriene, feniciene şi ce ne interesează mai de aproape, civilizaţia mino-egeeană, cu centrul în Creta. Or, în Creta s-a localizat mitul Caprei, alăptînd pe Zeus, şi aici avem o ilustrare a celor spuse mai sus. Raportul între tradiţia hyperboreană şi cea atlantă este acel de la masculin la feminin, de la esenţă la substanţă. Or, în Creta, ca şi în basmul românesc, Capra dă hrana, elementul substanţial, lui Zeus, al cărui simbolism este incontestabil hyperborean-nordic, deoarece e fiul lui Cronos, nume a cărui rădăcină înseamnă „înălţime“, „coroană“, „verticalitate“, ca axul Nord-Sud.

S-ar putea ca divina Capră să fi fost, cum spuneam, o desemnare a Supremului în Atlantida, devenind oarecum secundară în noile tradiţii rezultînd din fuziunea nordică vestică de care am vorbit mai sus. E posibil ca divina Capră să fi fost un Totem al unei vaste arii tradiţionale, localizată mai ales în Mediterana Orientală.

Aigos înseamnează Capră în greceşte ; Marea Egee e marea Caprei ; Creta minoiană e insula Amaltheei, deci insula Caprei ; Egeu, miticul rege al Athenei, tatăl lui Theseu, înseamnă „căpresc“. Insula Egina e „puterea caprei“, ca şi Begystos, omorîtorul lui Agamemnon, soţul Clytemnestrei, omorît la rîndul său de Oreste. În sfîrşit, Egyptul (Aigyptos) e un suspin şi înseamnă ţap [15]).

Culoare simbolică a tradiţiei hyperboreene este Albul sau Verdele, a tradiţiei atlante, Roşul. Le reprezintă în basmele noastre Alb sau Verde-Împărat pentru prima, Roş-Împărat pentru a doua. Poate oricine să-şi dea seama de importanţa acestui fapt, mai ales cînd se susţine de către unii, că singurele veşti directe despre Atlantida sînt platoniciene. Am avea deci şi izvoare româneşti autohtone.

Ştiinţele pur metafizice sînt, ca să întrebuinţăm terminologia hindusă, date în depozitul Brahmanilor, al castei sacerdotale ; ştiinţele intermediare, cosmologice, sînt păstrate de kşatrya, de casta războinicilor.

Cită vreme ierarhia domeniilor de cunoaştere ale Metafizicii şi ale Cosmologiei este păstrată, fiinţează şi subordonarea firească, în natura lucrurilor, a kşatrylor faţă de brahmani şi lumea e în ordine, deoarece cosmologia îşi are rădăcinile fireşti în lumea imuabilă a Ideilor. Cînd ştiinţele cosmologice îşi taie rădăcina lor cerească, negîndu-şi propriul lor principiu, încep catastrofele, întîi în domeniul social, apoi pe plan cosmic, omul fiind central în starea lui de fire. Se pare că prima mare revoltă de acest gen s-a întîmplat în Atlantida.

Am spus mai sus că predominarea castei războinicilor e solidară cu apariţia unui sacerdoţiu feminin, foarte virulent. El e vizibil în toată opera lui Creangă, aproape în fiecare basm, fiind învins sau jugulat pînă la sfîrşit, ceea ce arată puritatea şi marea vechime a acestor basme. În toate, ierarhia este păstrată neclătinat. Cele mai multe din basmele humuleşteanului concernă lumea intermediară, deci au o inevitabilă moştenire atlantă ; mai în toate, încercările de revoltă a principiului feminin deviat, devenit nociv prin aceasta, sînt fără milă nimicite. (**Soacra cu trei nurori, Capra cu trei iezi,** dacă asimilăm pe **lupus** cu **lupa, Punguţa cu doi bani, Povestea lui Stan Păţitul, Fata Babei** şi **fata Moşneagului, Povestea porcului).** În **Povestea porcului** şi în **Harap Alb,** Creangă ne dezvăluie lumea „ultimei Thule“, lumea Tradiţiei Primordiale, de totalitate strict hyperboreană, cum se va vedea [16]).

În încheiere, **Capra cu trei iezi,** e un basm eshatologic, structurat pe tema Morţii şi Transfigurării. Pentru trăirea lor, ne-a fost dată viaţa pe pămînt. Restul e deşertăciune.

Goethe ne porunceşte :

„Stirb und werde!“
[„mori şi devino!“]

Dacă nu :

Bist du nur ein trüber Gast
Auf der dunklen Erde.“
[„Eşti numai un oaspete turbure,
pe pămîntul întunecat.“]

Vasile Lovinescu

[14]) **Ibidem, p. 498.**

[15]) **Am găsit aceste etimologii în magistrala lucrare a lui Robert Graves „The Greek Myths“, London, Pinguin Books, 1958.**

[16]) **În basmul „Povestea porcului“, după o primă mare greşeală iniţială, fata de împărat porneşte în căutarea soţului şi principiului ei. În imensa majoritate a basmelor, se întîmplă contrarul, ceea ce arată superioritatea iniţiatică de origine hiperboreană a basmului lui Creangă.**

În basmul „Harap-Alb“, fata lui Roş-Împărat, preoteasa misterelor lui Şet cel Roşu, „cumplita farmazoană“, nu e nimicită ci subordonată lui Harap-Alb, care reprezintă Tradiţia Hyperboreană şi prin acest fapt devine pozitivă. Nicăieri, după cele ce cunoaştem, diferenţa de nivel ierarhic şi simbioza între Tradiţia Primordială şi Tradiţia Atlantă nu au fost mai bine indicate ca în basmul românesc. Harap Alb, viitor Verde-Împărat, învinge, supune şi reduce la ascultare pe fiica Împăratului continentului roşu.

De aceea, lăsăm la sfîrşit studiul celor două basme, ele fiind o încheiere. „Finis coronat Opus“.

Nuntași armâni muzăchiari

UN ROBIN HOOD AL AROMÂNILOR

„Interpretarea normandă"

entru normand, ocupant al insulei anglilor, Robin Hood era desigur un hoţ şi un tilhar. Pentru anglo-saxoni era un erou. Iată două feluri de a înţelege un personaj istoric şi două feluri de a scrie istoria. Către noi a răzbit legenda lui Robin al pădurilor care face dreptate. Cu alte cuvinte băştinaşii şi-au făcut dreptate scriind istoria lui Robin aşa cum au voit-o ei. Interpretarea normandă n-a răzbit pînă la noi într-o formă artistică. Situaţia este însă alta pe pămînturile locuite de românii de altădată şi astăzi. Extrem de numeroşi de-a lungul a nenumărate perioade istorice, luptătorii români de felul lui Robin Hood nu s-au bucurat toţi de consacrarea majestuoasă a legendei. Mulţi dintre ei au rămas încorporaţi

doar actelor oficiale care i-a tratat drept bandiţi, hoţi, tilhari. Aici a răzbit interpretarea „normandă" a istoriei. In alte cazuri povestea şi legenda populară a stăruit şi a invins, consfinţind figura legendară a haiducului român. Comparaţia cu Robin Hood este avantajoasă pentru că identitatea mecanismului răzvrătirii, al insurecţiei este acelaşi. Funcţionează şi in Carpaţi şi in pădurea de la Sherwood aceeaşi logică: colectivtiatea deposedată, inşii dezmoşteniţi caută un echilibru şi o revanşă socială, luind calea codrului, a ilegalităţii. Condiţia haiducului ca şi a lui Robin Hood este a unui uzurpat care combate pe uzurpatori. Chestiunea este de ordin economic, social şi politic.

Povestea lui Robin Hood şi a haiducului român sau balcanic este mai mult decit o frumoasă poveste eroică. Ea are un sens mai adinc. Robin contestă legitimitatea normanzilor; haiducii contestă legitimitatea fanarioţilor. Şi unii şi alţii contestă privilegiile unei clase superpuse. Normandului ii convine a zice că saxonul este din fire hoţ, uitind că dreptul său de proprietate este un rapt. Fanariotului ii vine deasemeni bine a denumi pe cel ce vrea să-şi ia înapoi bunurile unui tilhar, jefuitorul fiind de fapt el. Energia multor popoare vechi s-a cheltuit intr-o luptă armată epuizantă pentru a infringe pretenţiile nejustificate decit prin forţă. Incercarea de a răspunde forţei prin forţă a dus la apariţia faimoşilor eroi de baladă care au populat imaginaţia ascultătorilor de balade din Balcani şi Carpaţi. Intre aceste figuri legendare, luptători necruţători împotriva ocupanţilor silnici se rinduiesc şi eroii aromânilor. Aceşti locuitori ai munţilor din Sudul Dunării au dat acestor locuri nu numai păstori bogaţi şi puternici sau negustori întreprinzători şi filantropici, ci şi oameni de arme iscusiţi, îndrăzneţi, care au determinat practic in anume momente frămintate ale desfăşurării ei istoria ţinuturilor dintre Dunăre şi Mediterana. Revoluţia greacă de la 1821 a inrolat la loc de frunte printre combatanţii ei pe cleftii munţilor, pe armatoli, pe aceşti aromâni inarmaţi, incercaţi in vechi hirţuieli cu armatele otomane. Din multele personalităţi intrate in cintecul popular grecesc şi balcanic alegem cea a lui Caciandoni care ni se pare reprezentativă. Comparaţia cu Robin Hood nu este de fapt decit sublinierea dreptului la echivalentă celebritate a haiducului răsăritean.

O privire asupra comunei Cruşova

Aromânii şi eliberarea Greciei la 1821

Aromânii, adică românii din dreapta Dunării, pentru că aromân nu înseamnă altceva decit român, i-au preocupat pe scriitorii români de la primele lor manifestări. Despre ei ni se vorbeşte in cronicile lui Miron Costin, Constantin Cantacuzino, Dimitrie Cantemir. Mai tirziu ei au devenit un obiect de studiu dintre cele mai serioase pentru lingviştii, istoricii, etnografii din România. O contribuţie aparte in rindul acestor cercetători au avut-o cărturarii ridicaţi chiar din rindul aromânilor. Ei aveau faţă de toţi ceilalţi cercetători ai temei avantajul de a cunoaşte limba şi poporul la sursă, de a vorbi despre aromâni din interiorul vieţii acestora. Unul din primii aromâni care ilustrează prin atenţia acordată românilor din sudul Dunării este Dimitrie Bolintineanu, poetul, care intr-o carte „La românii din Macedonia şi la Muntele Atos", vorbeşte pe larg despre unul din cele mai vechi popoare din Peninsula Balcanică îndreptăţit ca şi toate celelalte la a avea un tratament şi o soartă mai bună in viitor.

Al doilea nume de aromân pe care-l cităm aici este Ioan Caragiani, junimistul. Dacă Dimitrie Bolintineanu se trăgea doar din aromâni, fiind născut pe lingă Bucureşti, Ioan Caragiani era născut in Pind, făcuse şcoală la Atena, cunoscuse in acest oraş pe marii căpitani ai revoluţiei greceşti de la 1821 şi vorbeşte despre realităţile aromâneşti cu cea mai mare competenţă. A.D. Xenopol il foloseşte in a sa Istorie a românilor ca un izvor de căpătii cind situaţia i-o cere. Ioan Caragiani a scris o serie de Studii istorice asu-

pra românilor din Peninsula Balcanică, care s-au tipărit doar pînă la pagina 272 în Revista pentru Istorie, Arheologie și filologie condusă de Gr. G. Tocilescu, în anul 1891. Lucrarea nu s-a tipărit în întregime, din motive necunoscute, o mare parte a ei rămînînd în manuscris. Nici Pericle Papahagi care reeditează cele 272 de pagini în 1929 la Cultura națională nu le dă publicității. Chiar rămasă neterminată, lucrarea lui Ioan Caragiani este extrem de importantă. Pricina acestei importanțe vine mai ales din felul cum s-a scris despre Peninsula Balcanică pînă la această lucrare și chiar și după ea. Mai ales călătorii occidentali au produs o mare confuzie asupra realităților sociale, politice, etnice, lingvistice din peninsulă pe care le-au descris cu ajutorul unui ochi neavertizat și insuficient de disociativ. Ei confundă adesea între ele popoarele Peninsulei Balcanice arătînd o preferință explicabilă prin prestigiul culturii elene și al revoluției grecești din 1821, pentru greci. Majoritatea cărților de voiaj despre Peninsula Balcanică și despre Grecia nu fac nici o diferență între greci, albanezi, aromâni și chiar bulgari. Ca om de știință ieșit din sinul aromânilor, Ioan Caragiani întreprinde o operă de restituire extrem de utilă identificînd între luptătorii pentru o Grecie liberă pe aromâni. Celebrii armatoli care și-au dat viața pentru cauza antiotomană au contribuit direct și hotăritor la eliberarea Greciei. Eroii Greciei libere cîntați de Hugo sau de poezia americană *) la cîțiva ani de la evenimente, sînt aromânii. Ioan Caragiani ne propune o istorie scrisă de jos în sus, de la infrastructuri către suprafața istoriei și rezultatele sînt impresionante. Ioan Caragiani nu face doar liste onomastice și identificări etnice cu ajutorul lor, ci apelează la argumente multiple pentru identificările efectuate. În acțiunea lui de pionierat, Caragiani era îndemnat și de faptul că îi cunoscuse pe o parte din acești eroi în timpul șederii lui în Atena și că în casele lor și-a petrecut cea mai mare parte a timpului. Scriind cartea despre contribuția aromânilor la viața politică, militară și insurecțională a Balcanilor și a Greciei în epoca modernă el acționează ca un mandatar al foștilor luptători aromâni de la 1821. Urma acestora s-a pierdut și pentru că maniera helenizantă de a scrie istorie a autorilor greci a dus la pierderea urmelor. Cînd vorbeau despre originea acestor eroi cîntați în toată Grecia și de aici în Europa cultă, acești autori dădeau numele provinciei de origine în formularea clasică, helenică, și nu în cea contemporană. Lipsind și numele satelor de origine distinct aromânești acești eroi ai insurecției grecești de la 1821 au intrat în marea galerie a făuritorilor statului modern grec fără indicația adevăratei lor origini. Asupra ei se oprește documentat și convingător Ioan Caragiani.

O judecată în Bitolia

Pe drumul deschis de Ioan Caragiani au mai pășit și alții. Între ei, Ioan Nenițescu publică un volum impozant ilustrat, intitulat De la românii din Turcia europeană, studiu etic și statistic asupra aromânilor, 1895. Pentru a duce la capăt volumul, Ioan Nenițescu străbate întreaga Turcie europeană căutînd să verifice informațiile oferite de cei mai importanți călători occidentali în Balcani asupra aromânilor și să documenteze pe această cale scrierea lui Ioan Caragiani, care rămîne izvorul și modelul cercetării proprii. Cea mai importantă operație rămîne tot aceea de a disocia pe aromâni de alte populații cu care fie călătorii străini i-au pus la un loc din ignoranță, fie administrația turcă sau greacă care-i cuprinde deliberat sub alte denumiri etice. Ioan Nenițescu reconstituie tipurile de viață ale aromânilor în nenumăratele variante pe care ei le-au conservat de-a lungul vremii și de-a latul Peninsulei Balcanice, ca și faptele lor de arme. Din De la românii din Turcia europeană reproducem capitolul dedicat haiducului Caciandoni, figură eroică și populară a populației aromânești și balcanice, celebru prin rezistența antiotomană și prin sfîrșitul său dramatic din poruncă otomană. Armatolul Caciandoni este încă un exemplu de haiduc legendar ieșit din rîndurile poporului românesc.

*) În America de Nord se tipărește la 1825 poemul Marco Bozzari de Fitz Grenne Halleck, inspirat de revoluția greacă și de Byron.

UN ROBIN HOOD AL AROMÂNILOR

Fărşerotul CACIANDONI

Numărătoarea tribului fărşerotesc? Pentru a avea numere rotunde, noi vom păstra în socoteala noastră numai 210 000 de suflete pentru harnicul, îndrăzneţul şi viteazul trib al fărşeroţilor. Se înţelege că şi cifra aceasta este cu mult sub adevăr, dar atât am găsit şi atâta şi arătăm. E plină Peninsula-Balcanică de ei şi de faptele lor, e plină istoria Greciei moderne şi poesia populară greacă de vitejia lor. Am putea să aducem numele şi faptele a sute de fărşeroţi vestiţi, care s-au luptat încă de pe la începutul veacului nostru, precum şi de acei care s-au războit în timpul revoluţiei grece, pentru crearea Greciei moderne. Ne vom mărgini însă să înfăţişăm numai unul, pe vestitul Caciandoni, care a rămas, cu drept cuvînt, în gura şi în poesia populară a tuturor popoarelor din Peninsulă, un erou legendar. Viaţa şi faptele acestui armân fărşerot vor arăta câtă putere de voinţă, câtă îndrăzneală şi vitejie, câtă bărbăţie şi câtă statornicie în lucrare are fărşerotul, când se hotărăşte şi se devotează.

Aravantinos ne spune că vestitul Caciandoni era născut din părinţi armâni: „se zice că Caciandoni a avut de tată pe un păstor valah". Şi sunt, asupra armânităţei lui Caciandoni, şi alte mărturii afară de aceasta a pomenitului istoriograf grec. Numele lui pare să fie Antoni Caciu sau Caciu-Antoni. Caciandoni a trăit lung timp la Valtu în Acarnania, ca mare proprietar de

Bărbaţi în horă, fotografiaţi la Avdela

turme. După ce însă satrapul Ali-Paşa-Tepeleni, care îl ura şi-l pizmuia, îi răpi averile, Caciandoni, spre a se răzbuna, luă armele, chemă în jurul seu un bun număr de fărşeroţi şi începu a prigoni de moarte cetele de oaste şi pe oamenii lui Ali-Paşa, ori-unde îi întâlnea. Alţi armatoli armâni, ofensaţi şi ei de Ali-Paşa, nu întârziară a se uni cu Caciandoni, care în curînd deveni o forţă formidabilă. Cei doi fraţi ai lui Caciandoni, dintre care, unul născut cu ocazia migraţiunilor părinţilor în satul armânesc Lepeni, din Acarnania şi supranumit Lepeniatul, luară şi ei armele şi se puseră sub comanda viteazului lor frate Anton. Caciandoni era mic la trup şi cam uscăţiv, avea o voce puţină, blândă, totuşi era brav până la temeritate, vioiu, mlădios şi cumplit de ager în mişcările sale; cunoşcea cu deamăruntul toate strâmtorile şi ascunzătorile munţilor, era plin de viclenii şi şiretenii şi însetoşa după resbunare în contra acelora cari îi făcuseră vre un reu. (C. Fauriel: „Chants populaires de la Grèce moderne", etc. Paris 1824, două volume). Când Caciandoni se hotărî să răspundă cu sânge prigonirilor în contra sa şi în contra celorlalţi creştini, făcute de satrapul de Ianina, Ali-Paşa, vindu restul turmelor

sale și ceealaltă avere mișcătoare, ce-i mai remăsese, și puse insuși foc caselor, stânelor și acaretelor ce avea, pentru ca să de a înțelege că va merge la resbunare până la moarte și că nu se va mai reîntoarce la viața tihnită. În capul unei numeroase cete de fărșeroți voinici, Caciandoni ani îndelungați prigoni oștirile lui Ali-Pașa și le tăie în bucăți. Furios satrapul de atâtea înfrângeri pățite, întoc-

mi, spre a urmări și prinde pe Caciandoni, o numeroasă ceată de albanezi încercați și aleși, în fruntea căreia puse pe un Veli Ghega, bărbat puternic, trupeș, bine legat și intrat de multe ori în foc. Toate încercările lui Veli Ghega de a prinde pe Caciandoni remaseră zadarnice. Tocmai cînd credea că va pune mâna pe el, atunci îi scăpa iarăși, după ce pierdea în fie-care dată câți-va viteji pe carii Caciandoni îi trimetea pe lumea ceealaltă. Atunci Veli Ghega începu a jăfui și rechisiționa satele prin care trecea, sub cuvînt că locuitorii ar fi înțeleși cu Caciandoni și că îl fac mereu scăpat.

Eroul nostru amărît de suferințele, din causa lui, a atâtor nevinovați, trimise lui Veli Ghega o scrisoare cam cu acest cuprins: „Veli Ghega! mi se spune că mă cauți și te plângi că nu me poți găsi. Dacă dorești aceasta în adever atunci vino la Criavrisi, unde mă aflu și unde te aștept." Iată cum descrie d-l I. Caragiani omerica întâlnire de la Criavrisi, (adecă: „fântâna rece"), între uriașul Veli Ghega și uscățivul Caciandoni: „Cântecele populare grecești... spun că lupta a avut loc cu pușcele și că între cei uciși a fost și Veli Ghega, împușcat de însuși Caciandoni. Cântecele fărșorotesci însă, ce posedăm noi și informațiunile noastre de la bătrîni din familia Caciandoni, spun că lucrurile se petrecură cu totul alt-fel, adecă: Caciandoni cu trupa sa era așezat în niște tufișuri de lângă Criavrisi, când avanposturile îi anunțară că Veli Ghega, cu oștirea sa, se apropie, venind nu pe drumul mare, ci pe cărări lăturalnice din partea opusă a drumului. La apropierea ambelor oștiri, începură înjurăturile pe de-oparte și alta, căci toți fărșeroții știau albanezește, și Veli Ghega cu trupa sa erau albanezi. Înjurăturile și ocările, după cum spune și Fauriel, se făceau ca și între eroii lui Omer înainte de a se încăera. După înjurături veniră la înțelegere cu parola de onoare (albanezește: Besa-ie-besa) a eși câte 20 din fiecare parte a oștirilor inamice, Caciandoni în fruntea fărșeroților și Veli Ghega în fruntea albanezilor, și a nu se da nici un foc, ci numai cu săbiile și cu iataganele să se lupte între ei. La semnalul dat înaintează din tufișuri, spre drumul mare, pe de-oparte și alta patru-zeci și doi de voinici, uriașul Veli Ghega în fruntea albanejilor micul și uscăciosul Caciandoni în fruntea fărșeroților. Caciandoni roagă pe camarazii săi să-i lase lui pe Veli Ghega și să se încaere cu ceilalți, tot același lucru recomandă și Veli Ghega tovarășilor sei, să nu atingă nimene pe Caciandoni, căci și-l rezervă pentru încustarea sa, cum zice cântecul fărșerotesc. Încăierarea a fost tot ce poate fi mai sălbatic și de-o parte și de alta, și rezultatul a fost răniri dni partea fărșeroților, și cîteva cadavre din partea albanejilor, între care și uriașul Veli Ghega, trântit jos la pămînt de Caciandoni. Măcelul nu ținu mult, căci un soldat albanez din tufiș, văzînd pe Veli Ghega căzînd la pămînt, trase cu pușca asupra lui Caciandoni, pe care îl răni ușor, și lupta încetă și se retraseră iarăși în tufișuri ambele părți. De acolo îndrăznețul Cionga, nepotul lui Caciandoni, în grindina gloanțelor, se repedi și tăiă capul lui Veli Ghega, și intrând cu el în tufiș se făcu nevăzut, împreună cu Caciandoni și trupa sa. Ast-fel s-au petrecut lucrurile".

În urma acestui duel, faima numelui lui Caciandoni se răspîndi peste toată Peninsula și deveni ca o amenințare pentru Satrapul de Ianina, căruia Caciandoni îi mai ucise, și după aceasta, o sumă de căpetenii și de oșteni încercați, pe care Ali-Pașa i-a trimis pe urmele fărșerotului nostru. Din când în când Caciandoni se retrăgea în insulele

Miri fărşeroţi

Ionice, ce se găseau sub stăpinirea Rusiei. În anul 1805 avu loc în insula S-ta Maura, una din Ionice, o întrunire a tuturor Cleftţilor şi Armatolilor, carii luptau de mai mult timp în contra tiranului Ali-Paşa. Ei fuseseră chemaţi de un episcop grec, care organiza un complot în favoarea liberării Greciei. Deşi pentru o cauză străină lor, ci mai mult împinşi de dorul de a face vitejii, se adunară aici şi armatori armâni, între cari se văzu şi Caciandoni. „Pour Katzandonis, ce fut un vrai triomphe de paraître au millieu de cette foule de braves, proclamé d'un voix unanime le plus brave de tous, et entre tous facile à distinguer, et par la fierté de son air, qui contrastait, en quelque sorte, avec la petitesse de sa taille, et par l'or qui, étincellant de toute part sur sa personne, y relevait encore le costume pitoresque de Kelphte.." (Fauriel) Cu ocazia aceasta, în avîntul seu resboinic, Caciandoni se oferi de a ataca cu oamenii săi trupa de observaţie, tare de aproape şase mii de oameni, pe care Ali-Paşa o postase la Preveza, spre a priveghia mişcările complotului ce se organiza în S-ta Maura şi în insula Corfu. Cei care erau faţă, il rugară însă să-şi păstreze avîntul pentru timpuri mai prielnice şi în acelaşi timp ii făcură rugămintea „á traiter... le Grecs d'une manière plus fraternelle qu'il ne l'avait fait jusque là (Fauriel : „Chants populaires de la Grèce". etc. pag. 168 (tot vol. I) Vedi şi pag. 163 şi 164 : „Ce fu de ces hause mit a faire des descentes sur les terres des Turks, les pillant, les ravageant sans merci, et ne ménageant guère celles des Grecs). Din aceste cuvinte, aduse tot de Fauriel, se vede lămurit că fărşerotul Caciandoni se ştia pe sine de armân, ceea ce dovedea prin purtarea sa faţă de greci, şi că grecii il ştiau de negrec şi de aceea il rugau ca să fie cu grecii mai blând şi mai îndurător de cât cum fusese până la întrunirea de care vorbim.

Curind după aceasta, Caciandoni se îmbolnăvi de vărsat şi, fiindcă aerul din S-ta Maura nu îi pria, se duse împreună cu fratele seu Gheorghe, supranumit Hăşiatul, in munţil Agrafa şi se retrase într-o mănăstire, spre a se îngriji de boala lui, care se înrăise Neîncrezîndu-se însă in călugări, ambii fraţi se retraseră într-o peşteră, in munţi. Curând după aceasta Ali-Paşa le descoperi retragerea, prin trădarea unui oare-care Gurlea, şi trimise o trupă de 60 de oameni ca să-i prindă şi să ii aducă vii la Ianina. Când Gheorghe, fratele lui Caciandoni, văzu că ascunzătoarea lor fu descoperită, luă pe fratele său bolnav şi slăbit de boală în spate, şi, cu iataganul în mână, işi deschisese drum printre cei 60 de albaneji, dintre care trânti mai mulţi la pămint, scăldaţi în singe. Atunci albanezii se luară după el, trăgînd mereu cu puşcele. Gheorghe fugea înainte, cât fugea, işi depunea jos scumpa-i sarcină şi iarăşi se întorcea la prigonitorii sei, dintre carii mai ucidea câţi-va. Dar la urmă căzu şi el rănit şi ast-fel amendoi vitejii fraţi fură duşi vii la Ianina. Bucuria lui Ali-Paşa nu fu mică, cind vezu pe Caciandoni şi pe Gheorghe Haşiatul în mânele sale ; el ii

Intrarea în Cruşova

Armâni fărşeroţi din Gheorgea împreună cu institutorii lor Ghica şi Pascu

aruncă în inchisoare şi îi osândi la moarte prin sfărâmarea cu ciocanul a oaselor membrelor inferioare!

Voinicul albanez Veli Ghega, care fusese ucis de Caciandoni în luptă dreaptă cu săbiile, avea un frate cunoscut iarăşi de voinic, care dorea din suflet moarte fărşerotului nostru. Îndată ce el află cum că Caciandoni este prins, se presentă lui Ali-Paşa şi ceru să-i dea voe ca el să fie executorul sentinţei. Cum intră în inchisoare, Caciandoni îl cunoscu după chip că ar putea fi fratele lui Veli Ghega şi, adresîndu-se temnicerului, îi zise:

— Acest om.. .dacă nu mă înşel, trebue să fie fratele lui Veli Ghega. Voinic Veli Ghega, dar voinic şi eu!.. Îşi făcu datoria, îmi făcui şi eu pe-a mea!

Fratele lui Veli Ghega află încă cu ocazia aceasta, că nu cu puşca, ci în luptă dreaptă şi cu sabia fusese ucis uriaşul său frate de către uscăţivul Caciandoni. De aceea în loc să înceapă a zdrobi picioarele fărşerotului nostru cu ciocanul, se duse la Ali-Paşa şi ceru voe de a lupta în săbii cu Caciandoni, spre a răzbuna pe Veli Ghega. Dar Satrapul Epirului, care ştia cât de primejdios era în luptă Andoni, nu încuviinţă cererea albanezului. În piaţa de la Ianina şi în faţa poporului, care ameninţă şi blestemă pe cei doi viteji fraţi, se execută barbara sentinţă. Caciandoni fu cel dintei supus torturilor, iar Gheorghe sta liniştit şi privea. Ciocanul începu a isbi oasele picioarelor şi fluerile cu Caciandoni! Fărşerotul, deşi slăbit de greaua sa boală şi de temniţă, nu dădu nici un ţipăt şi nu făcu nici un fel de semn de durere, însă când ciocanul îi izbi şi sfărâmă genunchiul, Caciandoni nu se mai putu reţine şi scăpă un strigăt de durere! Atunci Gheorghe supărat pentru acest semn de slăbiciune din partea unui om oţelit, zise fratelui seu: „Dar bine... Caciandoni! nu te mai înţeleg, ţipi ca o femee!" După aceasta veni rândul lui Gheorghe. Acesta vedu sfărâmarea

ciolanelor sale cu ciocanul, fără a versa nici o lacrimă şi fără a da cel mai mic semn de durere. Iată ce va-să-zică un fărşerot, iată de ce puteri aproape supraumane este înzestrat acest trib armânesc vinjos, resboinic şi oţelit. Ori pe unde trece fărşerotul este respectat şi înşişi voinicii albaneji de nord, au respect faţă de fărşerot, căci îl ştiu de brav şi îndrăzneţ, bun amic şi credincios, resbunător şi drept.

Cred că nu ar fi bine să încheem acest capitol, menit a caracteriza pe fărşerot, fără a arăta că şi femeea fărşerotă este capabilă de cele mai înalte sacrificii. Pe lângă că e muncitoare, pe lîngă că e iubitoare şi credincioasă, ea este şi bărbată. Când trebuinţa cere, ştie să se lupte cu arma în mână, iar onoarea îi este mai scumpă chiar decât viaţa ei.

Armâni din Samarina cu preotul lor Popa-Iani (sus) • Un român grămostean din Hrupiştea (jos)

La 25 Decembre 1803 se încheia o convenţie între Fotu Ciavela, conducătorul Suliaţilor, şi între Veli-Paşo, fiul lui Ali-Paşa de Ianina, prin care se stipula că Suliaţii, părăsind munţii lor, se puteau retrage înarmaţi ori unde ar dori; că, tuturor prizonierilor Suliaţi să li se redea libertatea; că acelor dintre Suliaţi care vor voi să se aşeze în Albania, Paşa le va da pămînturi, moşii şi sate fără plată, iar acelor care ar dori să se ducă mai departe, Veli-Paşa le va procura, iarăşi fără plată, toate mijloacele de transport necesare. Suliaţii erau impresuraţi de numeroasa oştire a lui Veli-Paşa de timp îndelungat, şi deşi îşi apăraseră munţii cu o uimitoare vitejie, acum din causa lipsei de hrană, erau nevoiţi a primi condiţiunea de a-şi părăsi patria lor născătoare de eroi. După ce de amendouă părţile, adică de către albanejii musulmani şi Veli-Paşa, precum şi de către fărşerotul Fotu Ciavela şi fărşeroţii-Suliaţi, se făcură cele mai straşnice jurăminte. Suliaţii, cari atâta timp sdrobiseră armatele ce Ali-Paşa trimese în contra lor şi zădărniciseră toate încercările Satrapului de Ianina de a-i cuceri, începură a părăsi satele lor şi a se scobori din munţii lor deveniţi glorioşi. Chiar în ziua de Crăciun, în-

Familia Balimace, fărşeroţi din Gheorgea

vinşi de foame, iar nu de armele lui Veli-Paşa şi ale albanejilor, Suliaţii-Fărşeroţi cu inima înfrântă se despărţeau de munţii lor iubiţi! Înainte de plecare, Fotu Ciavela, ca şi Caciandoni, puse el însuşi, cu mâna lui, foc propriilor case, „pentru ca să nu fie mânjite de picioarele inamicilor" (Caragiani). Cei mai mulţi dintre Suliaţi se plecară comendei lui Fotu Ciavela şi cu el in frunte porniră spre Parga, mai cătând incă odată în urmă cu drag la munţii Suli, pe crestele şi prăpăstiile cărora se zăreau satele lor. In capul coloanei păşeau preoţii înveşmîntaţi ca pentru serviciul divin şi cu sfinta cruce în dreapta, după ei venea Fotu Ciavela urmat de bărbaţii luptaşi, iar după aceştia veneau femeile cu pruncii în braţe şi cu copiii de mină. În fruntea femeilor păşea Cadea, voinica soră a lui Fotu Ciavela, care cu ochii aprinşi de dorul răzbunărei, cu carabina în mână şi cu brâul plin de iatagane se arăta ca vrednică fărşeroată, ca vrednică soră a unui erou. Alţi Suliaţi plecară sub comanda lui Gheorghe Boţari şi a lui Palaşca, spre monăstirea Zalonga, nu departe de riul Acheron, iar alţii spre Etolia. Numai călugărul Samoil, unul dintre capii Suliaţilor, nu părăsi patria, ci înconjurat de câţi-va voinici fărşeroţi mai ţinu cât-va în loc oştirile lui Veli-Paşa, spre a da ast-fel timp concetăţenilor lui de a se adăposti sau a scăpa de urmărire. Copleşit de marele număr al inamicilor, Samoil nu mai putu ţine, dar spre a nu cădea în minele lui Veli-Paşa şi deci în minele satrapului

Fărşeroţi din Salamina

Ianinei, el insuşi dădu ordin la ai săi să arunce în aer citadela, in care se apăra, şi aşa cu toţii se îmormîntară în ruine! (Le Vicomte A. De La Jonquière: „Histoire de l'Empire Ottoman").

Călcind în picioare toate jurămintele, vicleanul Ali-Paşa, trimise numaidecit oştiri numeroase pe urma Suliaţilor, cu porunca de a-i extermina. Fotu Ciavela fu ajuns nu departe de graniţele ţinutului Parga. Ciavela formă un careu puternic din bărbaţii luptători, iar pe femei şi pe copii îi aşeză în mijloc şi respinse necontenit toate atacurile, cite zădarnic le încercară albanezii lui Ali-Paşa, dintre care căzură foarte mulţi. Aşa izbuti Fotu Ciavela a scăpa de peire pe suliaţii fărşeroţi de sub comanda sa şi a-i trece apoi în ţinutul şi spre oraşul Parga. Altă soartă însă avură Suliaţii conduşi de Gheorghe Boţari! Albanezii-musulmani, furioşi că scăpaseră pe Fotu Ciavela şi ai lui, se repeziră spre coloana lui Boţari. O luptă crincenă şi ucigaşă se începu şi dură lung, cu mari perderi de amindouă părţile. Femeile erau adăpostite sus, pe o ridicătură, de unde se face o prăpastie adîncă spre Acheron. De-acolo, cu inima indurerată, priveau soţiile şi mamele fărşeroate la singeroasa luptă a soţilor şi fiilor lor. Aci parcă ai lor respingeau cîtva pe inamic, şi speranţa mîntuirii începea a le suride... aci ai lor cădeau... şi iată-i la urmă copleşiţi şi zdrobiţi de marele număr al duşmanilor! După ce soţii şi fiii lor căzură scăldaţi în singe sub loviturile iataganului, femeile, tinere şi bătrine, se luară de mînă şi încinseră o horă funebră, cintind cintecul de război al tribului fărşerotesc. Şi hora se invirtea, şi cînd o femeie ajungea în faţa abisului se arunca în adîncimi! Şi iarăşi hora se încheia unde se rupsese cea care se aruncase în abis, şi după ce se mai invirtea odată, încă o mamă de-a

fărşeroţilor ucişi, sau o soţie cu pruncul la sîn, se arunca în prăpastie (De la Jonquière). Şi lanţul horei se tot scurta... şi invîrtitura împrejur era tot mai scurtă... Şi una cîte una toate fărşeroatele se aruncară în prăpastia de la Acheron, pentru ca nici una să nu supravieţuiască moartea soţului sau fiului invins ! Nu sunt femeile acestea zidite din aceeaşi stofă scumpă ca şi mama Grachilor şi alte matroane romane ? Dimitrie Bolintineanu, vorbind despre acest fapt istoric, despre acest măreţ şi îngrozitor sacrificiu al femeilor armâne suliate zice (De la Jonquière), că la Koracos „Suliaţii fuseră ucişi de Albanezii-musulmani, în luna lui Ghenarie 1813. Femeile lor în număr mai mare de două sute, văzînd pe soţii lor ucişi, se aruncară cu pruncii în braţe în rîul Axelonus, unde se înecară. Această faptă fuse drama cea mai tristă şi cea mai mare a acestui secol !"

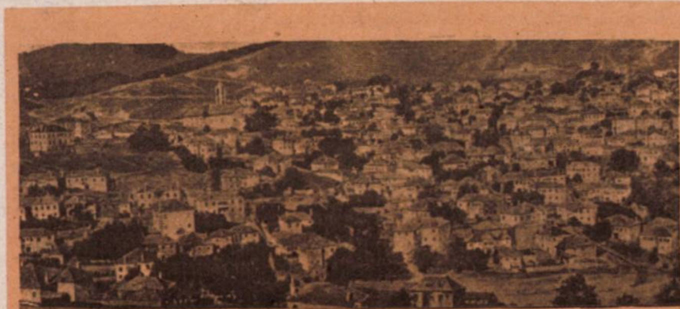
Puţine popoare au în istoria lor o pagină ca aceasta. Femeia armâncă, şi mai ales fărşeroata, este capabilă de cele mai înalte sacrificii. Şi nici n-ar fi altfel. Crescută din copilărie în dragostea muncii oneste, văzînd în casa părintească moravurile cele mai curate şi mai sobre, ea devine soţie iubitoare, devotată şi credincioasă pînă la mormînt. Iar cînd, la rîndul ei ajunge mamă, ea se arată înzestrată cu acelaşi patriotism şi cu aceeaşi putere sufletească, ca şi străbuna lor, mama Grachilor.

Dacă am cerceta cu de-amănuntul istoria martirilor şi eroilor care, prin sacrificiul sîngelui lor, au creat statul grec modern, am găsi un mare număr de armâni, fie arnăucheni, fărşeroţi, epiriaţi sau olimiani. Albanezii, mai ales cei de prin Grecia insulară, unde se găsesc în foarte mare număr, şi-au vărsat şi ei sîngele pentru aceeaşi cauză, care n-a fost şi nu este a lor.

Miri armâni muzăchiari

Victor Hugo a contribuit iarăşi foarte mult prin cîntecele sale despre vitejiile lui Boţari şi Canari, ambii armâni, la creşterea interesului Europei culte pentru cauza grecească. „Comment les Hellènes ont-ils reconnu les services de ces hommes, qui, entraînés par une généreuse folie, avaient dévoué leur existence, depénsé leur fortune et versé leur sang pour les faire libre ? Par la plus noir ingratitude". (De la Jonquière : „Histoire de l'Empire Ottoman". Vedi şi : „Grèce contemporaine" de Edmond About).

Neveasta

CINE ESTE EDITURA «GH.

„Editura Românească" G. Iliescu
Bucureşti — Str. Oborul Nou, 19 — Bucureşti

CITIŢI
Aventurile celebrului detectiv român MITICĂ ROMY

No. 40. *Ştiinţa în serviciul Crimei* a Lei 8 exemplarul
„ 41. *Cartierul Blestemat* „ „ 8 „
„ 42. *Cadavrul evadat al D-rului Damm* a 8 Lei exem:
No. 43. Cuprinde:
UN PREMIU PERICULOS (urmaşul lui Raffles)
cu extra ordinare peripeţii prin care trece poliţia şi în special agentul special Frunză, absolvent al şcoalei de detectivi din Paris. Celebrul Ionel Dinescu pune într'o mare încurcătură poliţia, care, disperată, dă înapoi în faţa celebrului excroc.

Biblioteca Femeei: Din Patimile Dragostei de *Corneliu Ionescu*

Biblioteca de Aur a Copiilor şi Tinerimii

„Editura Românească G. Iliescu"
Bucureşti Str. Oborul Nou, No. 19 Bucureşti
Bibliotecile ce apar în această editură:
COPILUL PĂCATULUI
O admirabilă scriere şi de o frumuseţe rară a lui Al. Dumas, în care se oglindeşte viaţa sbuciumată a presupusului copil din flori. Preţul Lei 12 exemplarul
IN DRAGOSTE DE MAMA
Veţi citi până unde ajunge iubirea unei mame către copilul său, de Const. Riulet.
Preţul Lei 10 exemplarul
Aventurile primului Detectiv român MITICA ROMY
BIBLIOTECA FEMEILOR
DIN PATIMILE DRAGOSTEI de Corneliu Ionescu
Biblioteca de Aur a Copiilor şi Tinerimii
Biblioteca Populară Medicina pentru Toţi

Între vechiturile pe care anticariatele le salvează de la pierderea totală am găsit şi o broşurică cu coperta desenată, fără an de apariţie, pe care scrie: DIN FAPTELE HAIDUCULUI TOMESCU, **Din zilele noastre,** avînd drept autor pe un „Moş Gheorghe" pseudonim sub care nu ştim cine se ascunde. Sub titlu, un desen fără prea mari pretenţii cu un preot, un dascăl, o femeie vicleană şi între ei o cutie pe care preotul o înmînează şi femeia o primeşte. După decor ne aflăm probabil într-o biserică. Scena ilustrează conţinutul broşurii, pe care nu-l divulgăm înainte de vreme. În josul paginii scrie: „Preţul 6 lei exemplarul". Iar pe foaia de titlu „Editura Românească, G. Iliescu, Bucureşti, Str. Oborul Nou, no. 19." Nu ştim nimic despre această editură, singurul indiciu de oarecare sugestivitate fiind strada Oborul nou, deci preferinţa pentru zona comercială. E limpede că ne aflăm în faţa unor comercianţi întreprinzători care tipăresc pentru public, pe gustul lui, fără prea mari scrupule. Pe o foaie din spate a fasciculei dăm de următorul anunţ lămuritor:

CITIŢI
Aventurile celebrului detectiv român MITICĂ ROMY
no. 1. **Crima dela Hotel Continental,** — 2. **O noapte groaznică.** — 3. **Vampirii saloanelor.** — 4. **Cadavrul din canal.** — 5. **Răpitorii de fete.** — 6. **Misterul din Ruine.** — 7. **Dama voalată.** — 8. **Un funcţionar de la Bancă.** — 9. **Banda „Semnul Morţii".** — 10. **Urmaşul lui Raffles.** — 11. **Misterele Clubului Verde.** — 12. **Cadavrul din fundul mărei.** — 13. **Răzbunarea banditului.** — 14. **Pictorul Criminal.** — 15. **Comoara din peşt. Lupului.** — 16. **Amor şi crimă.** — 17. **Brăţara Morţei.** — 18. **Inelul fatal.** — 19. **Regele hoţilor.** — 20. **Amorul roşiu.** — 21. **Banditii Motociclişti.** — 22. **O afacere de Stat.** — 23. **Misterele spiritismului.** — 24. **Asociaţia „Cercul Roşu".** — 25. **Secretul unei demimondene.** — 26. **O crimă falşă.** — 27. **Misterul unei prinţese ruse.** — 28. **Plicul misterios.** — 29. **O bandă de minori.** — 30. **Şoareci de canaluri.** — 31. **Grozăvia de la Panoramă.** — 32. **Jefuitorii de trenuri.** — 33. **O catastrofă de cale ferată.** — 34. **Piraţii Mărei Negre.** — 35. **Lupul de Mare.** — 36. **Portretul minunat.** — 37. **Banda rusă „Ciornaia Bumaga".** — 38. **Detectiv Contra Detectiv.** — 39. **Banditi incendiatori**
a 4 lei exemplarul.

No. 40. **Ştiinţa în serviciul Crimei** a 8 lei exemplarul.
No. 41. **Cartierul blestemat** a 8 lei exemplarul.
No. 42. **Cadavrul evadat al D-rului Damm** a 8 lei exemplarul.
No. 43. cuprinde
UN PREMIU PERICULOS **(urmaşul lui Raffles)**
cu extraordinare peripeţii prin care trec poliţia şi în special agentul special Frunză, absolvent al şcoalei de detectivi din Paris. Celebrul Ionel Dinescu pune într-o mare în-

HAIDUCUL» TOMESCU?

LIESCU» NE PROPUNE:

TERENTE?

curcătură poliţia, care, disperată, dă înapoi în faţa celebrului excroc.

Pagina ei de reclamă cu titluri atît de sugestive este elocventă pentru literatura tipărită şi scopurile ei. Dar noi n-am auzit decît acum de aventurile detectivului român Mitică Romy şi ne grăbim să vedem ce este cu haiducul Tomescu.

Nu sînt prea multe indicaţii pentru a-l plasa pe Tomescu în timp. În spaţiu este uşor, el fiind văzut în zona Piteştilor, a Cîmpulungului Muscel, într-un perimetru muntean bine precizat. E vremea tramvaielor cu cai, dar alte amănunte nu ne ajută de fel. Dacă n-ar fi discuţia dintre pasagerii din tren despre Tomescu şi alţi fîrtaţi de-ai lui n-am putea determina timpul. Reţinem că acţiona în acelaşi timp cu Terente şi că după opinia anonimului din fascicula, nici vorbă să fie comparaţi. Terente n-a făcut nici un bine, iar Tomescu s-a purtat cum trebuie: a dat bani săracilor. Cu alte cuvinte, Tomescu ar fi un haiduc adevărat, iar Terente nu. Cine este acest Tomescu? Ce explică fenomenul „haiduciei" în plin oraş modern? Este adevărat că Terente n-a făcut bine nimănui? Broşura lui „Moş Gheorghe" tipărită de „Editura Românească", Gh. Iliescu din Oborul nou, nu ne dă nici un răspuns. Ea este doar o dovadă a unor simptome sociale de insurgenţă.

Ultima copertă ne oferă iarăşi reclamă cu: COPILUL PĂCATULUI, cu ÎN (sic!) DRAGOSTE DE MAMĂ, preţuri 12 şi 10 lei, din nou cu **Aventurile primului Detectiv român Mitică Romy,** cu **Biblioteca Femeilor** şi cu nişte cuplete de **Ivan Turbincă** ale căror titluri sînt foarte sugestive pentru comerţul editurii: **Cuplete de Ivan Turbincă:** No. 1. **Cînd bărbatul nu e acasă.** — No. 2. **Pe unde scoţi cămaşa.** — No. 3. **Fetele de pe Lipscani.** — No. 4. **Femeia şi dracul.** — No. 5. **Mă'nţelegi.** — No. 6. **Cu josu-n sus.** — No. 7. **Punga mea şi patru bani.** — No. 8. **Talmeş Balmeş** a 4 lei exemplarul. Mai adăugăm şi folclor: **Mireasa cu trei gineri, Cum îşi fac fetele de dragoste, Cum îşi caută norocul fetele** şi „strigături" **Ce nu se pot citi de ori şi cine.** Adică într-adevăr un talmeş-balmeş de 4 lei exemplarul.

Din faptele haiducului TOMESCU

O explicaţie

Am scris rîndurile de faţă nu pentru a reda pe această cale publicului veşnic amator de noutăţi senzaţionale, isprăvile omului certat cu justiţia, Tomescu, haiducul, care se bucură de o mare celebritate, dar mai ales de o mare veneraţie din partea locuitorilor de prin partea locului pe unde operează, isprăvi pe cari toate gazetele le-au descris în felurite culori.

Scopul mi-a fost să arăt acele aventuri ale renumitului haiduc, aventuri care au fost redate publicităţii, necunoscute deci marelui public, ci doar cîtorva persoane, martori sau eroi ai acestor întîmplări.

Şi tot unor întîmplări se datoreşte faptul că am avut ocazia să stau de vorbă cu câte-va din aceste personagii, din gura cărora am cules datele de mai la vale, date absolut precise, deoarece cei ce mi le-au povestit nu aveau câtuşi de puţin interesul să le denatureze.

Dealtfel, ca asupra ori cărui personagiu la ordinea zilei, şi asupra lui Tomescu circulă o mulţime de povestiri în public, povestiri şi svonuri a o mulţime de lovituri pe care le-ar fi dat acesta.

Cele mai multe din ele sunt şi rămîn simple svonuri sau mai bine zis anecdote, cu cari publicul se distrează pe socoteala lui Tomescu.

De loc de prin părţile Dragoslavelor, evadat în iarnă din închisoarea Mărgineni şi odată hotărît să o pornească pe calea haiduciei, Tomescu a probat că s-a acomodat uşor cu noua lui meserie.

În scurt timp a devenit omul zilei, ale cărui fapte şi isprăvi le comentau gazetele şi publicul. Şi pe când poliţia îl căuta ca pe iarba de leac, acolo unde presupunea că se află, Tomescu, la zeci de kilometri, opera în voie.

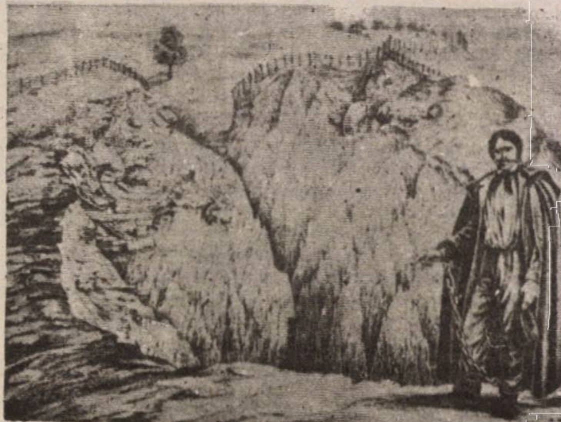
Jocul s'a repetat mereu, şi cu toate investigaţiile autorităţilor, culcuşul banditului a rămas nedescoperit. Dealtfel, urmărirea lui prezintă enorme dificultăţi, căci cum am mai spus, banditul se bucura de o mare popularitate printre locuitori.

Zvonul despre atâtea fapte caritabile, pe care le-a săvîrşit, a făcut pe mulţi să-l adăpostească, să-i procure provizii, sau să-l informeze de mersul cercetărilor autorităţei care îl căuta.

Cu un aşa ajutor, Tomescu nu spera să mai fie prins. Isprăvile lui îndesindu-se, autorităţile au mărit poterile, au lărgit măsurile de supraveghere a locuitorilor pe unde opera, aşa că el s-a văzut silit să bată în retragere şi puţin a lipsit ca într'una din zile să fie prins de o patrulă de jandarmi, în apropierea cantonului Runcu.

Cu toate că Tomescu se bucură încă de libertate, are foarte puţine şanse de scăpare. Mulţi au zis că dacă până acum nu a putut fi arestat, e o probă că banditul e destul de inteligent pentru a nu cădea în cursă.

Cazul nu stă tocmai aşa. Hărţuit de potere, silit să se ascundă prin văgăunele munţilor sau prin păduri, văzând că populaţia de la sate nu-i mai poate da concursul pe care până acum îl dăduse, e natural că instinctul l-a mânat să se ascundă cât mai bine cu putinţă.

Gura „ocnei părăsite" de la Telega (sec. al XIX-lea) şi un haiduc osîndit în lanţuri

Putem oare să atribuim inteligenţă fiarei din pădure, lupul hărţuit de om, care se ascunde atît de bine ? Sigur că nu. E numai instinctul de conservare care îl face să se păzească.
Dotat chiar cu inteligenţă n'ar mai putea continua haiducia fără ca să-şi schimbe teatrul de operaţii. S'a svonit chiar că ar fi trecut munţii în Transilvania ; rămîne ca însuşi haiducul, prin loviturile-i noi, să ne confirme aceasta.
Sunt convins că populaţia de acolo, în deosebire de acea din vechiul regat, nu-l va primi cu braţele deschise, dându-i concursul de care are nevoe pentru a-şi continua isprăvile.

Peripeţiile unei călătorii

renul de Câmpulung în drum spre Bucureşti, intrase în staţia Giumeşti, o mică staţie pe linia Goleşti—Câmpulung, aşezată la ciţiva kilometri de oraşul Piteşti. Deaceea călătorii care au treburi prin Piteşti, coboară în staţia Ciumeşti şi cu tramcarele parcurg cei 4—5 km. până în oraş.
În seara în care se petrece acţiunea noastră, din trenul ce sosise, coboară câţiva călători. Printre aceştia, un domn elegant îmbrăcat, cu o valiză în mînă, trecu împreună cu ceilalţi călători în dosul gării, unde conducătorii tramcarelor îşi aşteptau clienţii.
Se îndreptă spre tramcarul cel mai bine luminat şi urcă înăuntru, aşezându-se pe banca îngustă, după ce mai întâi dăduse bună seara unei doamne ce era înăuntru.
Îşi puse valiza alături şi aşteptă ca trăsura să pornească.
Proprietarul unei mari fabrici de tăbăcărie, călătorul necunoscut mergea spre Piteşti să-şi inspecteze o sucursală a fabricei sale înainte de a rămâne în Câmpulung unde îşi dusese familia pentru o lună.
German de origină, stabilit de scurt timp în ţară, d-l H.L. nu se putea obişnui cu mijloacele noastre rudimentare de transport şi în aşteptare, scoase un ziar ilustrat şi începu să citească.
Rând pe rând tramcarele se puseră în mişcare : la rândul său, conducătorul celui în care se instalase fabricantul, un moşneag slăbănog şi deşirat ca şi caii ce-i conducea, văzând că nu mai e nici un călător pe peron, urcă pe capră şi îşi îndemnă caii.
Trăsura scârţâi şi tocmai cînd era gata să se pună în mişcare, un om între două vîrste, bine îmbrăcat, sări uşor în tramcar, dădu bună seara, şi se aşeză în faţa fabricantului, pe banca opusă.
Legănându-se şi scârţâind din toate încheeturile, trăsura îşi urmă drumul în timp ce noul sosit privea distrat pe fereastră.
Deodată trăsura se scutură straşnic, aplecându-se pe o coastă, atât de rău, încât fabricantul se pomeni asvârlit pe banca opusă, pe care şedea noul sosit. Doamna dădu un strigăt uşor de spaimă pe când cei doi bărbaţi priviră pe fereastră să vadă cauza acestei balansări.
Un simplu hop, o desfundătură a drumului pe care o trecuseră şi trăsura îşi urmă cursul înainte. Reaşezaţi pe locurile ce le ocupaseră, fabricantul întinse mâna celuilalt zicând :
— Îmi permiteţi, H.L.
— Tănăsescu, se prezintă călătorul salutând.
— Sper că voi fi scuzat de d-v., zise fabricantul. Îmi pare că v'am lovit.
— O, nici de cum. Credeam că am deraiat.
Doamna zâmbi, şi zise :
— Ce frică am avut ! Credeam că ne răsturnăm.
— Ori cum, eram mult mai în câştig, decât dacă lucrul s'ar fi petrecut în tren, răspunse cel ce se prezentase cu numele de Tănăsescu.
O dată conversaţia începută între cei trei călători, fu continuată, trecându-se repede de la un subiect la altul. Astfel, fabricantul şi d-l Tănăsescu, aflară că doamna se ducea la Piteşti, unde fiul său, elev de liceu, se îmbolnăvise grav. La rândul lor, fabricantul şi doamna din Găeşti, aflară că Tănăsescu era comerciant angrosist în Constanţa, venit cu treburi în Piteşti.
Pe nesimţite, conversaţia se opri asupra ultimelor isprăvi ale haiducului Tomescu, al cărui teatru de operaţie era doar la câţiva kilomerti.
Ca totdeauna, părerile erau împărţite.
— După câte am auzit şi citit, zise fabricantul, haiducul acesta a dat o mulţime de lovituri, prădând tot ce-i eşea în cale.
— Nu tot ce se spune despre el e adevărat, răspunse Tănăsescu. Trebuie să recunoaştem aşa că nu a comis cu aceasta cine ştie ce nedreptăţi, jefuind o mulţime de oameni care îşi agonisiseră averea prin mijloace necinstite.
— Eu nu pot şti aceasta, zise fabricantul. E prima oară când merg prin aceste ţinuturi. Întotdeauna, iau trenul direct pentru Piteşti, de câte ori merg cu vre-o treabă la fabrică.
O clipă, ochii lui Tănăsescu se opriră asupra valizei ce purta fabricantul.
— Şi acum cu ce ocazie aţi ales drumul acesta ?
— Am familia la Câmpulung în vizită la nişte rude, fratele soţiei mele.Fabrica mea din Piteşti mi-a telegrafiat că are nevoie de bani, şi cu această ocazie am luat să duc chiar eu aceşti bani, dealtfel o sumă destul de mică. De acolo vom lua automobilul directorului meu şi voi pleca la Câmpulung.
Se făcu tăcere în trăsură, doar un uşor suspin al doamnei se auzi în colţul în care şedea.
Tănăsescu o privi cu compătimire.
— Sunteţi îngrijorată de soarta fiului d-v., zise el. De ce suferă ?
— Pneumonie, răspunse aceasta. Şi când mă gândesc că trebuie să-l internez în spital, mi se rupe inima. Nu ştiu dacă o să scape. E plăpând şi mă iubeşte atât de mult încât singurătatea şi boala, nu ştiu dacă îl vor cruţa.
Am o slabă speranţă doar. Poate că o rudă a mea care dispune, să-mi împrumute bani să-l pot lua şi îngriji acasă. În cazul acesta ar fi scăpat.
Trăsura îşi urmă drumul în linişte. În curând începură să se zărească luminile dela hanul „Leul şi Cârnatul“ la răscrucea drumului spre Valea-Mare.
Deodată călătorul puse mâna în buzunar şi când scoase, cei doi călători, văzură că avea în ea un revolver.
— Nu fac nici un rău nimănui, zise călătorul cu voce calmă. Mai ales d-ta doamnă, reluă Tănăsescu, nu aveţi nici o teamă.
Fiţi bun, vă rog, se adresă el către fabricant şi deschideţi valiza. În caz că nu te supui sau

strigi te ucid. Îmi trebuie conţinutul valizei d-tale.

Surprins de atacul neaşteptat al streinului, acesta nu ştia ce să creadă.

— Nu e nici o glumă. Repede, altfel voi fi silit să procedez în alt mod.

În mod maşinal, fabricantul deschise valiza şi întinse falşului negustor un pachet de bancnote.

— Ce sumă ai, întrebă acesta ?

— Optzeci de mii de lei, zise fabricantul.

— Puţin : totuşi prinde bine. Cred că mai ai mărunţiş în buzunare ? Opreşte-l pentru trăsură, adăogă Tănăsescu văzând că fabricantul duce mâna la buzunar.

Da, da, văd că porţi armă. Foarte bine. Numai că voi fi silit să ţi-o iau.

Se apropie de fabricant şi cu revolverul întins, scoase din buzunarul acestuia un revolver automat pe care îl făcu să dispară în buzunarul său.

Îşi închee haina, se retrase spre fundul trăsurei, şi când fu cu piciorul pe scară, zise zâmbind :

— Sper că aţi ghicit cine sunt. Servul d-v., Tomescu.

În aceeaşi clipă sări după scara trăsurei.

Fabricantul se ridică repede şi bătu în fereastra din spatele conducătorului, şi acesta se întoarse.

— Opreşte ! Am fost prădat, strigă el.

Trăsura se opri scurt, şi toţi se dădură jos.

În câteva cuvinte, fabricantul explică conducătorului tramcarului modul cum fusese prădat şi amândoi cercetară drumul cu privirea.

Tomescu, se făcuse nevăzut, protejat de întuneric şi în zadar ar fi fost să-l caute.

— Să vă duc până la poliţia din Piteşti, propusese batrânul.

— Ar fi în zadar. Banii au intrat în mâini bune. Şi apoi pentru mine nu e cine ştie ce perdere.

Se urcară înapoi în trăsură, unde doamna cu care călătoriseră, tremurând de spaimă, îl întrebă pe fabricant dacă Tomescu a fugit.

— Desigur, răspunse acesta. N'am crezut că în viaţa mea voi avea ocazia să stau de vorbă cu acest tâlhar. Trebuie să mărturisesc că are mare curaj şi energie.

În curând tramcarul ajunse în oraş. Cei doi coborâră, plătiră cursa şi salutând, se despărţiră.

Chiar în ziua următoare, un băiat bătu la uşa casei unde trăsese călătoarea din tramcar şi ceru să fie dus în faţa acesteia.

— Acest pacheţel e pentru fiul d-v., zise băiatul când o văzu. E trimis de un coleg al său şi v-a rugat să-l desfaceţi când veţi fi singură.

Băiatul salută şi plecă tot atât de repede precum venise. În el, un teanc de bancnote. Deasupra era o scrisoare, pe care aceasta o parcursese cu privirea. În ea erau doar câte-va rânduri :

Doamnă,

Alăturat, vă remit zece mii de lei pe care vă rog să-i primiţi pentru a îngriji pe fiul d-v.

Puteţi să-i întrebuinţaţi aşa cum veţi crede de cuviinţă. Banii aceştia în mâinile în care au fost, nu puteau să aibă o atât de bună întrebuinţare ca aceea pe care le-o veţi da dumneavoastră.

Un lucru vă rog : păstraţi tăcere asupra acestui fapt şi dacă e un păcat, asupra mea să cadă.

Scrisoarea nu purta nici o semnătură.

Doamna voi să alerge după cel ce adusese pachetul, acesta însă dispăruse.

În zadar căuta să afle de unde proveneau banii şi cine îi trimisese. Suma era prea mare ca un coleg de şcoală să o fi trimis pentru fiul său. Alt cineva nu-i cunoştea în oraşul acela.

O clipă, gândul i se opri asupra întâmplărilor din noaptea trecută. Dacă Tomescu i-ar fi trimis cei zece mii de lei. Faptul părea imposibil ; dânsa nu vorbise nimic despre adresa sa.

Şi ca orice om, se mulţumi să ridice din umeri şi să renunţe a mai cerceta provenienţa banilor.

Cum am mai spus, o mulţime de svonuri şi anecdote circulă pe seama acestui haiduc naţional. Unele din acestea au chiar un sâmbure de adevăr în ele.

S-a svonit că în câteva rânduri a fost prins de poliţie însă a reuşit să evadeze, graţie curajului şi inteligenţei sale. Cei mai mulţi îi detestă această din urmă calitate.

Spiritele inventive spun că, fiind prins de poliţie şi reuşind să evadeze, a ucis pe sergentul de pază. Faptul e cu totul neexact ca şi acela că a fost prins de poliţie.

Tomescu nu face parte din acei haiduci, porniţi pe jaf şi pe crime, criminali de talia acelora descrişi de Lombrosso, nici nu are acele calităţi sângeroase cu care erau înzestraţi vechii haiduci naţionali.

Voiu arăta mai la vale câteva versiuni cari circulă asupra prinderii lui Tomescu de către poliţia din Piteşti. Rămâne ca fericitul caz că va fi prins, să se controleze dacă svonurile acestea sunt verosimile sau nu.

Era ora 11 jum. când comisarul V. părăsise localul comisariatului unde făcuse de serviciu 24 ore. Înainte de a lua masa, intră la o bodegă să ia un aperitiv. Comandă o ţuică şi o feliuţă de pâine cu icre şi tocmai ridicase păhărelul la gură, când privirile îi rămaseră aţintite asupra unui om ce părăsea în acel moment bodega.

Comisarul sorbi ţuica, plăti în grabă şi părăsi bodega. În uşe se opri şi privi în urma necunoscutului ce eşise. Acesta îşi continuă liniştit drumul, se opri la vitrina unei prăvălii, apoi plecă mai departe.

Ce interes deşteptase necunoscutul în mintea comisarului ce îi urmărea mişcările cu atâta atenţie ? Nimic altceva decât că figura necunoscutului îi amintea pe aceea a banditului căutat de atâta vreme de poliţie, Tomescu.

Omul era bine îmbrăcat, bărbierit proaspăt şi desigur părea să nu aibă nimic pe conştiinţă, deoarece mergea fluerând uşor o arie cunoscută.

Pe comisar însă nu puteau să-l deruteze aceste amănunte. Era ferm convins că înaintea lui îl avea pe celebrul haiduc.

Deodată omul se opri. Îşi privi ghetele, apoi apropiindu-se de un lustragiu, puse piciorul pe lădiţa acestuia.

O clipă comisarul voi să profite de timpul în care presupusul bandit era să fie împiedicat de a pleca mai departe şi să-şi caute un ajutor.

În el însă amorul propriu al funcţiunei fu mai puternic ca orice. Voia să-l aresteze singur pe Tomescu, fără să apeleze la ajutor strein.

Îl lăsă să-şi facă ghetele, apoi dela distanţă începu iarăşi să-l urmărească. Necunoscutul o luă inspre „Tarul-din-Vale" şi în apropiere coti pe o stradă lăturalnică.

— Acum e momentul, gândi comisarul. Armă

Portrete de haiduci în bisericuţa de la Ciunget

avea asupra lui, gândi însă că uniforma lui va intimida pe bandit ; afară de asta era imposibil ca în atita lume să poată fugi nestingherit.

Deaceea renunţă la ideea de a întrebuinţa arma. Cu pas sigur inaintă în urma necunoscutului şi când fu în spatele acestuia, zise :

— Îmi dai voe, domnule. Figura d-tale mi se pare suspectă. Trebuie să mă scuzi de deranjul ce ţi-l fac însă va trebui să mă urmezi la secţia cea mai apropiată.

Necunoscutul, fără să-şi piardă sângele rece, se întoarse către comisar, salută şi zise :

— Desigur că mă presupuneţi. Nu sunt de loc grăbit, aşa că voiu accepta invitaţia dv. Dar, păru el că se răsgândeşte, pot să vă dovedesc cu acte că nu sunt acela pe care mă bănuiţi.

Zicând acestea puse mâna în buznarul hainei şi când o scoase, comisarul văzu cu surprindere că era înarmat cu un revolver.

Necunoscutul întinse revolverul spre comisar şi zise :

— Fă stânga'mprejur şi ia'o la picior drept înainte. Dacă cum-va bagi mâna în buzunar sau te întorci, îţi trimet un glonte în cap.

Fără să scoată un cuvânt, comisarul se întoarse şi o luă în direcţia din care venise. Tonul hotărât al necunoscutului arătase că acesta nu glumea de loc.

Când fu însă în colţul stradei, coti repede şi scoase revolverul din buznar. Când privi însă pe locul unde rămăsese necunoscutul, acesta era gol. Omul dispăruse ca intrat în pământ.

Comisarul dăduse câteva semnale cu fluierul său de buzunar şi un sergent veni îndată. Împreună cu el şi cu câţiva curioşi care eşiseră din case, alarmaţi de comisar, căutară în toate părţile.

Presupusul Tomescu nu fu aflat nicăieri.

În cele din urmă, decepţionat, comisarul sfârşi prin a renunţa la urmărire.

După cum chiar cititorul îşi poate închipui, cele relatate mai sus, nu sunt decât produsul fanteziei publicului amator de noutăţi.

Pe punctul de a fi capturat

Afară de aceste svonuri, circulă încă o mulţime altele, care de care mai fantastice. Nu-i mai puţin adevărat însă că acum o lună, temutul bandit era să fie prins şi puţin a lipsit ca să nu cadă în mâinile unei patrule de jandarmi care îl căutau.

Iată cum s-a petrecut faptul :

În ultimul timp, poliţia, alarmată de desele şi îndrăzneţele jafuri ale lui Tomescu, aranjase noi potere, dublase pe cele vechi şi instituise numeroase patrule de jandarmi îmbrăcaţi civil şi agenţi de siguranţă.

Tot acest aparat de urmărire avea ordinul să patruleze zi şi noapte în raza locului pe unde operase banditul, sau unde existau bănuieli că s-ar putea ascunde.

Am arătat mai sus că mulţi locuitori băştinaşi, cei mai mulţi foarte devotaţi lui Tomescu prin faptul că fuseseră ajutaţi băneşte de el, îi procurau alimente, îl informau de locul şi organizarea poterelor, puse pe urmele lui, făcându-se prin aceasta cei mai preţioşi complici ai banditului.

Or, prin înmulţirea măsurilor de supraveghere, activitatea acestor complici greu de identificat scăzu simţitor şi dela un timp încetă cu totul.

Banditul se văzu astfel silit să-şi caute singur de ale gurei, forţat să iasă din ascunzişurile sale şi expus astfel în orice moment să fie prins.

Încercuit din ce în ce, Tomescu se resemnă să rămînă trei zile ascuns într'un desiş situat într'o vâlcea din poalele munţilor. Sfârşind merindele, încearcă să se strecoare prin lanţul urmăritorilor spre un sat din apropiere.

Fu nevoit să se retragă, căci la fiecare pas risca să fie capturat.

Opt zile dearândul, haiducul stătu ascuns în desiş. Cinci din aceste zile le petrecu într-o lipsă completă de provizii. În cele din urmă foamea îl sili să-şi părăsească adăpostul. Furişându-se pe brânci, începu să coboare la vale, ocolind drumurile şi potecile.

Făcuse cam vreo cinci sute de metri, când nişte sgomote îl siliră să se arunce la pământ şi să stea nemişcat. În apropiere, doi oameni treceau, doi ţărani pe care Tomescu căuta să-i recunoască.

Figurile lor însă erau cu totul necunoscute şi în el încolţi ideea să-i prade.

Era tocmai să-şi pue planul în aplicare, când noi sgomote de paşi îl făcură să se oprească.

Când privi pe cei ce treceau, inima începu să-i bată cu putere. Abia acum îşi dădu seamă că cei doi care trecuseră înainte ca şi cei ce-i urmau, nu erau decât jandarmii care îl urmăreau.

Ochiul încercat al banditului observă că presupuşii ţărani purtau bocanci militari în picioare iar sub mintenele lor se vedeau curelele cu care aveau revolverele încinse pe dedesupt.

Cînd cei doi se apropiară, urmăritul putu să audă cum aceştia vorbeau în şoaptă.

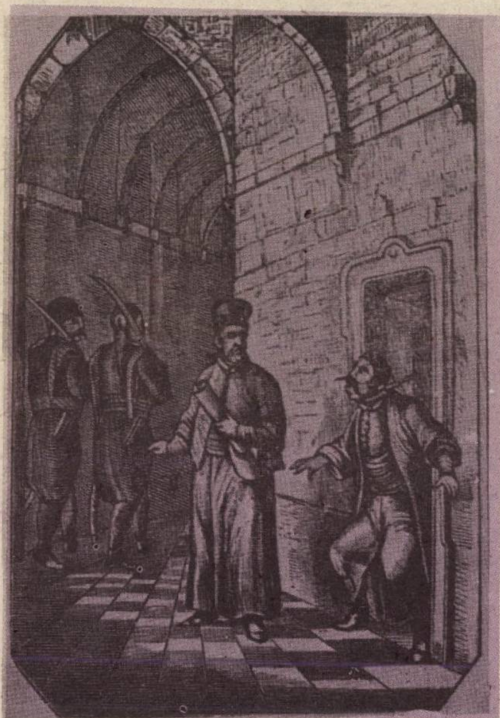
— O să rămânem o bucată bună de timp pe aci, zicea unul din ei. Am auzit că este ordin să patrulăm tot judeţul şi să nu ne întoarcem până ce nu prindem pe Tomescu.

— N-ar fi nimic, zicea celălalt, numai că am acasă o mulţime de treburi.
Depărtîndu-se, banditul nu putu să mai audă nimic.
Cu mii de precauţii căută să se retragă înapoi de unde venise. Se ridică în sus şi începu să urce poteca ce coboară spre satul Runcu. Deodată se opri.
Înaintea lui, la câţi-va paşi, un ţăran cu coasa pe umeri cobora poteca cu o desagă roşie la el. Era un localnic care se întorcea de la coasă.
Haiducul îi dădu bineţe şi cu glasul stins de foame şi emoţiile prin care trecuse, ceru să-i dea de mâncare.
— Eşti strein, întrebă ţăranul pe haiduc?
— Nu, neică răspunde acesta. Sunt haiducul Tomescu, dar n-avea frică, nu-ţi fac nici un rău. N'am mâncat de opt zile şi sunt mort de foame.
Venindu-i inima la loc, ţăranul scoase o pâine, o rupse în două şi dădu o jumătate haiducului, cu o bucăţică de brânză. Acesta i-o smulse din mâni şi început să o înghită cu lăcomie.
Când termină scoase patruzeci de lei din buzunar şi îi dădu omului. Acesta fiind aproape de casă şi neavînd nevoe de merinde, dădu lui Tomescu şi cealaltă jumătate de pâine.
Ca şi pe cea dintâi, acesta o înghiţi cu repeziciune.
Omul, curios să afle ceva din viaţa haiducului, deschise vorba.
— Ce ai de gând să faci, creştine, întrebă el pe haiduc. Nu vezi că te caută poterile zi şi noapte? Slabă nădejde să poţi scăpa. De ce nu te predai?
Tomescu oftă cu amărăciune şi în ochii lui se iviră lacrimi.
— Uşor de zis, făcu el. Şi dacă mă predau să mă duc iar la Mărgineni?
Gardienii de acolo abia aşteaptă să mă vadă. Sunt sigur că ar lua nouă piei după mine.
Nu-s nici eu bucuros să umblu ca un câine, să mă feresc de orice om ca o fiară din pădure; când mă gîndesc însă că voi fi dus iarăşi în închisoare îmi piere pofta de a mă preda autorităţilor.
Dar, adăugă el, trag nădejde să nu le mai dau mult de lucru. Am făcut mai mult bine decât rău şi acela pe care l'am făcut, l'am făcut numai de nevoe.
Mare e D-zeu: Mi-o ajuta el să-mi strâng bani şi plec după meleagurile astea. Mă duc în America de-oi trăi. Văd că în ţara mea n'am chip să trăesc. Chiar dacă m'ar erta legea, nu mă iartă oamenii. Nu ştii vorba: până la D-zeu îţi ia sfinţii sufletul.
Haiducul rămase pe gânduri şi omul se ridică să plece.
— Rămâi sănătos, creştine.
— Bogdaproste şi bine să-ţi dea D-zeu, răspunse haiducul.
Şi în timp ce ţăranul cobora spre sat, Tomescu se pierdu în desiş.
În Valea Boerească, un sat din judeţul Muscel, lumea dormea după munca obositoare a zilei. Numai în casa locuitorului Florescu mai ardea lumina.
Nevasta acestuia culcase copiii şi făcuse patul pentru a se culca şi dânsa. Gospodarul mai robotea prin curte, apoi în cele din urmă intră şi el în casă pregătindu-se de culcare.

Deodată câinele începu să latre furios afară.
Omul eşi afară şi când deschise uşa tindei văzu în faţa lui statura unui om. Era îmbrăcat mocăneşte cu mintean, iar în mână purta un toiag de măr sălbatic.
— Bună seara, zise drumeţul cu vocea joasă.

— Bună să-ţi fie inima, răspunse gospodarul.
— Mă cunoşti?, întrebă iarăşi streinul punându-se în bătaia luminei ce eşa pe geam.
Cel întrebat îl privi în faţă şi zise:
— Pare că nu te-am văzut nici odată până astă-zi. Pe cine cauţi?
— Chiar pe D-ta. Nu eşti D-ta Florescu?
— Ba eu sunt: Te-a trimis cine-va la mine cu vreo veste?
— Să intrăm în casă şi o să-ţi spun ce mă aduce aici.
Gospodarul o luă înainte, deschise uşa casei şi făcu loc streinului în odae. — Acesta intră, scoase pălăria şi se aşeză pe un scaun de lemn.
— Eu sunt Tomescu, haiducul, început el vorba.
Florescu făcu un pas înapoi.
— N'am venit să te prad, vorbi el. N-avea nici o teamă. Vreau să-ţi cer să-mi faci un bine. Potera e pe urmele mele şi vreau să-mi schimb hainele cu altele. Ştiu că eşti om avut şi ai destulă îmbrăcăminte: alege şi pentru mine un rând de strae şi gândeşte-te că le-ai dat de pomană cuiva. Astea după mine nu ţi le las, le iau cu mine căci se poate să-mi prindă bine.
Gospodarul se apropie de un cufăr şi scoase de acolo cele ce-i ceruse haiducul.
— Acum treci dincolo, zise acesta şi pune pe cineva să-mi facă o ceaşcă de cafea. În timpul acesta eu o să mă îmbrac şi când eşti gata cu cafeaua o aduci aici.
Dacă cum-va strigi ajutor sau dai alarma în sat, nu scapi cu viaţă. Cred că ne-am înţeles.
Omul eşi şi închise uşa în urma lui.
Abia eşise şi Tomescu păşi lângă uşe în vîrful picioarelor. Îşi plecă urechea şi ascultă: în odaia în care intrase omul îşi trimitea soţia afară din casă, alături sau cine ştie unde căci haiducul auzi:
— Scoală-l pe Ioniţă şi trimite-l aici. Tomescu e în casă la noi. Hai, fugi repede.

Cu o lovitură de picior Tomescu deschise uşa în lături. Cei doi înţepeniseră de groază.

— Am crezut că sunteţi suflete de creştini, dar văd că întreceţi pe Iuda.

Aşi putea foarte uşor să vă ucid ca pe nişte câini dar de data asta o să plătesc răul cu bine. Plec, dar o să mai auziţi de mine.

Îşi luă pălăria şi bâţul eşind afară. În fundul curţei sări peste gard şi se făcut nevăzut.

În urma lui, Florescu aşteptă câte-va clipe apoi se repezi în grajd scoase calul ce-l avea şi strigă nevestei sale să-i aducă arma din casă.

Apoi dând cu frâul peste gâtul calului eşi în fugă pe poartă şi o luă spre partea de răsărit a satului. Aci se opri înaintea unei curţi, descălică şi intră în casă.

Era locuinţa cumnatului său cu care voia să plece în urmărirea haiducului.

Acesta văzându-l la miezul nopţii sări speriat din pat, în câte-va cuvinte Florescu îi explică cauza pentru care venise.

Omul îşi trase hainele pe el îşi luă puşca din cui şi încălecînd la rândul lui pe cal, porniră în galop.

— Banditul a fugit prin grădina lui Mărinţoaie, zise Florescu, Tu du-te pe şosea şi eu o iau pe marginea ogoarelor ; pe cine întâlneşti îl somezi să stea şi tragi un foc de armă. O să ştiu că îmi dai de veste să viu.

Ambii îşi făcură semnul crucei şi plecară ca vântul.

În urma lor totul intră în linişte.

În casa lui Frolescu ardea încă lumina, soţia îşi aştepta bărbatul.

Deodată faţa pămintie a lui Tomescu se ivi în lumina din curte. Mergea pe brânci fără a face sgomot şi ajunse lângă peretele casei. Sprijini o scară de unul din pereţi şi ajungînd la gura podului îl deschise şi intră uşor înlăuntru.

Prin întuneric începu să caute pipăind oblonul prin care se putea coborâ în casă. Fu nevoit să aprindă câte-va chibrituri până îl găsi.

Tot atât de uşor precum venise, deschise oblonul şi privi în jos. Era întunerec căci nici o rază de lumină nu pătrundea prin uşa de lemn.

Haiducul se lăsă în jos şi când fu atârnat numai în mâini îşi dădu drumul în jos. Distanţa era destul de mică, dar în cădere corpul atingând pământul făcu destul sgomot ca să alarmeze pe cei din casă.

Se auziră paşii cuiva ce se apropia de uşe. Aceasta se deschise şi soţia lui Florescu apăru în prag. Când îl văzu însă pe Tomescu, deschise gura să dea un ţipăt însă numai avu timp : haiducul se repezi la ea şi îi astupase gura.

Cu o cârpă o legă la gură, îi legă mânile şi picioarele, apoi zise :

— Nici să plec nu m'aţi lăsat. M'am întors să vă răsplătesc fapta. Spune-mi, unde ţii banii?

Punând această întrebare, haiducul îi slăbi legătoarea după gură şi aşteptă. Nici o vorbă nu eşi din gura femeei.

— Te ucid ca pe o căţea dacă nu vorbeşti, strigă Tomescu scoţind la iveală lama unui cuţit tăios.

Întâmpină însă aceeaşi muţenie din partea femeei.

Haiducul nu zise nimic. Trecu în camera vecină a cărei uşă era deschisă şi se întoarse cu un copilaş mic în braţe ; era fiul cel mai mic al lui Florescu.

— Dacă nici a treia oară nu-mi răspunzi la întrebare zise haiducul, îţi ucid copilul.

Un muget ca de fiară rănită se auzi.

— Banii sunt în lada de colo, gemu femeia. Cheia e la gâtul meu.

Banditul se plecă, rupse şiretul cu care era legată cheia şi se apropie de cufăr.

Îl deschise şi cu grabă începu să arunce alături de cufăr albiturile cu care era plină lada. În fund într'o cutie de tinichea găsi un teanc de bancnote. Fără a le da nici o atenţie deosebită, le luă şi le puse în şerparul cu care era încins.

Se apropie apoi de prizoniera sa şi zise :

— Dacă nici de data asta nu vă intră mintea în cap şi dacă omul dumitale o să vorbească măcar cuiva de cele ce s'au petrecut în noaptea asta, n'o să vă fie bine deloc.

Svonul o să vie şi pe la urechile mele şi dacă aud ceva vă dau foc casei şi ardeţi ca şoarecii. De data aceasta nu mai am milă : nici voi nu aţi fi avut de mine.

Era gata să plece spre tinda casei când îşi aţinti urechea în direcţia de unde se auzea un sgomot nelămurit. După puţin se auzi distinct tropotul unui cal. Era Florescu care se întorcea din urmărirea cu cumnatul său.

Să iasă afară, ar fi însemnat să se ducă singur la moarte. Prin gura podului iarăşi nu putea pleca : risca să fie găsit de urmăritorii săi.

Se întoarse repede în cameră, trase corpul femeei sub patul lat al camerei, apoi furişându-se pe brânci intră în tindă şi aşteptă.

În curând, tropotul calului se opri în dreptul porţei şi Tomescu auzi cum Florescu îşi luă noapte bună de la cumnatul său apoi intră în curte. Îl auzi cum duse calul in graj se întoarse şi ciocăni în uşe.

Văzând că nimeni nu vine să-i deschidă, împinse uşa şi intră. Dar în aceeaşi clipă auzi un vâjâit prin aer simţi o durere ascuţită în ceafă, căută să-şi descarce arma însă căzu fără putere la pămînt.

Haiducul îl lovise în ceafă cu tocul revolverului său. Îl trase înlăuntru apoi cu brâul ce-l

purta omul, îl legă strâns de mâni și de picioare.

— Ați fi vrut să-mi luați zilele, vorbi haiducul ca pentru sine. Ce oameni proști! Ce-ar fi câștigat ei cu asta?

Scuipă cu scârbă, deschise ușa tindei și eși afară. În grajd calul necheză.

Tomescu se opri o clipă apoi își îndreptă pașii către locul de unde venise nechezatul. Peste puțin se întoarse cu calul cu care Florescu îl urmărise pe haiduc.

Dintr'o săritură încălecă, eși și dînd pinteni calului, o luă pe un drum ce urca în coastă. Un timp tropotul grăbit al calului se auzi în noapte apoi se pierdu odată cu strigătul unui cocoș ce vestea apropierea zorilor.

cum cât-va timp, mă întorceam de la Brașov, mânat de treburi. La Predeal se urcă în vagon o tânără îmbrăcată în costum național, cu o salbă mică la gît și fără nici un soiu de bagaj. Nu i-am dat o altă atenție decât acea fugitivă privire pe care o arunci ori cărui nou sosit.

Ședeam pe culoar privind afară. Alături de mine, câte-va persoane discutau. Nu băgam de seamă la cele ce vorbeau, preocupat de gânduri.

Totuși fără voe, stând cu fața la ei, îi priveam în față. Deodată mă văd atins pe mâneca hainei. Un domn din grup mi se adresa:

— Dvs. ce părere aveți? Va fi prins înainte sau după Terente?

Buimăcit, căutam să-mi dau seama de ce chestie mă întrebau. Ca prin vis auzisem pomenindu-se numele lui Tomescu; apoi felul întrebării îmi lămuri restul.

Conversația celor din grup se opri asupra ultimelor isprăvi ale haiducului; voiseră să aibă și părerea mea. Dar mai înainte de a da vreun răspuns, tânăra care se urcase zise în grabă:

— Să nu credeți că Tomescu va fi prins atît de ușor. Nu l'am văzut pe Terente, dar pe Tomescu, da.

Curioși, grupul celor ce vorbeau adineaori veni lângă tânără.

— Da, continuă aceasta, Tomescu e curajos și hotărit.

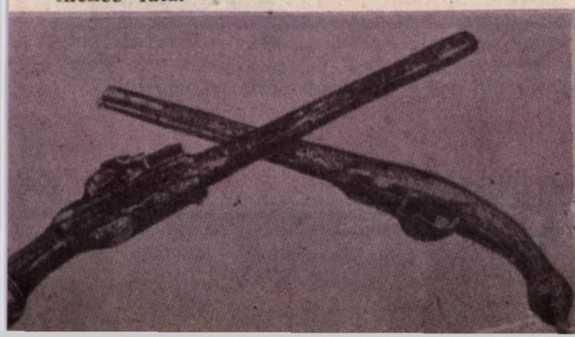
— Și cu ce ocazie l'ai văzut?, întrebară câteva voci?

— Întîmplarea mi l'a scos înainte. E de prin părțile noastre și știe tot ce se petrece pe acolo. Voiam să mă căsătoresc și nu-mi ajungeau banii. Părinții mei sunt oameni săraci și nu aveau de unde să-mi dea decât ale casei.

Mergeam la sora mea care locuește într'un sat vecin cu al nostru. Când treceam printr-o vâlcea, îmi ese Tomescu înainte. Nu'l cunoșteam dar el mi-a spus cine este și că știe că vreau să mă mărit.

A scos cinci hârtii de câte o mie și mi le-a dat zicând că nu are mai mult. Nici nu știu dacă i-am mulțumit de spaimă, și nici când am ajuns acasă la sora mea.

După câte știu, banditul de care vorbeați, Terente, nu a dat nimănui nimic, ba cât a putut a luat. Să știți de la mine că nu-i ajută D-zeu, închee fata.

ată dar câte-va fapte ale haiducului despre care se vorbește atâta...

Afară de acestea mai are la activul său o mulțime de altele despre care gazetele au vorbit la timp; totuși le vom aminti cetitorilor. În toate acțiunile lui, atât timp cât siguranța și libertatea lui nu erau în primejdie, Tomescu nu întrebuința forța sau violența.

Și după spusele atâtor persoane demne de încredere, în multe cazuri s'a purtat atât de cavalerește, încât i-a uimit pe toți. Asta ne-o poate arăta și următoarea intâmplare autentică:

Un grup de excursioniști, compus din doamne, copii și un servitor ce însoțea grupul, plecaseră spre Vulcana de jos. Dar chiar în apropiere de băi, servitorul care juca rolul de călăuză constată că greșise drumul prin pădurea prin care treceau.

După o lungă deliberare se luă hotărîrea ca grupul de excursioniști să stea pe loc, iar servitorul să încerce a găsi drumul cel bun. În zadar fură însă toate investigațiile și toate sfor-

țările acestuia. Soarele scăpase după munți, lăsînd în urmă umbrele înserării.

Îngrijate, doamnele nu știau ce să facă. Servitorul avu o idee fericită, puse mâinile pâlnie și începu să chiuie din toate puterile sperând că va fi auzit de cineva.

Trecu o bună bucată de timp, când din desișul pădurei un om își făcu apariția. Era îmbrăcat ca prin partea locului și mergea fluerând pe potecă.

Bucuria doamnelor nu fu deloc mică când văzură un om în pădure. Erau sigure că acesta cunoștea drumul.

Când ajunse în dreptul lor, omul își scoase pălăria salutând, și zise :

— Bună seara !

— Domnule, luă vorba o doamnă după ce răspunse la salutul lui, ne-am rătăcit în pădurea asta și nu știm drumul. Poate știi dumneata drumul spre Vulcana.

— E o cale de o jumătate de ceas cu piciorul, răspunse drumețul și o să vă arăt drumul.

— Nu ți-o fi degeaba, zise una din doamne.

Omul zâmbi ușor, apoi zise scurt :

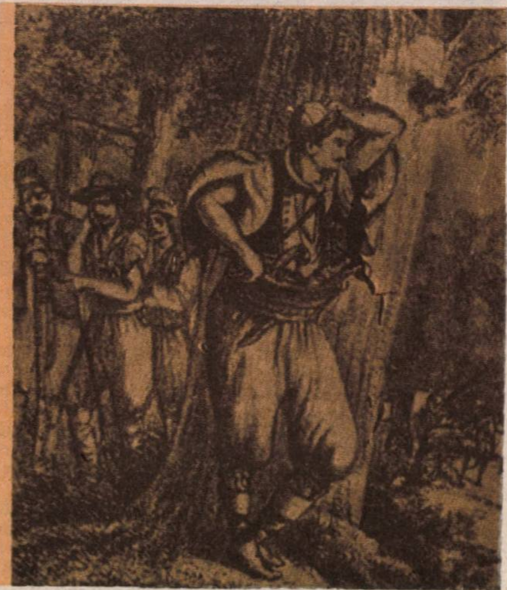
— Să mergem. Acuș se inserează.

Drumețul o luă înainte pe potecă și în urma doamnelor copiii și servitorul. Din mers, omul rupse o mână de frunze mici alese una și potrivind-o la gură, începu să cânte o doină haiducească.

Pădurea începu în curând să se rărească și peste puțin omul se opri cu grupul în marginea ei. În vale, luminile din Vulcana începuseră să se aprindă.

— Asta e Vulcana, zise omul, întinzând mâna spre sat. Țineți drept cărarea.

— Îți mulțumim, zise o cucoană și te rog să primești o mică răsplată pentru serviciul pe care ni l-ai făcut.

Zicând aceasta, întinse citeva hârtii de bancă necunoscutului.

— Mulțumesc, dar n'am făcut asta pentru bani. Dacă îmi era gândul, nu aveam nevoe să vă scot din pădure.

Instinctiv, doamna întrebă :

— De unde ești d-ta ?

— Sunt haiducul Tomescu, răspunse acesta cu simplitate.

Toți rămaseră înmărmuriți.

— Vă mirați, zise dânsul ! Tomescu nu mănâncă oameni.

Drum bun, adăugă el și spuneți celor din vale că v'ați întâlnit cu mine.

Și pe aceeași potecă pe care venise, se înfundă în pădure.

Iată dar, că și un haiduc poate fi animat și de alte sentimente decât acele de a prăda și ucide.

S'a zis că ar fi comis, pe lângă actele lui de generozitate cu cei săraci, și o mulțime de fărădelegi. Printre acestea se citează și următoarele:

Într'o noapte, pe când era prin împrejurimile Găeștilor, nu se sfii să atace pe un locuitor bogat din acel orășel. Pătrunse în casa acestuia, nesimțit de nimeni și cu revolverul în mâini îl somă să dea bani.

Acesta nu se intimidă și voind să-i întindă o cursă, plecă spre locul unde zicea că are puși banii. Tomescu îl urmă cu privirea și când bogătașul voi să pue mâna pe un pistol ce-l avea ascuns acesta își descărcă revolverul fără a-l lovi.

Îngrozit, bogătașul îi dete toți banii ce-i avea în casă, vreo 60 000 lei.

Caracteristică e și jefuirea unei biserici.

Îmbrăcat femeeşte, intră în biserica din Poenaru tocmai când preotul slujea de vecernie. În biserică nu era decât preotul și un bătrân dascăl. Haiducul se apropie de ușa stângă a altarului și preotul, crezând că femeea vrea să dea vreo leturghie sau acatist, deschise mica ușă.

Atunci, Tomescu scoase de sub haine revolverul și ceru să i se dea conținutul cutiei bisericești, unde se strângea obolul credincioșilor. Îngrozit, preotul îi aduse cutia și fără a spune un cuvânt, banditul plecă după ce o golise.

Cam acestea sunt faptele de căpetenie săvârșite de Tomescu și rămîne ca viitorul să ne arate pe acele ce le va mai comite, dacă nu cumva până atunci nu va cădea în mâinile autorităților.

Și dacă întâmplarea, cauza care conduce și preface atâtea lucruri și acțiuni în viață, va face ca această carte să cadă în mâinile lui Tomescu și citind-o va găsi poate în ea unele lucruri care nu cadrează poate exact cu realitatea, să nu se mire.

Lumea și timpul preface totul.

Și dacă totuși se va nemulțumi și pentru a îndrepta erorile noastre și ale lumei să ne trimită pe adresa noastră descrierea faptelor și a vieții lui, din tinerețe până în timpul de față si vom fi gata să le dăm publicității și să-i luăm pe acesată cale apărarea în cazul că balanța dreptății atârnă de partea lui.

Moș Gheorghe

„Cazul Tomescu", în ciuda caracterului sordid al editurii, ne interesează ca fapt de actualitate înregistrat cu promptitudine și ca demonstrație că literatura cu haiduci nu și-a istovit resursele nici în plin secol 20, după primul război mondial.

Cine a fost însă haiducul Tomescu ? Rugăm cititorii să ne informeze asupra acestui caz, ca și asupra aceluia al lui Terente, mai cunoscut, prin scrisori pe adresa : Piața Scînteii nr. 1, Revista Luceafărul, Pentru Almanah.

UN MARTOR AL ROMÂNIEI DE ALTĂDATĂ

Mihail Sadoveanu şi Ionel Pop, asistaţi de Demostene Botez, în faţa tablei de şah, la Vovidenia, lîngă Neamţ

VALIZA CU FOTOGRAFII

DE VORBĂ CU IONEL POP

● Genius Loci

Interviu de SÂNZIANA POP

— Stimate Domnule Ionel Pop, se împlinesc trei luni de primăvară deplină de cînd mă aflu în fața Domniei Voastre așteptîndu-vă mărturiile cu emoție : ați trecut pragul celui de-al nouălea deceniu de viață fără ca magnifica Dv. tinerețe să-și strîngă aripile, iată de ce, înainte de toate, vă întreb ce miracol există ? Cum se poate face inofensivă scurgerea timpului ? Unde este izvorul luminii care vă încălzește cu atîta vigoare făptura încît biruie anotimpul din geam ?

— Azi e întîi din aprilie, — după veche și bună tradiție ziua păcălelilor. Deci, ar trebui să recomand, foarte serios, o pilulă miraculoasă, un vers de descîntec ce trebuie spus la miezul nopții, în fiecare zi. În schimb, cu tot atît de împăcată conștiință, sfătuiesc pe cei ce vreau să treacă pragul celui de-al nouălea deceniu de viață, să facă întocmai ceea ce am făcut eu : să-și lase locuința confortabilă ce au avut-o și doi ani să trăiască într-un grajd părăsit de la marginea orașului. Și apoi, vreo cinci ani, să ție un regim sever : aproape fără nici o excepție, în fiecare zi, dimineața „turtoi", iar la amiazi și seara cîte un polonic din celebrul arpacaș. Dar fiindcă astă zi a veseliei trece și minciuna devine din nou de rușine, răspund acestei prime întrebări : nu știu. Partea a doua a întrebării, cea cu vigoarea ce m-ar „încălzi" o iau drept un compliment, o amabilitate. Oare să fi uitat cît de lipsit de elementară bunăvoință am fost, cînd la intrarea Dv. în camera aceasta nu m-am ridicat de pe scaun și v-am întins mîna șezînd ca pe un tron de suveran ? Nu era nevoie să vă mărturisesc că operația ridicării în picioare îmi cere minute lungi, îmi cere o anumită tehnică, și o plătesc cu crîncene sfîșieturi în genunchi. Este, totuși, o lumină care mă încălzește, ce se vădește în zeci de chipuri — între care și supărătoarea mea cerere frecventă să repetați un cuvînt, o frază, pe care nu le-a putut lămuri urechea sau înțelegerea. „Lumina" care alungă orice umbră de amărăciune e convingerea că, inevitabil, toate așa trebuie să fie, — daruri ale bătrîneților. Deci, de la început vă rog să iertați că am dat acest răspuns sterp, pășind cu piciorul stîng.

— Trăiți într-o lume a amintirilor. Pe toți pereții odăii vă înconjoară portrete de oameni înveșmîntați după moda secolelor trecute, mobilele — nespus de frumoase — sînt vechi, au patină, iar mașina de scris de pe masa Dv. de lucru poate să fie expusă la un muzeu de antichități...

— Eu am credința vieții alcătuirilor „moarte": o regiune, un munte, un colț de livadă, o casă bătrînă, chiar mobilele vechi, sorb în ele ceva caracteristic din firea, din momentele însemnate ale cronicei oamenilor care au stăpînit trăind acolo. Apoi, ca niște baterii încărcate, radiază înrîuriri, înclinări asupra celor de mai tîrziu, ca neînțeles atașament : firescul „patriotism local", plăcerea revenirii trecătoare la casa modestă a părinților, a moșilor, încăpățînata păstrare a unui scrin, a unui scaun olog, moștenit din bătrîni, întipărirea indelebilă în racla memoriei a unor momente, dealtfel fără însemnătate.

— Mi-ați spus că prin părintele Dv. vă trageți dintr-o familie de grăniceri năsăudeni : fostul vicar episcopal din Năsăud, Dr. Ioan Pop, era băștinaș din Poiana Ilvei (adevărat paradis pămîntesc). Oare Țara Năsăudului — veche, liberă și nespus de frumoasă, ascunde în alchimia pămîntului ei, în plămada locuitorilor ei, sămînța făptuirii celui ce avea să devină scriitorul, ziaristul, neobositul luptător pentru libertatea Transilvaniei — Ionel Pop ?

— Aveam abia treisprezece ani cînd, orfan, soarta m-a îndepărtat pentru totdeauna de acea regiune, de acei oameni. Și totuși, toată lunga mea viață m-am socotit, m-am simțit, aievea, năsăudean, din adîncul sufletului meu. Amintirile îmi sînt proaspete și dragi. Locuri năsăudene îmi apar limpezi, în făptura lor de odinioară, cu numele lor, poate acum uitat : Țuguiul de la Cicera, ce se vedea din piață, „Loagărul", cu șirurile de copaci bătrîni, „Fondurile", clădirea mare unde era administrarea averilor grănicerești, „zăvoiul lui Mihăilaș", „Hăitașul lui Bărduț", — fiecare colț de cameră, fiecare pom din grădina casei vicariale și altele, și altele. Adeseori, tată, mamă, patru copii, ne înghesuiam în trăsura cu arcuri și căluții de munte ne duceau spre Poiana Ilvei, la „Bunica din Poiană". Irina din neamul Ureche. (Moșul Maftei, țăranul știutor de carte nu mai era între cei vii.) De ce îmi vor fi rămas în minte atît de ciudatele poduri acoperite de pe Someș ? Podelele cîntau în pasul cailor, vojul apei vuia. Într-o vară, am sosit pe neașteptate. Bunica era la fîn, în coasta de după casă, întorcînd pologul să se usuce. A lepădat grebla și a coborît fuga să ne îmbrățișeze. Cum de din atîtea îmi amintesc că îndată a ațîțat focul în vatra mare, deschisă, și într-un ceaun cu trei picioare pe care l-a alăturat flăcărilor, ne-a făcut „păpărada", adecă jumările cele mai delicioase pe care le-am gustat în viața mea. A adus fuga și un ulcior cu borcut, adecă cu apă minerală din fîntînița din grădină. Și ne mîngîia pe cap, pe copii, zicînd : „Nicerene ! Nicerene !" cuvînt de dragoste, al cărui înțeles nu-l știu nici azi. Și apoi, unchieșul Zaharie, fratele bunicii, cel

cu casa lîngă stînca lui Zaharie, și sora lor, Varvara, mică și adusă de spate ca o mămăruță... Și „vărul" Ion, mare pușcaș...

În peisajul pitoresc pe care mi-l zugrăvește amintirea se mișcă oameni care demult au pierit de sub soare : dascălii Istrate și Macedon Linul, și Haliță și Moisil și severul Emil Domide. Apare figura măreață a lui badea Petrișor, țăranul de frunte care ajuta la tăiatul porcilor numai la „Domnul Vicar" și la alte două, trei, familii...

Poate din grănicerii năsăudeni am adus în mine o dîrzenie în dragostea de neam și, fără îndoială, marea mea dragoste pentru munți și codri, pentru pămîntul nostru românesc și viețătile din el. Și poate că de la vechii vînători de zimbri și de urși de pe Heniu mi se trage și înclinarea spre aventurile vînătoarei... Vedeți, stimată Doamnă Sânziana, m-ați pornit pe cărarea amintirilor și nu-i chip să mă mai opresc. Hotărît lucru, a fost o vrajă a locului, Genius Loci, care m-a cuprins și m-a făcut să mă socotesc, pînă în ziua de azi, năsăudean.

Clujul m-a primit în 1920 și m-a expulzat în 1953. Nu e bine spus. Corect : Clujul m-a primit și am fost expulzat din el în 1953. Clujul, Clujul meu drag nu-i de vină !

Deci, anii bărbăției, anii de muncă adevărată, de viață adevărată, anii buni, i-am trăit în Cluj. Am devenit clujean și am rămas clujean, cu toate că mai bine de un sfert de veac sînt caracterizat cu un buletin de București. În ceea ce mă privește și pe mine, în loc să cad și aci în păcatul vorbei lungi, pentru a înfățișa istoria Clujului dela Unire și pînă la blestemăția Dictatului de la Viena, istorie în care a intrat și modesta mea viață, am să vă descriu, Doamnă interlocutoare, o stampă veche, pe care am găsit-o ca prin minune la buchiniștii de pe malul Senei, din Paris. Și care, spre marea durere a mea, s-a dus... pe Valea Sîmbetei împreună cu atîtea lucruri care mi-au fost dragi.

Stampa ne arăta Piața mare a Clujului. Nu era dubiu : recunoșteam catedrala catolică (pe atunci fără turnul înalt) recunoșteam casa cu etaj, lungă, a parohiei catolice, și nu departe de „casa cu două picioare" care și azi se sprijină pe două columne pe trotuar. În prim-plan o parte a zidului cetății, spart de o poartă monumentală care scotea spre Feleac. În largul pieții, un rădvan boieresc, cu stemă pe ușă. Pe capră, vizitiu cu dolman cu fierturi, cu chipiu împodobit cu sfătoasa pană de cocor. Lângă el, slujitor în împodobită uniformă ungurească. Prin fereastra rădvanului, parcă puteai bănui figura împlinită a domnului celui mare. Vizitiul pocnea din biciul care șuiera deasupra celor patru cai, care sileau în grabă mare. Erau aproape de poarta cetății. Ieșeau pe poarta cetății, părăseau cetatea Clujului. Nu departe de această caleașcă boierească, în goană spre ieșirea din oraș, pășesc alăturea, parcă liniștit și cu pas apăsat, un țăran și o țărancă. Sînt, evident, țărani români, ea cu catrințe, el cu sumanul din care se vede cămașa albă, prinsă în șerpar. În picioare opinci, de sub căciula țuguiată — părul pînă spre umeri în buclă mare. Omul cu toiag în mînă, amîndoi cu desagi în spate. Ei veneau liniștiți dinspre poarta pe care se grăbea să iasă rădvanul nemeșesc. Ei veneau, ceilalți plecau. Era o stanță ieșită din imaginația unui profet.

Așa am intrat și eu în Cluj, îndată după Unire, de-o mînă cu scumpa mea soție Margareta, de cealaltă, cu fiul nostru, în spate cu desagii gîndurilor și vointei românești. Și apoi, alăturîndu-ne furnicarului omenesc, poate am dus și eu un firicel de nisip, nu mai mult în noul zid al culturii și puterii de stat românești.

Stimată doamnă Sânziana Pop, m-ați întrebat dacă scurta mea trecere fizică a copilăriei prin Țara Năsăudului, neînchipuit de frumoasă, a lăsat urme în ființa mea. Am mărturisit, în șir de cuvinte poate prea lungi, că vraja acelui pămînt, al „Graniței" mă stăpînește și astăzi, că și azi mă simt, cu trup și cu suflet, năsăudean. Dar în același timp mă stăpînește cu farmece ca supra-pămîntene Blajul, mă stăpînește Sălajul, mă stăpînește Clujul. Și mă simt a fi, cu trup și suflet blăjan, sălăjan și clujean. Nu am „șapte vieți în pieptul de aramă" cum avea românul din vechea zicală. Am o singură inimă, și aceea cam obosită, dar care cuprinde în căldura ei, alăturea, cele patru locuri sfințite in care sînt ancorate rădăcinile ființei mele.

În 1918, ca secretar al Marii Adunări de la Alba Iulia

● Pe baricade, la 18 ani

— Vă propun, stimate Ionel Pop, să facem un pas înainte spre anii maturității, să ne apropiem de debutul Domniei Voastre în proză și publicistică, cu toate că ar fi multe de întrebat și, mai ales, de aflat, despre studiile universitare ale unui tînăr transilvănean tocmai... la Budapesta și la Viena. Dar cum intrarea Dv. în ziaristică s-a petrecut încă din adolescență,

sînt sigură că ecouri, măcar, vor răzbate, din timpurile de atunci.

— Întîi o rectificare : n-am fost nicicînd ziarist deci nici debut în această calitate n-am avut. Am scris frecvent la gazete și înainte și după 1918, colaborînd, însă, inafara oricărei legături profesionale și fără a primi nici o retribuție materială. Azi, cînd tinerei de 18 ani sînt alegători și în parlamente, cînd li se acordă supreme puteri în state, de ce vă miră împrejurarea că și eu, la 18 ani, am început să scriu la gazete ? Trăindu-mi tinerețea — începind din copilărie — într-un mediu în care mai marii mei luau parte foarte activă la luptele politice și în mișcările culturale ale românilor din Ardeal, apoi, mai ales, cunoscînd, rînd pe rînd, tot mai multe fapte și detalii ale politicii de dîrză rezistență împotriva atacului de maghiarizare a stăpînirii din Budapesta, temele articolelor se impuneau de la sine și tînărul începător într-o activitate politică nu avea greutate decît să aleagă și să poată executa.

Am păstrat cîte un exemplar al gazetelor în care apăruseră contribuții ale mele. Mi-ar face mare plăcere să revăd acele scrieri ale tinereței : durere ! Și colecția gazetelor acestora ca și alte documente ale vremei și o mare parte a bibliotecii mele s-au dus...

În locul unei înșiruiri de titluri de articole să vă povestesc o întîmplare în legătură cu... cariera mea de ziarist și, mai ales, caracteristică pentru acele vremuri.

În 1911, eram student la Universitatea din Berlin. În preajma Crăciunului mă pomenesc cu un mandat poștal în valoare de 100 mărci (aur). Trimitea administrația gazetei Partidului Național Român din Arad la care colaboram. Alăturat, o scrisoare foarte măgulitoare din partea lui Vasile Goldiș, directorul gazetei, în care îmi spunea că scrierile mele sînt mult apreciate și de redacția gazetei și de cititorii ei. Ca un dar de Crăciun și semn al aprecierii, îmi trimit 100 mărci.

M-am bucurat pentru acest plus de bani de cheltuială (oare care student nu s-ar fi bucurat ?) dar, mai mult, pentru cinstea care m-a ajuns, apreciindu-mi-se acum modestele mele colaborări. Apoi, îndată, am scris unchiului meu, Iuliu Maniu, la Blaj, arătîndu-i de ce cinstire am avut parte. Și, evident, invitînd cîțiva prieteni la un „pahar" de bere. (Această agapă s-a petrecut la cafeneaua „Scandinavia" de pe Wilhelm Strasse unde cînta un taraf românesc din țară, cu muzicanții îmbrăcați în costume naționale). A treia zi, am primit scrisoarea de răspuns a unchiului meu. Mă felicita în cuvinte calde și își arăta bucuria pentru recunoașterea valorii lucrărilor mele. Însă (și aci îmi aduc aminte textual de cuvintele scrisorii) : „Tu, Ionel, trebuie să știi și să nu uiți că gazetele noastre se luptă cu lipsuri materiale mari, și nu pot exista decît datorită subvențiilor pe care le primesc dela generoși oameni de-ai noștri, cu oarecare dare de mînă. Scriind tu, în materie politică, în ziarul Partidului Național Român, ai o activitate politică. Or, să știi pentru totdeauna că nu ai voie să primești, să ai, nici un fel de beneficiu, nici un fel de folos material, mare sau mic, de pe urma activității tale politice. Te rog, deci, dragă Ionel, să restitui imediat cele 100 mărci gazetei «Românul» și să-i mulțumești frumos fratelui Goldiș pentru gîndul bun și cinstea pe care ți-au făcut-o".

Desigur, m-am executat, restituind banii și apoi acoperind cam greu din banii mei lunari — golul de vreo 30 mărci făcut în agapa de la „Scandinavia". Și iată cum a început și cum a sfîrșit cariera mea de gazetar „retribuit" care n-a existat, dealtfel, niciodată.

— Simt cu atît mai puternic imboldul de a vă întreba ce „impuls" hotăra intrarea atît de timpurie în lupta politică a unui tînăr „așezat" în universitățile Europei. Erați departe de patrie, departe de frămîntările de acasă, ați fi avut un răgaz să... trăiți !

— În timpul lung, al dominației unguresti în Ardeal, extrem de puțini români — dacă au fost ! — n-au simțit povara și biciul oprimării în aproape toate compartimentele vieții lor. E firesc ca această împrejurare să fi provocat o reacție. Atitudini, fapte, conștient sau inconștient, marcau, pe de o parte, rezistența contra împilatorilor, pe de altă parte se încadrau firesc în țintele, în programul organizației politice „Partidul Național Român", adecă rezistență pentru păstrarea ființei naționale, înaintare economică și culturală și ca o stea călăuzitoare, poate îndepărtată dar reală, nădejdea eliberării prin Unirea cu Statul liber, românesc. Era firesc, deci, ca această oarecum instinctivă participare la mișcarea politică să se manifeste pe o gamă de intensitate largă, dar ea cuprindea pe cei născuți români curînd, chiar din anii copilăriei. Calități personale, tradiții de familie, împrejurări de viață, făceau ca din această mare masă a celor ce, în felul arătat, luau parte la viața politică a neamului, să se ridice personalități de conducere, unele la vîrstă foarte tînără.

Viața românilor ardeleni s-a scurs veacuri lungi în volburi de neîncetată luptă pentru existență. Acest fapt a angajat chiar în primele rînduri de luptă oameni tineri, foarte tineri. Să nu amintim decît cîțiva din veacul trecut și cel de acum. Avram Iancu avea doar 24 de ani cînd a organizat și condus lupta revoluționară, Axente Sever în 1848 avea doar 27 de ani, Simion Balint, legendarul „popa Balint" care în 1848/49 a bătut de multe ori oastea ungurească pătrunsă în munții Apuseni avea, pe atunci, 36 de ani. Simion Bărnuțiu, conducătorul intelectual al revoluției din 1848, cînd și-a ținut „istoricul" discurs la Blaj era numit „Bătrînul" fiindcă avea 39 de ani. Iuliu Maniu și Alexandru Vaida au intrat în politică activă ca studenți universitari și cînd erau de 23 și respectiv 24 de ani au fost aleși membri în Comitetul Național Român, care a condus întreaga viață și activitate politică a românilor ardeleni pînă la Unire.

Tineretul român din Ardeal nu-și aroga dreptul și calitatea de conducere a politicii române, — dar seconda neîncetat acțiunile „bătrînilor" și avea o vie activitate propagandistică, culturală. Anii universității, ai altor școli superioare sînt cei mai frumoși din viață ! Ca o dorință utopică, aș voi ca țara noastră să ajungă în liman de viață liniștită, rezolvindu-și problemele culturale și economice într-un climat de pace și siguranță. Atunci, fericita viață studențească să se împartă între „carte" și „Gaudeamus"... lăsînd pe seama vîrstei bărbăției soluționarea problemelor publice.

— Doctoratul luat în 1911, la Budapesta, era în „drept și economie politică". Mi-ați spus că avocatura v-a dat mari satisfacții morale și profesionale. Cu ce plîngeri se înfățișau la tribunalele vremii oamenii de atunci ?

— Am profesat avocatura 40 de ani. Am făcut-o cu multă plăcere și am avut multe satis-

facţii de pe urma ei. Pe cît pot cunoaşte, fiind eu acum de peste treizeci de ani rupt de viaţa tribunalelor, pe atunci erau mult mai frecvente procesele de proprietate, de asemenea, mult mai multe izvorîte din activitatea comercială. Să nu vorbim de multele procese cambiale, azi complet dispărute. Mi se pare că procese de divorţ erau mult mai puţine, şi foarte rare cele izvorîte dintre neînţelegeri între locatari. Procesomani furau şi pe atunci timpul judecătorilor şi ai martorilor. Procesele politice erau pornite aproape exclusiv împotriva românilor, mai ales procese de presă „pentru agitaţie". Eu aci nu pot arăta decît impresii ale mele. Ar fi interesant, oglindind şi situaţii sociale, un studiu comparativ întemeiat pe date certe. Dar ceea ce mi se pare a fi o datorie a istoriografilor noştri de astăzi, mai ales a celor tineri, e **alcătuirea unei istorii a proceselor politice din Ardeal, de la 1848 pînă la 1918.** În special, ar fi foarte interesant şi binevenit să se reproducă atît articolele incriminate cît şi sentinţele cu care au fost loviţi autorii. În arhivele instanţelor de judecată s-ar mai găsi dosarele. Procesul Memorandului îşi are deja cîteva studii istorice foarte cuprinzătoare.

— Asta e revoluţie!
— Nu-i putem spune altfel, domnule baron!

— În 1918 aveaţi 28 de ani. Se pregătea una din cele mai luminoase pagini ale istoriei României — Unirea Transilvaniei cu Ţara — şi Dv. eraţi „delegat" (între cei 1 500 aleşi în circumscripţiile electorale) în Adunarea Naţională care urma să se ţină la 1 Decembrie 1918 la Alba Iulia. Aţi fost cooptat şi în Biroul Adunării, fiind ales secretar. Azi, sînteţi între foarte puţinii — dacă nu cumva singurul supravieţuitor al acelor zguduitoare evenimente şi aveţi avantajul imens ca vorbind să nu folosiţi mărturiile altora, ci propria Dv. norocoasă biografie, iradiată, ca de o magnifică scăpărare — de zilele fericite ale acelei Victorii aşteptate de întreg poporul român.

— Ar trebui să scriu o carte întreagă dacă ar fi să notez acele amintiri. Să dau aici fragmente, nu ar avea nici un rost. Poate e bine să spun, însă, că în importanţa sa pentru viaţa şi istoria neamului şi a statului român, Unirea Ardealului, înfăptuită în 1918, stă alăturea, cu nimic mai prejos, cu Unirea celor două principate Muntenia şi Moldova. Aş vedea o deosebire, de formă. În 1859 şi-au întins mîna peste Milcov oamenii politici luminaţi a două ţări care şi-au trăit de veacuri istoria separat dar frăţeşte. Dincoace, ca să ajungă să îşi dea mîna fraţii peste Carpaţi, a trebuit ca unul din ei să sufere robie crîncenă multe veacuri, să rupă lanţuri grele, să verse amîndoi fraţii rîuri de sînge, ca să îşi poată da mîna. Deoparte, o cuminte acţiune politică dusă cu forme paşnice, dincoace o victorie izbucnită dintr-un vulcan care a clocotit în adîncul lui veacuri lungi, pînă a putut înălţa în foc şi pară, în tunete şi trăznete, statuia Victoriei.

Momentul de culme a întregei mele vieţi, atît de lungi ? a fost, fără nici o îndoială, ziua de 1 Decembrie 1918, Alba-Iulia.

Cu Ion Al. Brătescu-Voineşti şi Yves Augier în faţa casei din Cluj a lui Ionel Pop

Vreţi să mă măguliţi, atribuindu-mi un rol în evenimentul de-atunci. Dar Unirea Transilvaniei a fost floarea sufletului, căldura inimii şi munca braţelor a milioane şi milioane de români care în şirag de veacuri au trăit în lumina unui ideal, în căldura unei nădejdi şi adesea s-au fărîmiţat în ţărîna pămîntului românesc fără să lase vreun nume. Sînt fericit că am conştiinţa că m-am încadrat în această moştenire şi am trăit zilele glorioase ale izbîndei. Adeseori, deapăn firul amintirilor acelor zile şi înşelînd puterea nemilosului Cronos, mă văd tînăr, picătură de apă în vîltoarea revoluţiei din toamna lui 1918 şi-apoi, microscopic firicel, alcătuind curcubeul care pe fundalul norilor negri ai trecutului se arcuieşte peste Carpaţi, împreunînd peste vecie fraţii, într-o ţară frumoasă cum nu este alta pe lume. Mă lupt, apoi, să şterg din faţa acestei imagini de lumină, vălul cernit care se trage pe ecranul amintirilor. Văd pe estrada din sala Adunării figurile celor ce au condus neamul nostru transilvan în deceniile cele mai grele ale luptei noastre pentru viaţă, înfigînd în pămîntul Ardealului steagul biruinţii, pe el cu stema României.

— Ce însărcinări, legate direct de evenimente, ați avut ?

— În noiemvrie, 1918, cînd eram avocat tînăr in Blaj, și membru în Consiliul Național de acolo, am primit însărcinarea să merg la Aiud, capitala județului, să impun administrației ungurești, în numele Consiliului Național Român, ca în 24 de ore să fie evacuați toți jandarmii de pe teritoriul județului. O trăsură a Mitropoliei m-a dus în galop pînă la Aiud. La cererea mea, îndată s-a strîns în sala mare, de ședință, conducerea județului, în frunte cu Comitele, baronul Banffy : Unu de unu, unguri șoviniști, care au terorizat și prigonit populația românească mai ales în anii războiului care se termina. Eram delegat împreună cu Dr. Dănilă Sabó, care abia se întorsese din război și era încă în uniformă (dar pe chipiu, în locul pajurei împărătești, tricolor românesc).

Încruntat, păstrîndu-și morga de stăpîn al județului, Baronul Banffy ni s-a adresat dorind să știe ce voim. Am început eu să vorbesc, românește. Îndată m-a întrerupt : „Nu cunoaștem limba aceasta, vorbiți în limba statului, maghiara !“ Am răspuns tot românește, arătîndu-i că noi nu recunoaștem altă limbă oficială în Ardeal decît tot cea românească. Dacă domniile lor nu ne înțeleg, noi ne-am terminat misiunea. Ne retragem, rămînînd în sarcina lor consecințele. Au șoptit între ei, apoi am continuat pretențiile noastre. Au sărit ca arși. „Asta nu se poate !“ „Ba se poate ! Și se va face. Altfel, gărzile naționale române vor dezarma jandarmeria Dv. cu forța“. „Dar asta-i revoluție !“ „Nu-i putem spune altfel, domnule baron !“

După schimburi de cuvinte, coborîndu-se de pe calul orgoliului lor obișnuit, s-au retras să se sfătuiască. După vreo jumătate de oră s-au întors și baronul, cu glasul șoptit, ne-a anunțat capitularea. Jandarmii din județ au predat armele gărzilor românești și au plecat strecurîndu-se noaptea, ca niște ciini bătuți. Pentru tînărul care eram atunci victoria în misiunea noastră a fost un moment la care se gîndește cu emoție și moșneagul de astăzi.

— Și ziua adunării ? Vă pun întrebarea aceasta cu conștiința că vorbele Dv., abia rostite și scrise, vor deveni DOCUMENT.

— Să vă arăt, în cîteva cuvinte, o imagine din ziua Adunării, care m-a impresionat adinc.

Pe două părți a șoselei care urcă din orașul Alba-Iulia în cetate, apoi pe buza zidurilor cetății, erau înșirați, la cîte 20—30 pași, gardiști din gărzile românești din Munții Apuseni. Moți tineri, voinici, toți în haine din pănură albă, cu căciuli negre. Pe umăr — arma. Lîngă poarta Cetății, în care mai e și azi o celulă în care a fost închis Horea și ceilalți doi — patru gardiști ca patru statui — strănepoții celor frînți în roată, — acum victorioși. Și, ca aspect dar, mai ales ca semnificație, era o priveliște splendidă, șirul de ostași-țărani, stăpînind cetatea dușmană, cucerită. Deci, iată un moment din zilele revoluției, premergătoare Unirii și acum, unul — a doua zi.

Se terminaseră lucrările trebuitoare imediat după proclamarea Unirii. Membrii Consiliului Dirigent și cei ai Marelui Stat Național mergeau spre Sibiu, unde urma să funcționeze. Unchiul meu, în drum spre Sibiu, voia să petreacă o zi la Blaj, în familie, și în mijlocul oamenilor de acolo. Și astfel, într-o dimineață, am pornit amîndoi spre Blaj, pe un ger cumplit, cotoșmăniți în cojoace și cu căciuli militare împrumutate de la magaziile din Alba Iulia. În trăsura deschisă, ne înghețau și puținele cuvinte pe care îndrăzneam să le rostim. Totuși, aplecîndu-mă către urechea îngropată în căciulă, am rostit cam așa : „Unchiule dragă, Dumneata, în trecut, de mai multe ori mi-ai spus că dacă ajungi ziua mare a Unirii, îți vei socoti încheiată misiunea vieții, terminată cariera politică, și cît vei mai avea de trăit vei veghea să ai zile bune, în familie, la moșioara din Bădăcin. Iar acum, Unirea înfăptuită, te-ai angajat în alt capitol, lung și greu, al vieții politice românești. Cum rămîne cu hotărîrea de odinioară ?“ După cîteva clipe mi-a răspuns : „Ai dreptate, dragă Ionel, mi-am frînt o hotărîre.

Alexe, vizitiul bătrîn de la curtea Mitropolitană din Blaj, care a împrumutat trăsura, cînd am ajuns pe podul Mihalțului, unde se varsă Tîrnava în Mureș, — a oprit caii ca să răsufle. Unchiul meu și-a scos mîna din cojoc și a arătat în josul rîului : „Vezi, tu, Ionel, că pă ce s-au împreunat cele două rîuri, apele lor merg alăturea, cea mai tulbure, a Tîrnavei, cu cea mai limpede, a Murășului... ca și cînd ar fi două rîuri. Dar, vezi, colo, mai în depărtare, nu mai e decît unul, același, larg, puternic, cu aceeași apă frumoasă. În lunile care vin și poate în cîțiva ani, chiar, să nu te îngrijoreze dacă vei vedea uneori nepotriviri, chiar antagoniste între oamenii și rînduielile din Vechiul Regat și cele de la noi. Veacurile lungi cît au trăit despărțiți și sub înrîuriri diferite n-au putut trece fără să lase urme. Dar acestea sînt scrise pe zăpada vitregiei soartei noastre. Căldura soarelui libertății și unirii curînd le va topi și vom rămîne pentru vecie un popor unit, mîndru și puternic, floare între ale lumii ginte mari.“

Vizitiul Alexe a pocnit din bici, a îndemnat caii și de-acum înaintam de-a lungul malului Tîrnavei spre noua, nobila muncă.

— Oare cum arătau celelalte așezări ale Transilvaniei după Unire, satele și orașele, Clujul ?

— Răspunsul vi l-a dat imaginea din litografia despre care v-am vorbit. Elementul românesc a intrat în Cetate cu pași apăsați, liniștiți. N-am silit pe nimenea să plece, — doar cei cu calești aurite au plecat nemaifiind teren pentru existența lor, întemeiată numai pe puterea statului asupritor. Cei buni, de alt neam, au rămas în slujbele și așezările lor, alăturea de români. În concurența firească și-a spus cuvîntul puterea de viață, buna pregătire, vrednicia. Pe lîngă institutele de stat a luat ființă o viață culturală și una economică românească, medicii, avocații, meseriașii români și-au dovedit cunoștințele profesionale, cu ajutorul băncilor românești au răsărit ca din pămînt noi cartiere. Alături de mănăștiurenii români, mai mult agricultori ai vechiului Cluj, a luat ființă și o societate de intelectuali români, cucerind pas cu pas și sîmburele orașului. În locul bisericuței ortodoxe dintr-o stradă lăturalnică s-a ridicat o catedrală majestuoasă, în locul bisericii greco-catolice ascunsă între străduțe laterale, o monumentală biserică în centrul orașului.

Am trăit acei glorioși ani și poate de aceea mi-a rămas încă Clujul „meu“, în căldura inimii.

Continuare în Almanahul Estival 1985

nicolae nicoară

ULTIMA RACHETĂ «EXOCET»

H.M.S. Glamorgan atins de ultimul «Exocet» al argentinienilor

ROMAN EPISTOLAR

Un amor al epocii atomice

1. AMINTIREA MALVINELOR

Mărturisesc, nu auzisem de Malvine pînă în primăvara anului 1982. Nu învățasem nici la școală despre insulele acestea de la capăt de lume și nici după aceea nu am avut ocazia să aud ceva despre ele.

Nu caut pricină dascălilor mei de geografie, nu mă îndoiesc că ei știau de existența acestor insule, dar și-au zis probabil că n-are rost să încarce mintea sărmanilor copii cu date despre un teritoriu unde e greu de ajuns și cu gîndul...

Asta pentru ca în primăvara anului 1982 să aflu dintr-o dată mai multe poate decît ar fi trebuit. Atît de multe, încît citind un interesant articol despre bătălia navală anglo-germană din zona Malvinelor din primul război mondial, bătălie în care erau implicați generalul german von Spee, dar și căpitanul — pe atunci — Wilhelm Canaris, amiralul de mai tîrziu și șeful serviciilor secrete ale lui Hitler, cu acest prilej deci, să constat că sînt aproape as în materie de Malvine.

Am aflat aceste date cu un prilej nefericit, dramatic — barbar aş putea spune — din frămîntata istorie a acestui teritoriu. Atît de tragic şi de dureros, încît cred că ar fi fost mult mai bine dacă Malvinele ar fi rămas pentru mine o mare şi enigmatică necunoscută.

N-aş fi pierdut nimic, aşa însă sînt mai sărac cu un război, mai sărac cu peste o mie de prieteni tineri, argentinieni şi englezi...

Sînt convins că la fel ca mine, oameni care nu auziseră nimic sau aproape nimic despre Malvine s-au trezit peste noapte posesorii unor date foarte exacte despre acest arhipelag referindu-se la geografia acestui teritoriu, şi a unora istorice, în funcţie de ţara şi de orientarea ziarelor, radioului sau posturilor de televiziune care le-au difuzat.

2. ARGENTINA DEBARCĂ ÎN MALVINE

1 aprilie 1982.

În cabinetul preşedintelui Statelor Unite, Ronald Reagan, telefonul sună prelung. Cel care chema era generalul Leopoldo Galtieri, şeful statului argentinian. Acesta îl informa pe şeful administraţiei americane că, în momentul convorbirii lor, unităţi navale şi aeropurtate argentiniene se află în drum spre Malvine pentru a le ocupa şi a le trece sub suveranitatea Argentinei.

Încercările preşedintelui american de a-l determina pe omologul său de la celălalt capăt al firului să ordone oprirea înaintării trupelor argentiniene au rămas fără rezultat. Convoiul de nave de război, în frunte cu nava amiral a flotei argentiniene, crucişătorul „General Belgrano", continuă cursa spre Malvine.

La 2 aprilie 1982 detaşamente de elită ale marinei militare argentiniene au debarcat în Malvine înfrîngînd bruma de rezistenţă opusă de cei 80 soldaţi britanici care asigurau paza insulelor din arhipelag.

La 3 aprilie, Malvinele se aflau cu totul sub control argentinian. Cu alte cuvinte, insulele Falkland — cum sînt ele denumite de englezi — au devenit, peste noapte, Islas Malvinas, Insulele Malvine, cum sună denumirea lor în spaniolă.

La 7 aprilie 1982 Malvinele devin provincie a Argentinei.

În felul acesta — prin forţă, deci — a înţeles junta militară de guvernămînt din Argentina să rezolve conflictul anglo-argentinian privitor la Malvine, dispută veche de peste 150 de ani. Împreună cu insulele Georgia de Sud şi Sandwich de Sud, Malvinele ocupă o suprafaţă de 16 835 kmp şi au o populaţie de numai 1 850 locuitori.

Cum explică argentinienii pretenţiile lor faţă de Malvine ? Prin faptul că în anul 1810, cînd Argentina şi-a cîştigat independenţa faţă de spanioli, ei au obţinut şi Malvinele. Ulterior, în anul 1833, Anglia a ocupat insulele în urma unei agresiuni armate.

Ar mai fi de adăugat şi un alt element, pe care însă ne abţinem să-l comentăm : insulele Malvine se află la o distanţă de numai 500 km de Argentina, în vreme ce insulele Falkland sînt situate la peste 12 000 km de Marea Britanie.

Aceasta era situaţia Malvinelor în momentul în care popoarele din colonii au început să bată tot mai insistent şi mai desluşit la poarta istoriei şi a dreptăţii naţionale şi sociale.

3. O.N.U. ŞI MALVINELE

În anul 1964 Malvinele au fost trecute pe lista ţărilor şi teritoriilor asupra cărora îşi găseşte aplicarea Declaraţia Consiliului de Securitate al O.N.U. din anul 1960 privind acordarea independenţei ţărilor şi popoarelor coloniale.

Conform rezoluţiei Consiliului de Securitate, Anglia trebuia să înceapă de îndată tratative cu Argentina cu privire la acordarea independenţei arhipelagului malvin.

Marea Britanie tergiversează însă punerea în aplicare a rezoluţiei Consiliului de Securitate susţinînd că pentru rezolvarea situaţiei din Malvine nu este valabil decît principiul autodeterminării. Se înţelege că în această situaţie, Anglia ar fi avut cîştig de cauză întrucît începînd din anul 1833, arhipelagul este locuit de circa 1 800 cetăţeni, dintre care peste 97 procente sînt de origine engleză.

Pretențiile englezilor nu puteau fi luate în considerație întrucît poziția guvernului de la Londra intra in contradicție cu punctul de vedere al majorității zdrobitoare a țărilor membre ale O.N.U., al cărei Consiliu de Securitate stipulează, printr-o rezoluție din anul 1965, că pentru rezolvarea situației din Malvine nu este posibilă aplicarea principiului autodeterminării.

De altfel, acest principiu, valabil în alte situații, nu a fost acceptat nici de Argentina, care ar fi pierdut în mod cert acest teritoriu. Că doar cetățenii de origină engleză n-or fi votînd pentru trecerea lor sub jurisdicția argentiniană...

Adăugăm în sprijinul poziției Argentinei și faptul că în anul 1976 o rezoluție a țărilor nealiniate recunoaște drepturile legitime ale Argentinei asupra Malvinelor.

Ne aflăm, așadar, în ziua de 2 aprilie 1982. Marinarii de pe navele flotei de război argentiniene au debarcat pe insulă.

La Port Stanley, capitala arhipelagului, steagul argentinian este înălțat pe cel mai înalt catarg. Steagul național englez este coborît. Port Stanley devine Puerto Argentino.

La 3 aprilie, presa mondială, prelua un comunicat oficial difuzat de Buenos Aires : „Forțe armate argentiniene au debarcat în insulele Malvine aflate sub dominație britanică. Operațiunea are drept scop reintegrarea în patrimoniul național a insulelor Malvine și a celor două insule — Georgia de Sud și Sandwich de Sud."

Javier Perez de Cuellar și ambasadorul argentinian la O.N.U., Eduardo A. Roca ● Secretarul general al Organizației Națiunilor Unite și ambasadorul englez la O.N.U., sir Anthony Parsons

4. RIPOSTA ENGLEZĂ ESTE PROMPTĂ ȘI DURĂ

Comunicatul argentinian produce stupoare la Londra, cel mai stupefiat rămînind însă lordul Carrington, ministrul de externe englez. Ciudat, dar guvernul britanic a aflt despre debarcarea din Malvine din presă, odată cu opinia publică ! ! !

Prima măsură ? Firesc, ruperea relațiilor diplomatice cu Argentina, personalul Ambasadei acestei țări la Londra urmînd să părăsească orașul de pe Tamisa în cel mult patru zile.

Pasul următor l-a constituit convocarea, la cererea urgentă a Angliei, a Consiliului de Securitate al O.N.U. Cu o rapiditate demnă de a fi repetată și în alte cazuri, de dorit chiar în toate. Consiliul de Securitate s-a întrunit și a adoptat cu mare majoritate de voturi, Rezoluția nr. 502, prin care se cerea Argentinei să-și retragă trupele din Malvine, iar celor două țări să angajeze tratative pentru rezolvarea pe cale pașnică a diferendului dintre ele.

Rezoluția nu este respectată de nici una dintre părți, în pofida eforturilor susținute ale lui Javier Perez de Cuellar, secretarul general al O.N.U., pe lîngă guvernele celor două țări, prin intermediul ambasadorului argentinian la O.N.U., Eduardo A. Roca, și al celui englez, sir Anthony Parsons.

Argentina nu numai că nu-și retrage trupele debarcate, dar continuă să trimită întăriri masive.

Anglia anunță guvernul argentinian că, în cazul în care nu-și va retrage trupele, își va impune prezența în Falkland prin forță, „fiind chiar dispusă să se bată pentru aceasta", după cum declarase John Nott, ministrul apărării din guvernul englez.

Și pînă a nu apuca Argentina să răspundă la ultimatum, Marea Britanie a început să concentreze o flotă imensă, care urma să pedepsească cutezanța argentinienilor.

„Armada modernă", cum a fost botezată flota britanică, se pune în mișcare plecînd spre Falkland în ziua de 5 aprilie. În fruntea ei se aflau portavioanele „Invin-

H.M.S. Glamorgan în plină cursă

cible" și „Hermes", fiecare cu cîte 16 aparate de vînătoare-bombardament de tip „Sea Harrier" cu decolare verticală și cîte 56 elicoptere de desant. Convoiul este însoțit și de nava de asalt „Fearless" și de iahtul regal „Britania".

Între navele care au ridicat atunci ancora la Playmouth se afla și modernul contratorpilor „Glamorgan".

„Her Majesty's Ship Glamorgan" — Nava Majestății Sale Glamorgan...

5. ȘI DE AICI PÎNĂ LA RĂZBOI N-A FOST DECÎT UN PAS

Debarcarea britanică în insulă a fost departe de a fi caracterizată de fair-playul insularilor. După ce au ocupat Georgia de Sud, pe care argentinienii nici nu au apărat-o, englezii au scufundat submarinul „Santa Fe", un vas de pescari și, în cele din urmă, au trimis pe fundul oceanului mîndria flotei argentiniene, nava amiral, crucișătorul „General Belgrano".

Scufundarea lui „General Belgrano" a însemnat prima mare dramă a conflictului.

Presa britanică ridică în slăvi această mare (?) victorie.

Armata argentiniană numără cu 300 soldați mai puțin...

Acesta este momentul care i-a permis contraamiralului englez John Woodward, comandantul marinei britanice pentru Atlanticul de Sud, să declare: „Scufundarea crucișătorului „General Belgrano" reprezintă un aperitiv înaintea atacului final".

La 4 mai însă, adică două zile mai tîrziu, în apropierea crucișătorului englez „Sheffi.ld" și-a făcut apariția o escadrilă de avioane „Super Estendard" din dotarea forțelor armate argentiniene, care au efectuat un bombardament masiv asupra vaselor britanice staționate în jurul arhipelagului. Cu toate că „Sheffield" era înzestrat cu cea mai modernă aparatură, inclusiv împotriva atacului cu rachete, el nu a putut intercepta o rachetă „Exocet" de 700 kg. care a nimerit în plin.

Presa argentiniană ridică în slăvi această mare (?) victorie...

Armata expediționară britanică numără cu 32 soldați și ofițeri mai puțin...

Acest succes al rachetei „Exocet" a făcut ca firma franceză producătoare să ridice peste noapte prețul de la 200.000 dolari bucata, la... 2.000.000 dolari bucata!

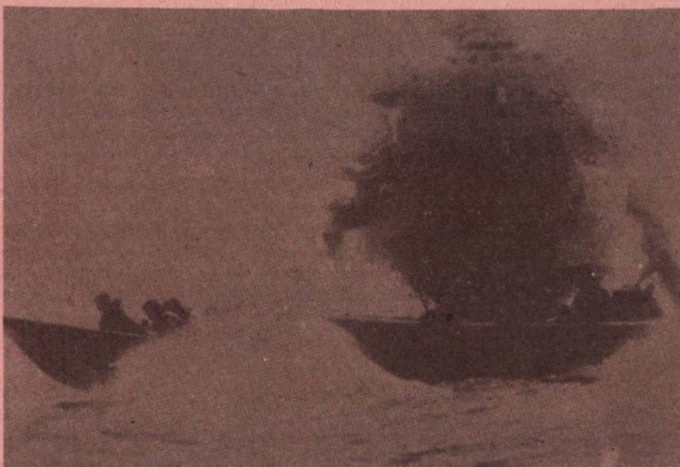
Rachetele „Exocet" pot fi lansate de pe nave sau din aer asupra obiectivelor inamice aflate pe apă. Bătaia maximă este de 50 km. În cazul unei rachete aer-apă pilotul programează pe calculator coordonatele țintei, lansează racheta după care el își poate vedea liniștit de treburi. Apropiindu-se la cel mult 20 km. de țintă, intră în funcțiune sistemul radar propriu de ghidare al rachetei, care o conduce direct în țintă.

După „General Belgrano" și „Sheffield" au urmat alte nave. Au căzut avioane și de o parte și de cealaltă. Au murit soldați. Argentinieni. Englezi.

Astfel încît la 15 iunie 1982 cînd conflictul a luat sfîrșit cu predarea tuturor forțelor argentiniene din Malvine împreună cu tot echipamentul militar, bilanțul era următorul: 16.000 soldați argentinieni luați prizonieri, 716 soldați argentinieni morții, 350 soldați englezi morți...

Armata britanică a pierdut: 2 distrugătoare, 2 fregate, 4 nave de război și una comercială, 12 elicoptere, 4 avioane „Sea Harrier" etc.

Armata argentiniană a pierdut: 7 nave de război, 5 nave de transport, 12 elicoptere, 52 avioane de luptă etc.

O debarcare de pe H.M.S. Glamorgan

În total, Anglia și Argentina au pierdut cca 3 miliarde de dolari. Dar viețile celor morți... Dar suferințele răniților... Dar durerea celor rămași fără copii, fără soți, fără tați...

6. «MESAJE DIN FALKLAND»

Pe puntea lui „HMS Glamorgan" se afla și locotenentul de marină David Tinker, în vîrstă de 25 ani, proaspăt căsătorit. Încă de la plecarea din Porthmouth, David a început să scrie soției sale Christine, părinților săi, prietenilor apropiați.

Scrisori multe, gînduri multe...

Tatăl lui David, scriitorul Hugh Tinker, a strîns toate scrisorile trimise de fiul său și le-a publicat într-o culegere cu titlul „A Message from the Falkland", volum care a devenit cartea numărul unu în Anglia anului 1983. Prin scrisorile respective, tînărul locotenent de marină David Tinker își exprimă sentimentele provocate de participarea la un război în care mureau inutil oameni și de o parte și de cealaltă. În același timp el se ridică împotriva interpretării oficiale a evenimentelor.

Cred că nu poate exista pledoarie mai concludentă, mai înflăcărată împotriva războiului din Malvine, împotriva războiului ca fenomen, decît mărturiile lui David Tinker. Dar „Mesajele" lui David mai sînt foarte actuale și dintr-un alt punct de vedere : ele aduc în centrul discuției, în mijlocul opiniei publice, problema păcii și a războiului, protestînd împotriva folosirii forței pentru rezolvarea problemelor litigioase dintre state.

Și încă ceva : citind scrisorile lui David Tinker, cititorul are posibilitatea să urmărească procesul de limpezire și evoluție al autorului lor. De unde la început el consideră aventura din Malvine drept un prilej de a se amuza, în final el este un critic vehement al războiului de la capătul lumii.

Dar mai bine să-l lăsăm pe David Tinker să se destăinuie. Așadar, „mesajele lui David Tinker de pe HMS Glamorgan"...

HMS Glamorgan, 2 aprilie 1982

Dragă mămico și tăticule,

Vă mulțumesc mult pentru lunga voastră scrisoare. Voi fi foarte scurt, atît cît să vă puteți da seama că urmează să plecăm către Falkland. Scopul e limpede : să-i scărpinăm nițel pe argentinieni. Ca să nu mai vorbim de faptul că o să ne și distrăm.

Și-apoi mai este vorba și de faptul că guvernul nostru vrea să apere, chiar cu forța, cele cîteva colonii care ne-au mai rămas. În cel mult o săptămînă o să se sfîrșească totul. Vă mărturisesc însă că mă mîhnește faptul că trebuie să-mi încerc forțele într-un război la capătul lumii...

Al vostru, David.

HMS Glamorgan, 2 aprilie 1982

Dragă Christine,

Vom pleca spre insulele Falkland, acum se alcătuiește o imensă flotă maritimă. Se pare că urmează zilele unui „război mare". Din nefericire asta înseamnă că nu voi petrece Paștile acasă. Îmi pare nespus de rău. Dacă nu vei primi o altă veste, înseamnă că prin iunie aș putea fi acasă. Viitoarea mea scrisoare o vei primi mai mult ca sigur de la baza noastră din Ascension.

Cu dragoste, David.

HMS Glamorgan, 6 aprilie 1982

Dragă mămico și tăticule,

Ne amuzăm tot timpul pe seama jocului nostru de-a războiul. Insulele Falkland au cel puțin hazul că ne fac să plutim în zona tropicală. O să mă bronzez foarte tare. Ca slujbă mi s-a repartizat un punct de observație pe puntea superioară. Pe lîngă altele postul îmi oferă locul cel mai cald și mai convenabil de pe întreaga navă...

David al vostru.

HMS Glamorgan, 7 aprilie 1982

Dragă Christine,

...Te iubesc mult și sper să nu-ți faci griji. Poți fi liniștită. Chiar dacă s-ar întîmpla lucrul cel mai rău de pe lume, adică dacă ne-ar scufunda, pe mine nu mă îngrozește, am unul dintre cele mai sigure locuri de pe navă. Locul meu de observație este situat la mică distanță de hangarul pentru elicoptere, iar acesta este locul cel mai apărat de pe toată nava. Aici pereții sînt dubli iar bărcile sînt cît ai întinde mîna.

Cu dragoste, David.

HMS Glamorgan, 10 aprilie 1982

Dragă Christine,

Cu cît ne apropiem mai mult de locul de desfășurare a acțiunilor cu atît mai repede starea de confuzie ne părăsește și se transformă în depresiune. Cu toate acestea sîntem hotărîți să ne îndeplinim datoria de a le da argentinienilor cu flit. Realitatea ne apasă greu după ivirea zorilor, cînd visele mor... Sînt clipe cînd tuturora ni se pare caraghios : în anul 1982 plecăm să ducem un război colonial la capătul lumii. Douăzeci și opt de mii de soldați se vor bate pentru o mie opt sute de insulari. Tocăm milioane de lire apoi ne întoarcem acasă...

Și cînd te gîndești că armele cu care argentinienii intră în luptă împotriva noastră tot noi li le-am dat ! Idealul este demn de toată lauda : o mare țară industrială apără autonomia unui pumn de oameni. În rest, totul este caraghios. N-aș vrea să mă copleșească gînduri deprimante pentru viitor...

Cu dragoste, David.

HMS Glamorgan, 12 aprilie 1982

Dragă Christine,

Cîștigă teren speranța că ostilitățile vor fi încununate de succes. Argentinienii și-au pus pe picior de război întreaga flotă și se pare că falklandezii sînt tot mai convinși că războiului nu le va aduce ceea ce au dorit ei să le aducă. Fie că noi vom învinge iar ei vor mai rămîne englezi încă cîțiva ani, pînă cînd argentinienii vor încerca din nou să... sau se va ajunge la un compromis. Cînd oamenii de acasă își vor da seama că din cauza războiului a crescut inflația, ei se vor sătura pînă în gît de Falkland.

Războiul este totdeauna o povară pe capul popoarelor. Ar trebui să-i punem capăt pînă mai este timp. Onoarea noastră ar trebui să se considere reabilitată dacă unul din submarinele noastre ar scufunda o navă argentiniană, pe cît posibil fără pierderi de vieți omenești.

Cu dragoste, David.

Ascension, 14 aprilie 1982

Dragă Christine,

„Daily Mirror“ de ieri a publicat un remarcabil plan de atac, în culori. A-ntîia chestie : măcar să aibă amiralitatea cu ce-și bate capul ! Uneori mă înec de rîs cînd citesc tăieturile de presă pe care mi le trimiți. Potrivit ziariștilor, amiralitatea și-a conceput deja planul de atac pe baza informațiilor culese de contraspionajul nostru... In ce privește atacul nostru, pînă acum cîteva zile nimeni nu știa ce și cum...

Cu dragoste, David.

Ascension, 16 aprilie 1982

Dragă Christine,

De pe front vin știri alarmante. Flota argentiniană a ieșit în larg. Vreau să sper că o vom trimite la fund. **Mă sperie numai rachetele „Exocet“** (subliniere N.N.) Au o rază de acțiune de 40 km., se ghidează singure spre ținte și sînt practic invulnerabile. Și cu toate astea, nu pot crede că argentinienii se vor încumeta să se ridice împotriva noastră. Ei și-au epuizat toate resursele financiare iar conturile le-au fost blocate de occidentali.

Vor claca, ne-ndoios. Sperăm ca asta să se petreacă pînă la sfîrșitul săptămînii.

Și-apoi ne vom întoarce cu toții acasă.

Cu dragoste, David.

Ascension, 17 aprilie 1982

Dragă Christine,

Așteptăm înfrigurați în mijlocul nopții. Dacă Maggie (Margaret Thatcher, primul ministru al Marii Britanii — N.N.) și argentinienii nu se răzgîndesc, proxima mea scrisoare o vei primi peste vreo două luni.

Cu dragoste, David.

Christine și David Tinker în cea mai fericită zi a vieții lor

HMS Glamorgan, 6 mai 1982

lui Julian Saimon

Dragă prietene,

Îți mulțumesc pentru scrisoarea ta minunată și pentru mesajul de pace. Din păcate aici nu ne prea bucurăm de ea, trăim într-o încordare continuă (cu două zile în urmă o rachetă argentiniană de tip „Exocet", scufundase crucișătorul britanic „Sheffield" — N.N.) De regulă nu dormim, moțăim doar, gata să sărim de îndată ce sirena începe să urle anunțînd alarma aeriană.

În realitate argentinienii au cele mai moderne arme, inclusiv rachetele pe care noi nu le avem în dotare. Așteptăm cu nerăbdare venirea nopții cînd nu putem fi atacați. Binecuvîntate sînt și perdelele de ceață în spatele cărora ne putem ascunde...

Ce bine ar fi dacă oamenii politici ar fi înțelepți și ar pune capăt războiului. Ceea ce se petrece aici este barbar și absolut inutil. Este rușinos că două nații creștine și civilizate se bat din motive stupide.

Cu salutări prietenești,

David al tău.

HMS Glamorgan, 6 mai 1982

Dragi părinți,

Sper că presiunea O.N.U. și a aliaților vor determina guvernul britanic să înceteze ostilitățile. Argentinienii n-au făcut altceva decît să ridice sabia împotriva sabiei.

Sper că guvernul Thatcher se va hotărî să încheie pacea.

Aveți-mi grijă de Christine,

David al vostru.

HMS Glamorgan, 8 mai 1982

Dragă Christine,

Războiul acesta l-au dorit Thatcher și Nott (ministrul englez al apărării naționale — N.N.) Ca principiu aș putea fi de acord cu ei, dar ar fi fost suficiente sancțiuni economice. Nu-mi iese din cap cum după experiența din primul război mondial s-au putut aventura în ceva asemănător. Sper că opinia publică va fi atît de înțeleaptă și umană, încît să spună : „Destul ! Luați loc la masă și negociați !"

La urma urmelor e vorba despre o bucată de stîncă cu un pumn de oameni pe ea. Mi se pare că a trecut o veșnicie... Este incredibil cît de ipocrit poate fi guvernul nostru. Și așa el n-o să poată apăra la infinit insulele astea, chiar dacă acum am pune mîna pe ele...

Noi ducem acest război, acum, pentru a permite guvernului să supraviețuiască din punct de vedere politic...

Al tău, David.

HMS Glamorgan, 20 mai 1982

Dragă Christine,

De-acum ne punem speranțe numai în vremea nefavorabilă. Este singurul lucru care poate opri, măcar pentru cîteva clipe, războiul. Cînd marea este înfuriată mă afund în pat și gust tangajul vasului, este un sentiment foarte plăcut...

Sînt gata să pun pariu că ai slăbit foarte mult în ultimele săptămîni. Dintre noi doi tu ești cea care o duci mai greu pentru că nu știi ce se petrece aici.

Cu dragoste, David.

HMS Glamorgan, 22 mai 1982

Dragă tată,

Scrisoarea ta din 6 mai este remarcabilă, pentru mine ea reprezintă o cupă de înțelepciune în mijlocul nebuniei care domnește aici. Ne este foarte clar pentru ce am pornit acest război... Printre altele, marina militară, a găsit prilejul pentru a-și face reclamă și pentru a-și lua partea leului din buget. Asta mă mîhnește. Indiferent dacă vom pierde sau vom învinge, militarii vor cîștiga popularitate. Dacă se va întîmpla să învingem, ei vor auzi urlete de bucurie, iar dacă vom fi învinși ei vor fi înconjurați cu toată înțelegerea. Din această cauză comenduirea marinei nu se gîndește la faptul că trebuie să luptăm fără acoperire aeriană.

Excluzînd posibilitatea unui fiasco militar, rezultatele politice ale acestei întreprinderi vor fi catastrofale. Bine, o să cucerim insulele Falkland, dar și în acest caz va trebui să ne așezăm la masă cu argentinienii și să negociem.

Două dictaturi s-au repezit una împotriva celeilalte din motive de principiu. Asta îmi amintește de războaiele religioase din Evul Mediu și de războiul de treizeci de ani.

Nu mă pot împăca cu gîndul că sînt la război. Chiar dacă reușesc să-mi petrec noaptea într-un somn liniștit, cînd mă trezesc nu pot uita unde mă aflu. Eu și camarazii mei sîntem băieți pașnici, noi n-avem nevoie să tragem în nimeni. Și totuși, asta facem noi acum, aici. Tragem de pe gurile de foc montate pe nave, iar dușmanul ne atacă din aer. Treaba asta este cît se poate de neapetisantă...

Ieri a fost ziua debarcării. Cinci dintre navele noastre au fost avariate și asta din cauza hotărîrii stupide a amiralității de a lupta între insule. Într-un asemenea loc un avion inamic ne apare în cîmpul de observație în clipa cînd se află la cel mult două mile de noi. Pentru a reacționa ne rămîn doar cîteva secunde. Noi ne-am pregătit pentru a desfășura operațiuni în marea deschisă și de aceea cred că a duce luptele atît de aproape de uscat este sinucidere curată.

Aseară am fost trimiși acolo printre primii. În timp ce bombardam Port Stanley-ul, noi aflîndu-ne în apele minate, am fost atacați în două rînduri de cîte patru aparate „Mirage". Practic n-am avut timp să ripostăm, noroc că inamicul a atacat aiurea iar rachetele lor au trecut pe lîngă noi...

Dragă tată, războiul trezește în noi trăiri surprinzătoare, legate de lucrurile mari și de lucrurile mici ale vieții. În viața normală ne concentrăm atenția asupra lucrurilor mărunte, neînsemnate. Pe cele mari și importante le împingem mai la spate. Aici este exact pe dos, ceea ce este neesențial dispare, în față vine factorul uman, valorile care trebuie să umple viața omului.

Voi reveni repede, David.

HMS Glamorgan, 23 mai 1982

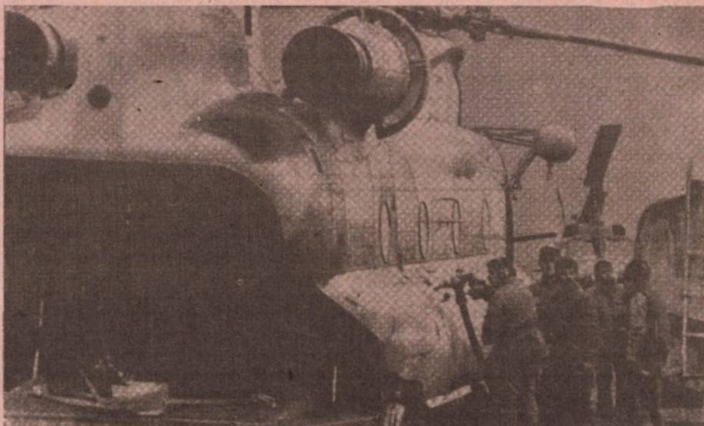
Dragă Christine,

Te iubesc așa cum nu te-am iubit niciodată. Ești o fată admirabilă, în ultimele săptămîni ai fost de-a dreptul curajoasă. Îmi dau seama ce calvar trăiești cînd citești știrile din gazete despre morți și răniți, fără a putea afla cu exactitate unde s-a întîmplat și cărei unități îi aparține cel în cauză.

Nu uita, Christine, că puterea ta îmi dă puteri înzecite.

Cu dragoste, David.

Inainte de plecarea in misiune, soldații argentinieni fac plinul unui elicopter

HMS Glamorgan, 23 mai 1982

lui Jonathan și Helenei

Dragi prieteni,

Nu-mi pot imagina că în întreaga sa istorie țara noastră a dus un război mai inutil și mai cretin ca acesta. Guvernul nostru nu este capabil să înțeleagă că argentinienii sînt cu adevărat convinși de justețea pretențiilor lor asupra Malvinelor. Că ei sînt în stare să trimită împotriva noastră pînă și piloți-sinucigași...

Că amîndouă armatele vor pace, de asta sînt convins sută la sută. Ordinele sînt îndeplinite de cadrele profesioniste, nicidecum de recruți...

Al vostru, David.

HMS Glamorgan, 30 mai 1982

Dragă Christine,

A început să-mi fie milă de sărmanii insulari. Casele lor sînt distruse, pășunile sfîrtecate de explozii. Și nu mai miră pe nimeni faptul că la fiecare civil sîntem aici zece militari.

Dar cred că ar fi cazul să termin cu cinismul, altfel mă tem că mă vor trimite în fața tribunalului militar pentru propagandă proargentiniană sau idei absurde cum ar fi cea potrivit căreia oamenii ar trebui să înceteze să mai tragă unul în celălalt...

David al tău.

HMS Glamorgan, 5 iunie 1982

Dragă Christine,

O scurtă trecere în revistă a ultimelor noastre operațiuni. **1 mai** : am bombardat Port Stanley-ul. Am fost atacați de patru aparate „Mirage", dar am scăpat ca prin urechile acului.

6 și 8 mai : din nou Port Stanley-ul, de data asta noaptea.

14 mai : am bombardat insula Pebble, am fost atacați din aer, am doborît opt avioane.

16—20 mai : un nou bombardament asupra Port Stanley-ului.

25 mai : escadra noastră a fost atacată de o rachetă „Exocet", pe care am zărit-o cu cinci secunde inainte de a atinge ținta. Ea a scufundat „Atlantic Conveyor", nava noastră cea mai mare.

30 mai : o nouă rachetă „Exocet". De data asta am avut la dispoziție patruzeci și cinci de secunde pentru a riposta. Am tras cu toate gurile de foc dar ea, nemernica, se apropia de noi irezistibil. Apoi s-a întîmplat ceva, am atins-o, a deviat-o vreun val... Fapt este că la vreo patru sute de metri de nava noastră, a dispărut. Uf! In astfel de situații omul este cuprins de un simțămînt ciudat, un fel de amestec între „adio, aspră lume" și „ce dracu', bastarzii ăia nu știu că e periculos să ne atace cu rachete ?"

In ceea ce ne privește pe noi doi, nu mi se pare că ai fi departe de mine. Am sentimentul că Porthmouth nu e departe, ci undeva, după linia orizontului...

Cu dragoste, David.

HMS Glamorgan, 8 iunie 1982

Dragă tată și mamă,

Mi se pare că a trecut o veșnicie de cînd v-am scris ultima scrisoare. Ce s-a întîmplat de atunci ? La 30 mai am părăsit iarna aspră și am ieșit în larg. Aici, în marea deschisă, totul mi se pare mai plăcut. Ne aflăm în repaus și strîngem forțe noi.

Cam atît pentru astăzi,

Al vostru pentru totdeauna, David.

7. SĂ MAI RĂMÎNEM CÎTEVA CLIPE CU DAVID...

In zilele acelea de iunie 1982 a eşuat o nouă tentativă de a aduce Anglia şi Argentina la masa tratativelor. După aceea luptele au reînceput cu şi mai multă îndîrjire şi violenţă.

Contratorpilorul „Glamorgan“ este chemat din nou în zona operaţională după ce marinarii de pe puntea lui, inclusiv David, strînseseră puteri. In noaptea de 11 spre 12 iunie armamentul aflat la bordul lui a bombardat in repetate rînduri Port Stanley-ul.

La orele şase dimineaţa, după ce termină misiunea, „Glamorgan“ începu manevrele pentru a ieşi din zona periculoasă.

Dar aceasta este şi ora la care argentinienii lansează ultima rachetă „Exocet“ din dotarea lor **(Mă sperie numai rachetele „Exocet“,** din scrisoarea lui David din 16 aprilie — N.N.).

Racheta se apropie ameninţător de contratorpilor, zboară razant cu suprafaţa apei...

Bateriile de pe „HMS Glamorgan“ deschid foc de vijelie...

Zadarnic...

Racheta nu poate fi interceptată...

O explozie catastrofală întîmpină venirea zorilor în Atlanticul de Sud în această dimineaţă...

Nava este avariată, dar nu se scufundă. Este grav avariat sistemul de legătură cu comandamentul din zonă. „Glamorgan“ rămîne izolat.

Semnalele transmise de pe celelalte nave nu mai ajung pînă la el.

„Her Majesty's Ship Glamorgan“ nu mai răspunde la apel...

De teama de a nu împărtăşi soarta lui „Glamorgan“ nici o navă nu se încumetă să se apropie de el. Abia la prînz radistul de pe „Glamorgan“ a putut transmite : „Atacul inamic s-a soldat cu avarierea gravă a navei şi uciderea a treisprezece oameni aflaţi la bord.“

Cei treisprezece au fost „îngropaţi“ în adîncul oceanului, la 51°50'50" latitudine sudică şi 53°31'80" longitudine estică, adică la 160 km. de insulele Malvine, pe care alţii le-au ales să le fie eterne...

Spre seară, lista morţilor a fost publicată în ediţiile de după amiază ale gazetelor **(„Dragă Christine, îmi dau seama ce calvar trăieşti cînd citeşti ştirile din gazete despre morţi şi răniţi** — din scrisoarea lui David din 23 mai — N.N.).

Iată numele celor treisprezece de pe „Nava Majestăţii Sale Glamorgan“;

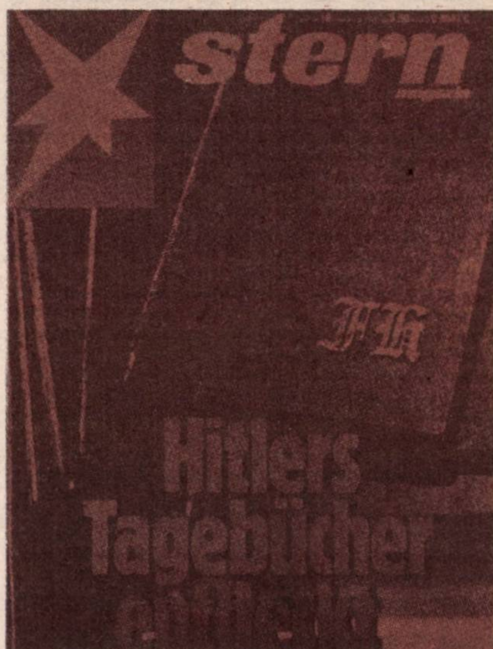
— Michael Adcock, subofiţer, 34 ani,
— Brian Eston, bucătar, 24 ani,
— Mark Henderson, maşinist, 20 ani,
— Brian Hinge, maşinist, 24 ani,
— David Lee, maşinist şef, 35 ani,
— Kelvin McCullum, pirotehnist, 25 ani,
— Brian Malcolm, bucătar, 22 ani,
— Terry Perkins, maşinist, 19 ani,
— Mark Sambles, bucătar şef, 29 ani,
— Tony Silence, bucătar şef, 26 ani,
— John Stroud, chelner punte, 20 ani,
— Coln Vickers, subofiţer, 25 ani,
— **David Tinker, locotenent, 25 ani...**

Adio, David, băiatule...

INCERCĂRI DE REABILITARE A HITLERISMULUI

Un fals interesat: „JURNALUL" LUI HITLER

DUPĂ GRATII CU MĂSLUITORUL „JURNALULUI LUI HITLER"

Coperta revistei „Stern" în care a început publicarea „Jurnalului" lui Adolf Hitler !

nicolae nicoară

Aventura revistei „Stern"

„Istoria celui de al treilea Reich va trebui rescrisă în bună măsură", acestea au fost cuvintele scrise cu litere mari în săptămînalul vest-german „Stern" din 28 aprilie 1983, adică în numărul cu care începea publicarea „Jurnalului lui Adolf Hitler", jurnal „garantat autentic". Dar, pe cît de călduros „garantat autentic" îl prezenta revista, pe atît de garantat false s-au dovedit cele cuprinse în paginile cunoscutei reviste.

În felul acesta, încercarea de a-l „umaniza" pe Hitler a eşuat lamentabil, ca multe alte încercări — din păcate nu toate ! — de acest fel.

Eroii acestei adevărate aventuri sînt reporterul Gerd Heidemann de la „Stern" şi un anume domn Kajau.

Se înţelege că o descoperire atît de senzaţională cum este „Jurnalul lui Adolf Hitler" a trezit un interes nemaipomenit. Din această cauză mai multe oficii de criminalistică din R.F. Germania, între care şi Oficiul Federal de Criminalistică din Wiessbaden (BKA), au purces la analiza atentă a întregului material.

Concluzia tuturor acestora a fost unanimă : FALS !

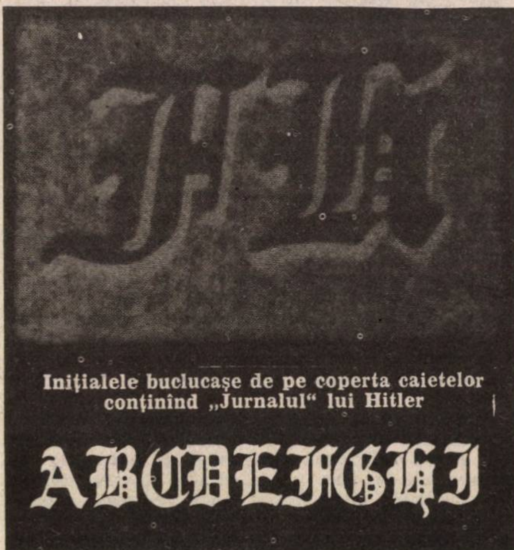
După primele analize, specialiştii lui BKA au constatat, din punct de vedere istorico-filologic, că „neautenticitatea jurnalului se poate dovedi, printre altele, prin aceea că sînt folosite noţiuni uzitate mult mai tîrziu decît perioada cînd a fost scris pretinsul autentic jurnal, precum şi prin preluările inexacte din alte materiale publicate."

În plus, specialiştii au descoperit, după analizarea tehnicii legătoriei, a hîrtiei şi a compoziţiei lipiciului, că toate acestea provin dintr-o perioadă ulterioară celui de al doilea război mondial.

Vestea despre falsitatea „jurnalului" celei mai odioase figuri din cîte i-a fost dat istoriei omenirii să cunoască, s-a răspîndit cu iuţeala... laserului. În această situaţie, revistei „Stern" nu i-a rămas altceva de făcut decît să oprească ti-

Redactorul Heidemann de la „Stern" prezentînd caietele la conferința de presă de la Hamburg

Inițialele buclucașe de pe coperta caietelor conținînd „Jurnalul" lui Hitler

părirea celor șaizeci caiete... autentice și să-și ceară scuze cititorilor.

Și astfel, în loc să continue publicarea jurnalului falsificat, „Stern" a început să publice istoria... falsificării jurnalului! Stupefacția cititorilor a fost cu atît mai mare cu cît cunoscuta redacție vest-germană a avut suficient timp pentru a analiza autenticitatea materialului. Încă un episod din seria de încercări de reactualizare a nazismului.

Sînt consultați hitlerologi vestiți...

Pentru a ajunge la concluzia falsului din „Jurnalul" prezentat de „Stern" specialiștilor vest-germani — nu numai celor de la BKA — le-a fost necesară parcurgerea tuturor celor șaizeci de caiete. Celor doi hitlerologi străini consultați — Gerhard L. Weinberg din Statele Unite și lordul Trevor Roper din Marea Britanie — le-a fost suficient să răsfoiască doar cîteva file pentru a ajunge la aceeași concluzie.

Argumente indirecte împotriva autenticității „jurnalului" sînt mai multe. În primul rînd, pînă acum nimeni nu a făcut afirmația că Hitler ar fi ținut un jurnal. Dimpotrivă, este cunoscut faptul că führerul avea oroare să pună mînă pe plaivaz, din care cauză au rămas extrem de puține materiale scrise de mîna lui. Din fericire!

De regulă, jurnalele se scriu seara, înainte de culcare pentru ca miezul lor să rămînă cît mai secret. Or, despre Hitler se știe că se ducea la culcare pe la orele 3 și 4 dimineața. Să mai fi avut el dorința de a scrie la aceste ore tîrzii ale nopții, timpurii ale dimineții? Răspunsul la această întrebare e ușor de aflat dacă vom adăuga și faptul că spre sfîrșitul vieții, führerul suferea de boala lui Parkinson.

Una dintre ultimele scrisori ale lui Hitler datată spre sfîrșitul anului 1944, se află în posesia belgianului Leon Degrelle, fost SS-sturmbanfürer și favorit al lui Hitler. Actualmente el trăiește în Spania. „În ultimele zile ale războiului m-am aflat multă vreme împreună cu Hitler, în bunker — își amintește Degrelle. Suferea de boala lui Parkinson și nu putea face nimic cu mîna. În afară de asta, el dicta, scriind foarte rar cu mîna... În nici un caz el n-ar fi putut scrie atîta..."

În „Jurnal" sînt conținute și expresii pe care Hitler nu le-a folosit și nu le-ar fi folosit nici măcar în „jurnal". De pildă, „Doamne, ajută-ne!". Potrivit spuselor mai multora dintre apropiații lui Hitler, acesta nu folosea niciodată cuvîntul „doamne" în sens de Dumnezeu, el vorbea doar despre destin, soartă.

„A" se deosebește de „F" în scrierea gotică, chiar dacă proprietarul mîinii care scrie suferă de Parkinson...

Pe lîngă dovezile indirecte, există însă și o serie de dovezi concrete directe. De pildă, una care îl va lăsa perplex pe cititor — mă mir cum nu i-a lăsat în primul rînd pe cei de la „Stern"! Caietele cuprinzînd însemnările lui Hitler poartă inițialele F.H. în loc de A.H., ca și cînd pe führer l-ar fi chemat nu Adolf Hitler ci Fadolf Hitler! Și asta într-un document scris... chiar de mîna lui!

Un colaj apărut în presa vest-germană. Parcă şi führerul-călău se miră că ar fi fost în stare să-şi scrie jurnalul...

Imposibil, vor spune cititorii.

Absolut adevărat, vom răspunde noi. Şi pentru a demonstra că lucrurile stau aşa şi nu într-alt fel, rugăm să fie comparate iniţialele de pe coperta revistei „Stern" cu literele gotice pe care le publicăm alăturat, numai de la A — adevăratul A — pînă la I.

Cum se explică acest lucru ?

Foarte simplu, folosind o scriere gotică cu majuscule, domnul Kajau, care, pe cît se vede, nu s-a omorît nici el prea mult cu scrisul cînd era mai... mic, l-a confundat pur şi simplu pe A cu F.

Sau pe F cu A, cum vreţi...

De unde se vede că nu toţi germanii scriu cu gotice !

Priviţi-l în această poză-colaj pe Adolf Hitler cît de mirat este — expresia lui timpă nu trebuie să vă surprindă, el avînd-o şi cînd se mira şi cînd nu se mira — să constatate că-l chema... Fadolf !

O altă dovadă a falsităţii „jurnalului" o constituie faptul că el este... autentificat cu sigiliul lui Hitler, în timp ce — lucru ştiut — führer folosea numai monogramul.

Un plagiat neinspirat

pecialiştii au ajuns la concluzia că falsificatorul s-a folosit de mai multe documente, dar în special de cartea lui Max Domarcuse „Hitler — Cuvîntări şi proclamaţii, 1922—1945". Iată, spre ilustrare, cîteva exemple.

În „Jurnal", pentru ziua de 7 decembrie 1937 găsim acest text : „Vizită la clinică la generalul Ludendorff". În cartea lui Domarcuse : „7 decembrie, Hitler a făcut o vizită generalului Ludendorff la clinica din München."

În „Jurnal", pentru ziua de 20 decembrie 1937 : „A murit generalul Ludendorff. Proclamaţie către popor, telegramă doamnei dr. Ludendorff." În cartea lui Domarcuse : „La 20 decembrie a murit generalul Ludendorff... În aceeaşi zi Hitler a rostit o proclamaţie către popor. Văduvei, dr. Mathilde Ludendorff, i-a fost trimisă o telegramă cu următorul conţinut..."

Interesant este însă faptul că falsificatorul foloseşte unele date din cartea lui Domarcuse, care au fost dovedite de istorie ca false. Aşa, de pildă, pentru data de 9 ianuarie 1934, atît în „jurnal" cît şi în cartea lui Domarcuse se aminteşte despre convorbirea lui Hitler cu preşedintele Hindenburg, în cursul căreia Hitler a insistat pe lîngă mareşalul-preşedinte pentru ca acesta să nu acorde graţierea lui Marinus von der Lübbe, presupusul incendiator al Reichului. În realitate, o asemenea convorbire nu a avut şi nu putea să aibă loc pentru bunul şi singurul motiv că Hindenburg refuzase graţierea lui Lübbe încă din ziua de... 6 ianuarie 1934 !

În alte cazuri, intervenţiile lui Kajau sînt de-a dreptul înduioşătoare. În cartea sa Domarcuse scrie : „La 16 august Hitler a trimis o telegramă de felicitare generalului von Epp. În această zi se împlineau 50 de ani de la intrarea acestuia în rîndurile armatei." Iată însă ce scrie Hitlerul lui Kajau în „Jurnal" : „Astăzi am primit o telegramă de felicitare de la generalul von Epp, cu prilejul celei de a 50-a aniversări a intrării mele în rîndurile armatei..."

Or, la data la care pretinde că generalul von Epp l-a felicitat pentru cei 50 de ani petrecuţi în cadrul armatei, Hitler împlinise doar 38 de primăveri...

Preşedintele Arhivelor federale, Booms, comenta astfel „Jurnalul" : „Dacă vă veţi petrece doar două seri cu aceste pagini, aşa cum am

Victimele masacrului de la Lidice, 10 iunie 1942

făcut eu, veți ajunge la concluzia că ele sînt rodul muncii unui intelectual slab, căruia nu i-a trecut altceva mai bun prin cap decît să pună pe hîrtie ceea ce scrisese deja Domarcuse. Iar cînd Domarcuse nu scrie nimic, lui Hitler (cel din „Stern" — N.N.) nu-i rămîne altceva de făcut decît să se ducă la culcare fără să noteze nimic în „jurnal"...

Argumente ar fi încă destule, propun însă să ne oprim puțin și să vedem cum a ajuns Heidemann în posesia jurnalului.

„Naivitatea" descoperitorilor

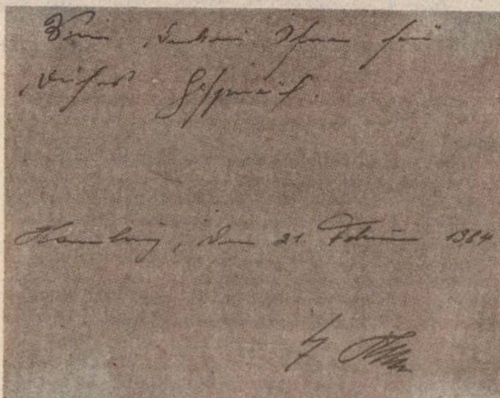

upă o primă versiune a lui Heidemann, astfel : în ziua de 21 aprilie 1945, nu departe de satul Bornesdorf, la sud de Dresda, s-a prăbușit un avion care evacua cîteva personalități, precum și unele documente din bunkerul lui Hitler, către fortăreața Berchlesgaden din Alpi. Mormintele celor morți în această catastrofă există cu adevărat la Bornesdorf, deci povestea cu avionul este reală. Printre resturile avionului a fost găsită și o cutie de metal în care, printre alte lucruri, se afla și „Jurnalul" lui Hitler.

Cînd însă a ieșit la iveală că „Jurnalul" este un fals, „Stern" s-a grăbit să se distanțeze de „cel mai capabil și dotat redactor" al său și a publicat o a doua versiune referitoare la găsirea mult trîmbițatului jurnal. O versiune cusută cu ață la fel de albă...

Fapt este că autorul „jurnalului" este un anume domn Konrad Kajau, un susținător înflăcărat al nazismului, simpatizant fanatic al lui Hitler, care nu se sfia să umble prin localurile de noapte din Dortmund îmbrăcat în uniformă SS zicîndu-și „general" și „sturmbanführer". Că pe el nu-l deranja acest lucru n-ar fi chiar lucrul cel mai grav, mult mai grav era faptul că nu-i deranja nici pe cei din jur, dintre care unii îl priveau cu admirație, înclinîndu-i-se. Mai degrabă uniformei și gîndului la revanșă decît lui...

Arestat, Kajau a recunoscut falsitatea documentului publicat în „Stern". El a mai declarat cu ocazia interogatoriilor că Heidemann avea cunoștință despre faptul că „Jurnalul" era fals, și că nu a primit din partea acestuia — ca drept de autor ? — suma de 9 340 000 mărci vestgermane ci numai... 2 500 000 mărci...

Cam acestea ar fi cîteva dintre datele absolut necesare pentru a sugera cititorilor cadrul problemei. Credem însă că nu este lipsit de interes să publicăm și interviul pe care un redactor al revistei „Der Spiegel" i l-a luat lui Konrad Kajau. Sperăm că cititorii vor ajunge la concluzia că domnul Kajau, ca și domnul Heidemann, și ca încă mulți ca ei, nu sînt chiar atît de naivi pe cît ar vrea domniile lor să ne facă să credem. Dimpotrivă, ei sînt niște admiratori ai politicii celui de al III-lea Reich și pentru ei n-ar exista lucru mai bun decît o reîntoarcere la epoca de trist renume a celui al cărui „Jurnal" s-au străduit să-l redacteze și să-l publice întru reabilitarea celui care a fost cea mai sinistră creatură din istoria omenirii. Fabricarea și difuzarea falsului jurnal este o acțiune interesată menită să întrețină atenția în jurul hitlerismului și epocii lui.

După gratii cu falsificatorul „Jurnalului" lui Adolf Hitler

SPIEGEL : Domnule Kajau, cît v-ați imaginat că va dura pînă cînd trucul dv. va fi descoperit ?

KAJAU : Cel mult opt zile de la data publicării în „Stern".

SPIEGEL : Cam puțin pentru o muncă de șaizeci de caiete, nu credeți ?

KAJAU : Așa cred, dar eu personal n-am contat pe mai mult, de ce să zic. Eu n-am scris acele caiete pentru a fi publicate în „Stern", dar nu este mai puțin adevărat că le-aș fi scris și dacă Heidemann mi-ar fi spus că vor fi publicate în „Stern". El mi-a spus că este vorba și despre Martin Bormann, care încă trăiește și-i telefonează din cînd în cînd. Heidemann spunea că vrea să-l prezinte public pe Bormann, undeva prin Elveția, cu care ocazie va pune pe masă și „Jurnalul" lui Hitler. Interesul cel mare urma să-l prezinte persoana lui Bormann, caietele conținînd jurnalul urmînd să joace doar rolul de decor.

SPIEGEL : Să presupunem că „Jurnalul" ar fi fost considerat drept autentic pînă acum. Nu v-ar fi părut rău să rămîneți în umbră ?

KAJAU : Nu, cred că nu... Cu toate că cine știe...

SPIEGEL : Cînd Heidemann a prezentat „Jurnalul" la conferința de presă de la Hamburg, pe care a preluat-o și televiziunea, nu v-a părut rău că n-ați fost acolo ?

KAJAU : Despre faptul că „Jurnalul" va începe să fie publicat deja în „Stern" eu aflasem doar cu trei zile în urmă. La Hamburg însă nu aveam cum să mă duc, Heidemann interzicîndu-mi acest lucru.

SPIEGEL : Dar cînd după aceea, luni, ați citit în „Stern" că „Istoria celui de al III-lea Reich va trebui rescrisă în bună măsură..."

KAJAU : ...am rîs în sinea mea...

SPIEGEL : V-ați imaginat că concernul de presă „Gruner und Jahn", care editează „Sternul" va prinde chiar atît de ușor momeala ?

KAJAU : Nu, asta nu, dar totul a mers foarte ușor pentru că era vorba despre Hitler. Imaginați-vă că ar fi fost vorba despre scrisorile de dragoste ale lui Napoleon... Toți ar fi fost sceptici chiar de la început...

SPIEGEL : Cînd afacerea s-a dezumflat, ați reacționat — dv. și Heidemann — foarte ner-

vos. Telefoane peste telefoane, ați călătorit prin Bavaria, Elveția, Austria... De ce ?

KAJAU : **N-a fost chiar așa. Heidemann m-a sunat în ziua de 6 mai și mi-a spus : „Dispari ! Șase oameni de la „Stern" sînt pe urmele tale !" Mai greu au mers lucrurile cu noua mea iubită, ea nu știa nimic... A trebuit să-i spun în grabă că plecăm în concediu... După aceea mi-au percheziționat locuința, iar eu am recunoscut totul. Credeam că în felul acesta toate au luat sfîrșit, ei însă voiau să știe unde se află valiza cu cele 9 000 000 mărci. Iar eu nu puteam să le spun.**

SPIEGEL : Nouă însă ne puteți spune...

KAJAU : **Eu nu am banii ăștia. Nu există nici un ban.**

SPIEGEL : Dar undeva trebuie să fie, doar „Stern" a dat 9 000 000 mărci, nu ?

KAJAU : **Tot așa mă întreb și eu. Am socotit și eu aici, în celulă, și am ajuns la 13 000 000 mărci.**

SPIEGEL : S-ar putea, dar cele 9 000 000 sint sigure. După cum spune Heidemann, din această sumă, 4 sau 5 milioane le-ați primit dv....

KAJAU : **Dacă aș fi avut eu banii ăștia n-aș mai sta aici...**

SPIEGEL : Cînd afacerea a erupt, „Jurnalul" era terminat. Ultimele 12 zile ale vieții lui Hitler lipsesc. Adică de la 19 la 30 aprilie 1945...

KAJAU : **Se înțelege că, atunci cînd avionul cu „Jurnalul" s-a prăbușit, la 21 aprilie, ultimele zile nu aveau cum să fie cuprinse. Ele au fost scrise aici, în celulă. Le-ați citit ?**

SPIEGEL : Bine-nțeles. Astăzi nu mai este nevoie să dea omul milioane de mărci pentru a ajunge la textul dv.

KAJAU : **...Mi-am zis să înfățișez realist ultimele zile ale lui Hitler. Dovezi nu aveam de nici un fel, totul l-am avut în cap.**

SPIEGEL : Sub data de 27 aprilie scrieți : „Eva se teme că am scăpat ultima ocazie. Rușii ne vor duce, în mod sigur, la Moscova, la Grădina zoologică și ne vor băga într-o cușcă". De unde ați luat asta ?

KAJAU : **De la Kempka, șoferul lui Hitler. Este adevărat, Hitler avea tot timpul o frică teribilă, dar cel mai tare se temea că va sfîrși ca Mussolini și iubita lui, Clara.**

SPIEGEL : Ați vrut să terminați și volumul al treilea din „Mein Kampf". Poate lumea spera că va ajunge să-l citească ?

KAJAU : **În cazul în care nu mă vor ține aici pînă la cincizeci de ani. Acum am patruzeci și cinci. Dar cel de al treilea volum din „Mein Kampf" tot va fi scris.**

SPIEGEL : Dar care este povestea cu opera lui Hitler „Fierarul Wieland" ? Heidemann are de gînd să o ofere și pe asta lui „Stern"...

KAJAU : **Păi... el ar fi trebuit să învețe notele mai întîi. „Fierarul Wieland" este o glumă, el n-ar fi putut compune niciodată o operă. Vulpoiul acela bătrîn din München...**

SPIEGEL : ...care vulpoi ?

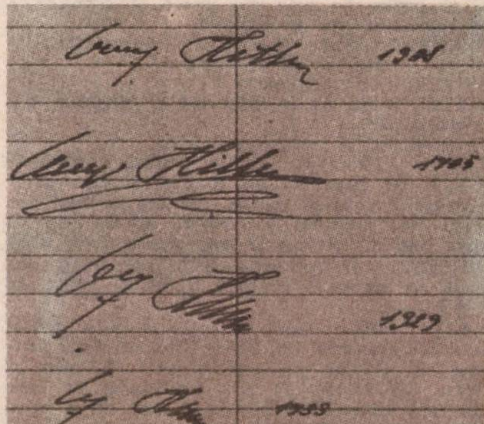
KAJAU : **Profesorul Priesack, istoricul și arhivarul care se ocupă cu epoca Germaniei naziste. Toate acestea-s ideile lui fixe. O dată eram cu el și mi-a spus : «„Fierarul Wieland" este opera pe care a compus-o Hitler și colaboratorul său, August Kubick...»**

SPIEGEL : Dar acum la ce lucrați ? Se aude ceva despre Hindenburg...

KAJAU : **Nu, nu... Vedeți, lui Hindenburg îi tremura teribil mîna, era deja foarte bătrîn. Am în colecția mea casca lui de pe vremea cînd era general. Și mai am și alte lucruri care i-au aparținut. Am o listă întreagă...**

SPIEGEL : Dar dv. nu aveți nevoie de toate astea. Vă mergeau toate strună, firma dv. avea încă în anul 1970 o cifră de afaceri de 1,8 mi-

Kajau : Uitați-vă care-i treaba : eu n-am luat nici un fel de milion de la Heidemann...

Mostre cu scrierea lui Konrad Kajau imitîndu-l pe Hitler

lioane mărci, nu erați deci dependent de comerțul cu falsuri.
KAJAU : **Da, nu eram, dar de Hitler m-am interesat de cînd mă știu. Cînd eram copil mi-l imaginam ca pe un om înalt de trei metri și fantastic de puternic. Încă de pe atunci devoram tot ce prindeam despre el. Am stabilit legături cu fostul șofer al lui Hitler, Erich Kempka, și cu alți oameni ca el, care-mi puteau spune ceva personal despre el.**
SPIEGEL : Trebuie că asta vă fascina. Cînd ați luat hotărîrea de a scrie „Jurnalul" lui Hitler ?
KAJAU : **În anul 1978 mă aflam deja în fața biroului. Voiam să scriu o carte : „Biografia lui Adolf Hitler". După ce am scris paisprezece pagini m-am întrebat : de ce nu o autobiografie ? În pivniță am găsit cîteva caiete pe care le cumpărasem cîndva pentru a ține în ele evidența colecției mele. Mi-am zis : „Acum mai scrie odată, dar cu literele lui Hitler !" Am scris astfel numai primul caiet. Într-o zi a venit la mine Franz Stiefel, care colecționează astfel de lucruri, și l-am întrebat dacă știe că Hitler a ținut un jurnal. I l-am arătat și el l-a luat.**
SPIEGEL : Dv. de cînd colecționați astfel de lucruri ?
KAJAU : **De prin anul 1958. Atunci am cumpărat, pentru 110 mărci, prima cască cu vîrful ascuțit.**
SPIEGEL : În colecția dv. aveți și cîte o uniformă a lui Hitler și Heydrich.
KAJAU : **Da.**
SPIEGEL : Adevărate sau cusute din materiale cumpărate de la magazinul „Hertie" ?
KAJAU : **Sînt autentice — le păstrez într-o vitrină de sticlă.**
SPIEGEL : Bine, dar sub sticlă poate sta orice ciuruc...

Boxa acuzaților la procesul de la Nürnberg

KAJAU : **Astea sînt autentice.**
SPIEGEL : Le-ați îmbrăcat vreodată ?
KAJAU : **O singură dată.**
SPIEGEL : Arătați caraghios în ele ?
KAJAU : **Caraghios ? Absolut normal.**
SPIEGEL : Ce credeți despre nazism ?
KAJAU : **Am spus-o de mai multe ori pînă acum : cel care citește și scrie mult despre nazism, nu poate fi nazist. În cazul meu n-a fost decît un interes deosebit pentru istorie.**
SPIEGEL : Și o sursă bună pentru venituri.
KAJAU : **Uitați-vă care-i treaba : eu n-am luat nici un fel de milion de la Heidemann...**
SPIEGEL : Ceea ce spuneți ar putea fi o glumă bună, dar mai mult ca sigur că aveți milioanele dv. depuse pe undeva, în vreun cont, la Rio, de exemplu.
KAJAU : **M-aș teme dacă aș avea milioane afară. Ce s-ar întîmpla cu ele ?**
SPIEGEL : Ei asta-i, ce s-ar întîmpla cu ele? V-ar aduce dobînzi... Domnule Kajau, nu v-ați gîndit că ar putea bate la ochi faptul că un caiet întreg este consacrat vizitei lui Hess în Anglia ?
KAJAU : **Așa a vrut Heidemann. El mi-a cerut să scriu și că familia regală britanică a întreținut contacte cu SD — Siecherheitsdienst. Spunea că are dovezi în acest sens, dar că nu le poate face publice.**
SPIEGEL : În însemnările dv. Hitler nu apare nici pe departe ca un însetat de sînge, ci ca un dictator desenat în cele mai frumoase culori. Este aceasta o pură întîmplare sau este părerea dv. despre el ?
KAJAU : **După părerea mea l-am înfățișat așa cum a fost.**
SPIEGEL : Ați fost conștient de faptul că o asemenea descriere a lui Hitler ar putea trezi un val de păreri de tipul : urmărirea evreilor a fost o greșeală, dar în esență nazismul n-a fost chiar atît de rău...
KAJAU : **Nu, dar nu puteam pleca nici de la punctul de vedere al acelora care vor să-l vadă pe Hitler într-o cămașă stropită de sînge.**
SPIEGEL : Unul din argumentele potrivit căruia nu poate fi vorba de un fals a fost faptul că era vorba de șaizeci de caiete. Aceasta a fost intenția cu care le-ați scris ?
KAJAU : **Nu. Cînd am primit de la Heidemann uniforma lui Göring, la care țineam foarte mult, era vorba despre șase caiete. După aceea Priesack a spus că ar trebui să fie douăzeci și șapte. În cele din urmă Heidemann a fixat numărul lor la optzeci.**
SPIEGEL : Erați prieten cu Heidemann ?
KAJAU : **Da, se poate spune...**
SPIEGEL : Vă tutuiați ?
KAJAU : **Da, de la ziua lui de naștere, din decembrie 1981.**
SPIEGEL : Ce impresie v-a făcut ?
KAJAU : **Misterios — din pricina rapoartilor sale cu America de Sud și a martorilor pe care i-a avut la nuntă. Aceștia au fost generalii SS Mohnke și Wolff. Mi-am zis că despre unii și unele știe mai multe decît alții.**
SPIEGEL : În ianuarie 1981 cînd v-ați cunoscut, ce dorea și asupra a ce ați căzut de acord ?
KAJAU : **Mi-a văzut colecția și mi-a arătat îndată geamantanul lui. Eram topit tot după uniforma lui Göring pe care o avea. El știa că în casa lui Stiefel se afla un jurnal pe care ar fi fost foarte bucuros să-l aibă. El a spus că trebuie să mai existe și alte jurnale ; după părerea profesorului Priesack trebuie să existe douăzeci și șapte. El a semnat repede un**